

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi valmiuslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan valmiuslakia muutettavaksi vastaamaan rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan sekä niitä koskevan lainsäädännön muuttamisesta aiheutuvia tarpeita ja vaatimuksia. Esityksessä on otettu huomioon Suomen euroalueeseen osallistumisesta aiheutuvat vaatimukset.

Esityksessä ehdotetaan valmiuslakiin lisättäväksi valtioneuvostolle toimivaltuudet säännöstellä rahoitusmarkkinoita ja vakuutusala poikkeusoloissa. Lakiin lisättäisiin myös säännökset poikkeusolojen vakuutustakuusta ja poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunnasta. Lakia ehdotetaan lisäksi muutettavaksi eräistä muista lainsäädännön kehityksestä johtuvista muutoksista johtuen.

Luottolaitokselle, eräille rahoituslaitoksille, rahastoyhtiölle ja arvopaperikeskukselle sekä vakuutus- ja eläkelaitoksille ja eläketurvaketukselle ehdotetaan asetettavaksi velvollisuus varautua rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan toimivuuden kannalta välttämättömimpien toimintojen ylläpitämiseen poikkeusoloissa. Varautumisvelvollisuutta koskeva säännös lisättäisiin luottolaitostoiminnasta annettuun lakiin, sijoitusrahastolakiin, arvo-osuusjärjestelmästä annettuun lakiin, ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa annettuun lakiin, vakuutusyhtiölakiin, vakuutusyhdistyslakiin, ulko-

maisista vakuutusyhtiöistä annettuun lakiin, eläkesäätiölakiin, vakuutusassalakiin, merimieseläkelakiin, maatalousyrittäjien eläkelakiin, lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden eläkelakiin, taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelakiin sekä työntekijäin eläkelakiin.

Vakuutusopimuslakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, joka kieltäisi vakuutuksenantajan vetoamasta vakuutusopimuksessa olevaan sopimusehtoon, jonka mukaan vakuutuksenantaja vapautuu vastuusta tai hänen vastuunsa vähenee, kun vakuutettuna olevan Suomen kansalaisen tai Suomessa asuvan henkilön kuolema tai työkyvyttömyys aiheutuu Suomeen kohdistuvasta aseellisesta hyökkäyksestä tai sodasta.

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi henkivakuutuksesta sodan aikana annettu laki, sotavakuutuslaki, sotavakuutuslain täytäntöönpanosta annettu asetus sekä valtion vakuutusliikkeen alasta ja yleisistä perusteista annettu valtioneuvoston päätös.

Esitykseen sisältyvä ehdotus valmiuslain muuttamiseksi on käsiteltävä perustuslain säätämisyjärjestyksessä.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	5
1. Johdanto	5
2. Nykytila.....	6
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	6
2.1.1. Yleistä.....	6
2.1.2. Valuutansäännöstelyvaltuudet valmiuslaissa.....	7
2.1.3. Vakuutusalan erityislait	8
Laki henkivakuutuksesta sodan aikana	8
Sotavakuutuslaki	8
2.1.4. Rahoitusmarkkinat ja vakuutustoiminta säännöstelyn ulkopuolella	9
Rahoitusjärjestelmän ja vakuutusalan keskeiset toiminnot	9
Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan kehityssuunnat	9
Valvonta.....	10
2.1.5. Poikkeusolojen vakuutuslainsäädäntö Ruotsissa.....	10
Laki vakuutustoiminnasta sodan ja sodan uhan aikana.....	10
Laki omaisuudelle aiheutuneen sotavahingon rekisteröimisestä	11
2.1.6. Riippuvuus kansainvälisistä velvoitteista	11
Euroopan yhteisön perustamissopimus	12
Kansainvälinen valuuttarahasto	13
OECD-koodit ja Maailman kauppajärjestö.....	14
Sijoitusten vastavuoroista edistämistä ja suojaamista koskevat sopimukset.....	14
2.1.7. EKP ja Suomen Pankki.....	15
Euroopan keskuspankkijärjestelmä	15
EKP:n ja kansallisten keskuspankkien riippumattomuus	16
Kansallisen keskuspankin tehtävistä	16
2.2. Nykytilan arviointi.....	17
2.2.1. Poikkeusolot ja Suomen jäsenyys Euroopan unionissa.....	17
2.2.2. Valmiuslain säännösten arviointi	19
Käsitteet.....	19
Suomen Pankin asema poikkeusoloissa säännöstelyviranomaisena	20
Valtioneuvoston asetuksenantovalta ja delegointi Suomen Pankille	20
Jalometallien kotiuttamisvelvollisuus	21
Pankkivaltuuston asema	22
Rahayksikön muuttuminen	22
2.2.3. Rahoitusmarkkinat kriisitilanteissa.....	22
Rahoitusmarkkinoiden häiriöalttius.....	22
Rahoitusmarkkinoiden ulkopuoliset kriisit.....	23
Rahoitusmarkkinoiden sisäiset kriisit	23
Toiminnan turvaaminen normaalioloissa.....	24

Keskeisten toimintojen turvaaminen poikkeusoloissa	25
2.2.4. Vakuutustoiminta poikkeusoloissa.....	25
Vakuutustoiminnan riskit.....	25
Vakuutusliikkeeseen liittyvät riskit	26
Vakuutuslaitosten sijoitustoimintaan ja maksuvalmiuteen liittyvät riskit	26
Sijoitusriskin vaikutus vakavaraisuuteen ja katteeseen	27
Vakuutuslaitosten toimintaan liittyvät riskit	27
Vakuutustoiminnan jatkumisen turvaaminen poikkeusoloissa	27
2.2.5. Varautumisvelvollisuus	28
Vapaaehtoinen varautuminen ja valmiussuunnittelu	29
3. Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	29
4. Esityksen vaikutukset.....	31
4.1. Vaikutukset toimijoihin.....	31
4.2. Vaikutukset julkiseen talouteen	33
4.3. Vaikutukset talouspolitiikkaan.....	34
5. Asian valmistelu	34
5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	34
5.2. Lausunnot.....	35
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	36
1. Lakiehdotusten perustelut	36
1.1. Valmiuslaki.....	36
1.2. Laki luottolaitostoiminnasta	46
1.3. Sijoitusrahastolaki	47
1.4. Laki arvo-osuusjärjestelmästä.....	47
1.5. Laki ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa	47
1.6. Vakuutusyhtiölaki.....	48
1 luku. Yleisiä säännöksiä	48
1.7. Vakuutusyhdistyslaki	48
1 luku. Yleisiä säännöksiä	48
1.8. Laki ulkomaisista vakuutusyhtiöistä	48
1.9. Eläkesäätiölaki	49
1.10. Vakuutuskassalaki.....	49
1.11. Merimieseläkelaki.....	50
1.12. Maatalousyrittäjien eläkelaki	50
1.13. Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki.....	50
1.14. Taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaki.....	50
1.15. Työntekijäin eläkelaki	51
1.16. Vakuutusopimuslaki	51
2. Voimaantulo	51
3. Sääntämisyjärjestys	51
LAKIEHDOTUKSET	57
valmiuslain muuttamisesta	57

luottolaitostoiminnasta annetun lain muuttamisesta	61
sijoitusrahastolain muuttamisesta.....	61
arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta.....	62
ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa annetun lain muuttamisesta	62
vakuutusyhtiölain 1 luvun muuttamisesta.....	63
vakuutusyhdistyslain 1 luvun muuttamisesta	64
ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetun lain muuttamisesta.....	64
eläkesäätiölain muuttamisesta.....	65
vakuutuskassalain muuttamisesta.....	66
merimieseläkelain muuttamisesta	66
maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta	67
lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain muuttamisesta.....	67
taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelain muuttamisesta	68
työntekijäin eläkelain muuttamisesta	68
vakuutussopimuslain muuttamisesta.....	69
LIITE	70
RINNAKKAISTEKSTIT	70
valmiuslain muuttamisesta	70
luottolaitostoiminnasta annetun lain muuttamisesta	78
sijoitusrahastolain muuttamisesta.....	79
arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta.....	80
ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa annetun lain muuttamisesta	81
vakuutusyhtiölain 1 luvun muuttamisesta.....	82
vakuutusyhdistyslain 1 luvun muuttamisesta	83
ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetun lain muuttamisesta.....	84
eläkesäätiölain muuttamisesta.....	85
vakuutuskassalain muuttamisesta.....	86
merimieseläkelain muuttamisesta	87
maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta	88
lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain muuttamisesta.....	89
taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelain muuttamisesta	90
työntekijäin eläkelain muuttamisesta	91
vakuutussopimuslain muuttamisesta.....	92

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Valtioneuvoston ja muiden viranomaisten toimivaltuuksista poikkeusoloissa säädetään 1 päivänä syyskuuta 1991 voimaan tulleessa valmiuslaissa (1080/1991). Lain tarkoituksena on poikkeusoloissa turvata väestön toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä ja perusoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys. Laissa määritellään poikkeusolotilanteet, joissa laki voi tulla sovellettavaksi ja säädetään tarvittavista poikkeusolojen toimivaltuuksista. Poikkeusolojen vallitessa valtioneuvosto voidaan tasavallan presidentin asetuksella oikeuttaa käyttämään lain mukaisia toimivaltuuksia.

Valmiuslakia on viimeksi muutettu 1 päivänä maaliskuuta 2000 voimaan tulleella lailla valmiuslain muuttamisesta (198/2000), jolla valmiuslaki saatettiin vastaamaan Suomen kansainvälisen toimintaympäristön muuttumisesta aiheutuneita muutoksia, vuonna 1995 toteutettua perusoikeusuudistusta ja uutta perustuslakia. Uudistuksella pyrittiin myös varmistamaan, että viranomaisilla on kriisioloissa riittävät toimivaltuudet yhteiskunnan keskeisillä toiminta-alueilla. Muutoksessa ei otettu huomioon mahdollisia Suomen euroalueeseen osallistumisesta aiheutuvia vaikutuksia valuutansäännöstelyä koskeviin säännöksiin eikä rahoitusmarkkinoiden säännöstelyä poikkeusoloissa. Myöskään vakuutusalan säännöstelystä poikkeusoloissa ei valmiuslaissa ole säännöksiä lukuun ottamatta lain 16 §:n 2 momenttia, jossa valtioneuvostolle annettiin toimivaltuudet poikkeusoloissa valvoa ja säännöstellä lakisääteiseen vakuutukseen tai sosiaaliavustukseen luetuvia etuuksia ja toimeentulotukea.

Valmiuslain säätämisen jälkeen rahoitusmarkkinoilla on tapahtunut huomattavia rakenteellisia muutoksia, rahoitusmarkkinat ovat kansainvälistyneet yhä enenevässä määrin erityisesti Euroopan talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen alkamisen myötä. Myös rahoitusmarkkinoita koskeva sääntely on muuttunut merkittävästi. Kansainvälistymi-

sen myötä kansainväliset kriisit ulottuvat entistä nopeammin myös Suomeen. Suomen jäsenyys Euroopan unionissa ja kuuluminen euroalueeseen antaa lisäsuojaa ja vaikutusmahdollisuuksia kriisien ratkaisemiseen. Yhteinen raha-alue edellyttää erityisesti Euroopan keskuspankin, jäljempänä *EKP*, kautta hoidettavan rahaliikenteen ja pankkijärjestelmän toiminnan jatkuvuuden turvaamista. Poikkeusoloissa syntyvien kriisien korjaamiseen tulisi pyrkiä ensisijaisesti Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen kautta. Rahoitusjärjestelmän vakauden turvaaminen mahdollisimman pitkälle kaikissa olosuhteissa on maan talouselämän kannalta välttämätöntä.

Valmiuslain säännökset valuutansäännöstelystä mahdollistavat valuutan ja pääomanliikkeiden säännöstelyn poikkeusoloissa. Nykyisten säännösten nojalla ei kuitenkaan ole mahdollista säännöstellä rahoitusmarkkinoita laajemmin. Tämän johdosta ei säännöstelytoimin olisi mahdollista esimerkiksi estää poikkeusoloissa pääomapakoa pankeista ja muista rahoitusmarkkinoilla toimivista. Valmiuslain valuutan ja pääomanliikkeiden säännöstelyyn rajoitettavia toimivaltuuksia ei voida enää pitää riittävinä.

Vakuutustoiminnalla on tärkeä tehtävä suomalaisessa yhteiskunnassa. Erityisesti lakisääteinen sosiaalivakuutus on merkittävä toimeentuloturvan järjestäjä koko väestölle. Myös vapaaehtoisesti järjestetyllä vakuutus- turvalla on suuri merkitys sekä yksityishenkilöille että yrityksille. Poikkeusoloissa vakuutus- turvan tarve korostuu esimerkiksi erilais- ten vahinkoriskien kasvaessa. Ellei yksityis- henkilöiden tai yritysten itsensä järjestämä vakuutus- turva ole poikkeusoloissa voimassa tai vakuutus- sopimuksen mukaisia korvauksia ei kyetä maksamaan vakuutusyhtiön konkurssin tai selvitystilan vuoksi, saattaa yhteiskunnan panostuksen tarve voimakkaasti- kin kasvaa ja esimerkiksi vahinkojen kor- vaaminen valtion varoista voisi tulla harkit- tavaksi.

Poikkeusoloissa sekä vakuutettujen, vakuu- tusnottajien että vakuutuslaitosten riskit

kasvavat ja muuttuvat. Vakuutuksenottajat käyttäytyisivät todennäköisesti eri tavalla poikkeusolojen luonteesta ja vakuutus sopimusten sisällöstä riippuen: uusia vakuutus sopimuksia jätettäisiin tekemättä, olemassa olevien vakuutus sopimusten maksuja jätettäisiin maksamatta tai ryhdyttäisiin säästö- tai sijoitustyyppeiden henkivakuutusten takaisinostoihin. Epävarmuus voisi toisaalta jopa lisätä uusien riskivakuutusten kysyntää tai olemassa olevien vakuutusten riskiosien kattavuuden lisäämistä. Vahinkoriskien lisäksi muun muassa sijoitustoiminnan riskit ja yritysten normaalin toiminnan riskit, mukaan lukien fyysiset riskit, saattaisivat lisääntyä. Tähän tulee ennalta varautua suunnittelemalla poikkeusolojen toimintaa. On myös varmistettava, että viranomaisilla on tarvittavat toimivaltuudet tilanteen hallitsemiseksi.

Talouselämän kannalta myös keskeisten yritystoimintojen mahdollisimman häiriötön jatkuminen poikkeusoloissa on tärkeää. Vakuutusturvan avulla vahinkotilanteen jälkeen yrityksen toiminta on yleensä mahdollista palauttaa nopeasti ennalleen. Yhteiskunnan toimintojen joustava järjestäminen myös poikkeusoloissa vaatii, että vakuutustoiminta kykenee hoitamaan sille asetetun tehtävän myös muuttuneissa olosuhteissa. Ilman vakuutustoimintaa koskevaa erityistä sääntelyä tämä ei kuitenkaan aina ole mahdollista.

Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutustoiminnan merkityksen huomioon ottaen poikkeusolojen säännöstelyvaltuudet tulisi ulottaa koskemaan rahoitusmarkkinoita ja vakuutus alaa laajasti. Myös nykyisiä varautumisvelvollisuutta koskevia säännöksiä voidaan pitää rahoitusmarkkinoiden ja vakuutustoiminnan kannalta puutteellisena. Tässä esityksessä ehdotetaan valmiuslakiin ja eräisiin muihin lakeihin tehtäväksi tarpeelliset muutokset näiltä osin.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1. Yleistä

Tarkasteltaessa mahdollisuutta säännöstellä laajemmin rahoitusmarkkinoita ja vakuutus alaa poikkeusoloissa on huomiota kiinnitet-

tävä valmiuslain ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen, jäljempänä *perustamissopimus*, määräyksiin sekä uuden perustuslain asettamiin vaatimuksiin. Perustamissopimuksen määräykset asettavat eräitä rajoituksia kansalliselle sääntelylle. Keskeisiä tällaisia määräyksiä ovat kieltö asettaa pääomien ja maksujen vapaata liikkuvuutta koskevia rajoituksia, tähän rajoituskieltoon nähden poikkeusvaltuuksia sisältävät määräykset ja kansallista keskuspankkia koskevat määräykset sen tultua osaksi Euroopan keskuspankki-järjestelmää, jäljempänä *EKPJ*.

Poikkeusoloja koskevan lainsäädännön ensisijaisena tavoitteena on luoda laillinen perusta sille, että hallituksella ja mahdollisesti muilla viranomaisilla on tarpeelliset toimivaltuudet ryhtyä kriiseissä toimenpiteisiin kansallisen olemassaolon ja hyvinvoinnin perusteiden turvaamiseksi.

Valmiuslaki tulee sovellettavaksi 2 §:ssä määritellyissä poikkeusoloissa, jotka on lainkohdassa määritelty tyhjentävästi. Poikkeusoloja ovat Suomeen kohdistuva aseellinen hyökkäys ja sota sekä sodan jälkitila; Suomen alueellisen koskemattomuuden vakava loukkaus ja maahan kohdistuva sodanuhka; vieraiden valtioiden välinen sota tai sodanuhka ja muu vaikutuksiltaan näihin verrattava Suomen ulkopuolella sattunut erityinen tapahtuma, jos siitä voi aiheutua vakava vaara lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitetuille kansallisen olemassaolon ja hyvinvoinnin perusteille; välttämättömien polttoaineiden ja muun energian sekä eräiden muiden tavaroiden kansainvälisen vaihdannan äkillisestä häiriintymisestä aiheutuva vakava uhka väestön toimeentulolle tai maan talouselämän perusteille; sekä suuronnettomuus. Tilanteen tulkitseminen poikkeusoloiksi edellyttää, ettei sen hallitseminen ole mahdollista viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin. Valmiuslain poikkeusolomäärittelyä täydennettiin maaliskuun 1 päivänä 2000 voimaantulleella lainmuutoksella siten, että 2 §:ään lisättiin sodanuhkaa merkitsevä vakava kansainvälinen jännitystilä, joka edellyttää välttämättömiä toimenpiteitä Suomen puolustusvalmiuden kohottamiseksi.

Valta todeta poikkeusolojen olemassaolo kuuluu tasavallan presidentille. Päätöksenteko toimivaltuuksien käyttöönottamisessa on

kolmivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa tasavallan presidentti antaa asetuksen, jolla valtioneuvosto oikeutetaan käyttämään valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia. Asetus on heti saatettava eduskunnan käsiteltäväksi. Toimivaltuuksien käyttö on mahdollista pääsääntöisesti sen jälkeen, kun eduskunta on päättänyt, ettei asetusta ole kumottava. Kii-reellisissä tapauksissa voidaan tasavallan presidentin asetuksella säätää, että valtioneuvosto saa käyttää asetuksessa säädettyjä toimivaltuuksia välittömästi. Tällainen asetus on kuitenkin heti saatettava eduskunnan käsiteltäväksi. Päätöksenteon toisessa vaiheessa valtioneuvosto päättää säännöstelytoimenpiteistä. Myös nämä valtioneuvoston asetukset on heti saatettava eduskunnan käsiteltäväksi. Päätöksenteon kolmanteen vaiheeseen kuuluu päätösten täytäntöönpano. Tämä kuuluu joko niille viranomaisille, joille tämänlaatuiset tehtävät viranomaisten tavanomaisen tehtäväjaon mukaan kuuluvat tai joille valtioneuvosto on nämä tehtävät antanut valmiuslain nojalla.

2.1.2. *Valuutansäännöstelyvaltuudet valmiuslaissa*

Valmiuslain 4 luvussa säädetään valvontaa ja säännöstelyä koskevista toimivaltuuksista. Luvun säännöksissä tarkoitetut toimivaltuudet on ilmaistu joko melko yksityiskohtaisesti tai yleispiirteisemmin käyttäen käsitteitä ”oikeus valvoa ja säännöstellä” jostakin tai ”oikeus antaa määräyksiä” jostakin seikasta. Lakia koskeneen hallituksen esityksen (HE 248/1989 vp) perusteluissa viitataan tarkemmin yksilöimättömän valvontavallan osalta lakiehdotuksen 41 ja 44 §:ään, joihin perustuen viranomaisilla voi olla oikeus suorittaa tarkastuksia ja saada tietoja. Perustelujen mukaan valvontavalta käsittää mahdollisuuden antaa määräyksiä 41 ja 44 §:n mukaisia valvontakeinoja täydentävistä järjestelyistä. Perustelujen mukaan säännöstelyvalta merkitsee oikeutta asettaa erilaisia kieltoja ja rajoituksia. Tämän vallan perusteella ei ole mahdollisuutta velvoittaa suoranaisesti tekemään jotakin tai muutoinkaan toimimaan määrättyllä tavalla. Valta antaa määräyksiä jostakin tarkemmin yksilöidystä aiheesta tarkoittaisi tätä seikkaa koskevaa norminanto-

valtaa.

Lain 11—13 §:n säännökset koskevat valuutansäännöstelyä. Valtioneuvosto voi määrätä, että maksuvälineiden, arvopapereiden ja saamistodisteiden maastavienti ja maahan-tuonti ovat kiellettyjä tai että ne ovat sallittuja vain Suomen Pankin luvalla (11 §:n 1 momentin 1 kohta). Valtioneuvosto voi määrätä, että Suomessa asuva on korvausta vastaan velvollinen Suomen Pankin tarkemmin määräämällä tavalla luovuttamaan tai siirtämään Suomen Pankille tai sen määräämälle omistamansa tai hallussaan olevat ulkomaiset maksuvälineet, ulkomailla olevat Suomen rahan määräiset maksuvälineet, ulkomaiset arvopaperit ja saamiset ulkomailla asuvalta (*kotiuttamisvelvollisuus*). Valtioneuvosto voi antaa Suomen Pankille oikeuden kotiuttamisvelvollisuutta koskevan poikkeusluvan myöntämiseen (11 §:n 1 momentin 2 kohta). Valtioneuvosto voi myös määrätä sellaiset toimet kielletyiksi, jotka muuttavat tai saattavat muuttaa Suomessa asuvan omistuksessa tai hallussa olevien ulkomaisten maksuvälineiden, arvopapereiden tai ulkomailla asuvalta olevien saamisten määrää tai laatua, ja sellaiset Suomessa asuvan ja ulkomailla asuvan väliset toimet, jotka muuttavat tai saattavat muuttaa Suomessa asuvan varojen tai velkojen määrää tai laatua, tai että nämä mainitut toimet ovat sallittuja vain Suomen Pankin luvalla (11 §:n 1 momentin 3 kohta).

Valmiuslain 11 §:n 1 momentin 2 kohdan säännöksiä kotiuttamisvelvollisuudesta sovelletaan valmiuslain 12 §:n mukaan myös kultaan ja muihin jaloihin metalleihin, jos niitä ei ole valmistettu esineiksi, joiden arvo huomattavalta osalta perustuu muuhun kuin esineeseen käytettyyn raaka-aineeseen.

Valtioneuvostolla on lain 13 §:n mukaan oikeus pankkivaltuusmiesten esityksestä laajentaa Suomen Pankin tehtäviä ja toimivaltaa siinä määrin kuin on tarpeen 11, 12 ja 14 §:n nojalla annettujen määräysten täytäntöön paimiseksi.

Valmiuslain 14 § koskee ulkomaankaupan valvontaa ja säännöstelyä. Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvosto voi valvoa ja säännöstellä tavaroiden vientiä ja tuontia. Jos tärkeän hankintasopimuksen täyttäminen niin vaatii, valtioneuvosto voi pykälän 2 momentin mukaan antaa asianomaisella alalla toimi-

vaa viennin tai tuonnin harjoittajaa velvoittavia, sopimuksen täyttämiseksi tarpeellisia vientiä ja tuontia ohjaavia määräyksiä. Lakia koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan valtioneuvosto voi 1 momentin toimivaltuuden nojalla asettaa tavaroita vientiä ja tuontikieltoon tai saattaa niiden viennin tai tuonnin luvanvaraiseksi.

2.1.3. *Vakuutusalan erityislait*

Laki henkivakuutuksesta sodan aikana

Lakia henkivakuutuksesta sodan aikana (364/1939) sovelletaan niihin kuoleman tai työkyvyttömyyden varalta tehtyihin henkivakuutussopimuksiin, joissa vakuutettu on Suomen kansalainen tai asuu Suomessa. Lain mukaan vakuutuksen antaja ei voi vedota vakuutussopimuksessa ehkä olevaan ehtoon, jonka mukaan vakuutuksen antaja vapautuu vastuusta tai vastuu vähenee vakuutetun kuoleman tai työkyvyttömyyden aiheutuessa Suomen joutumisesta sotaan tai aseelliseen selkkaukseen. Sodan tai aseellisen selkkauksen aikana tehdyssä vakuutussopimuksessa voi kuitenkin olla ehto, jonka mukaan lakia ei sovelleta siihen, ennen kuin kolme vuotta on kulunut vakuutuksen päättämisestä. Sosiaali- ja terveysministeriö voi määrätä myös muun, vakuutuksenantajan vastuuta lisäävän tai vähentävän ehdon mitättömäksi.

Lain mukaan voidaan lisäksi kerätä sosiaalisamaksi, jonka perusteista ja suorittamisesta sekä maksamatta jättämisestä sosiaali- ja terveysministeriö antaa määräykset.

Asetuksella voidaan sodan ja aseellisen selkkauksen ajaksi ja kahdeksi vuodeksi sen jälkeen muuttaa vakuutussopimuksen vakuutussumman suorittamista, takaisinostoa ja vakuutuskirjalainaa koskevia ehtoja.

Edelleen lain mukaan kotimaisille vakuutusyhtiöille Suomen joutumisesta sotaan ja aseelliseen selkkaukseen aiheutuvat vakuutustapahtumamenot tulee tasoittaa yhtiöiden kesken niiden tekemän keskinäisen sopimuksen mukaan. Jos sopimukseen ei päästä, antaa sosiaali- ja terveysministeriö tarkemmat määräykset tasoittamisesta. Valtioneuvosto määrää, milloin sota tai aseellinen selkkaus on katsottava päättyneeksi.

Sotavakuutuslaki

Sotavakuutuslain (365/1939) mukaan sodan tai sodanvaaran aikana taikka sodasta johtuneissa poikkeuksellisissa oloissa voi valtio myöntää kotimaisten vakuutusyhtiöiden antamien vakuutusten jälleenvakuutuksia. Valtion vakuutusliikkeen alan ja yleiset perusteet määrää valtioneuvosto ja valtion vakuutusliikettä hoitaa valtion sotavakuutuslautakunta.

Sotavakuutuslautakunta voi vakuutussopimuslain (543/1994) estämättä määrätä sen vakuutuksen ehdot, jolle valtio myöntää jälleenvakuutuksen. Lautakunnan kokoonpanosta, toiminnasta, kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä säädetään asetuksella.

Valtion sotavakuutuslautakunnalla on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä kolme jäsentä. Vuoden 2001 lopussa sotavakuutuslautakunnan varat olivat noin 840 000 euroa.

Sotavakuutuslain perusteella on annettu asetus lain täytäntöönpanosta (993/1988) sekä valtioneuvoston päätös valtion vakuutusliikkeen alasta ja yleisistä perusteista (270/1943). Asetuksessa annetaan tarkempia säännöksiä lautakunnan toiminnasta, muun muassa tilinpäätöstä koskevat säännökset, ja kokoonpanosta. Valtioneuvoston päätöksessä valtion jälleenvakuutuksen alaksi määrätään vahinkovakuutus ja tapaturmavakuutus sen mukaan kuin sotavakuutuslautakunta päättää.

Valtioneuvoston päätöksen 2 §:n mukaan jälleenvakuutus saadaan antaa ainoastaan vakuutukselle, jonka tarkoituksena on turvata maalle hyödylliseen toimintaan liittyvää suomalaista etuutta. Vahinkovakuutuksessa tällä tarkoitetaan etuutta, joka koskee Suomessa olevaa tai Suomen kannalta hyödyllisessä liikenteessä käytettyä suomalaista kauppaa-alusta, alukseen sijoitettua tavaraa sekä suomalaista vientitavaraa. Suomalaisena etuutena voidaan pitää myös muuta kuin suomalaista alusta, kun siinä kuljetetaan Suomelle tärkeää tavaraa. Valtion maksettavaksi voidaan panna vain Suomen rahan määräisiä etuuksia ja, jos tehdyistä sopimuksista aiheutuu valtiolle kustannuksia, on siitä viipymättä ilmoitettava valtioneuvostolle.

2.1.4. *Rahoitusmarkkinat ja vakuutustointa säännöstelyn ulkopuolella*

Nykyisen lain nojalla valtioneuvostoa ei voida oikeuttaa poikkeusoloissa säännöstellään rahoitusmarkkinoita ja vakuutustointaa laajemmin. Valtioneuvostolla on valtuutussäännöstelyn lisäksi oikeus ryhtyä eräisiin toimenpiteisiin, joilla voi olla välillisesti vaikutusta myös rahoitusmarkkinoilla ja vakuutusosalalla tapahtuvaan toimintaan. Näitä ovat valtioneuvostolle annettu oikeus käyttää poikkeusoloissa valmiuslain 32—35 §:ssä tarkoitettuja pakkokeinoja, kuten määrätä viranomaisen käyttöön luovutettavaksi atk-laitteistoja sekä määrätä viestiyhteyksien käytöstä ja viestiverkkojen muutoksista. Lisäksi valtioneuvosto voi valmiuslain 35 §:n nojalla julistaa velalliset määrättyissä tapauksissa saamaan maksuajan lykkäystä sekä vapautamaan maksun suorittamatta jättämisestä muutoin aiheutuvista seurauksista. Lain 16 §:n 2 momentin nojalla valtioneuvosto voi säännöstellä lakisäätöiseen vakuutukseen luettavia etuuksia.

Rahoitusjärjestelmän ja vakuutusalan keskeiset toiminnot

Rahoitusmarkkinoilla tarkoitetaan rahoituksen ja maksujen välitystä sekä niihin läheisesti liittyviä muita toimia sekä näitä palveluja tarjoavia laitoksia ja organisaatioita. Rahoitusmarkkinoiden toimivuutta ylläpitäviksi keskeisiksi toiminnoiksi voidaan luokitella pankkipalvelut, maksupalvelut, maksujärjestelmät, rahahuolto sekä arvopaperimarkkinoiden keskeiset järjestelmät, kuten arvopaperikeskuksen, arvopaperipörssin, selvitysyhteisön, optioyhteisön ja pankkien välisten maksujen järjestelmät sekä arvopapereiden säilytysjärjestelmät.

Vakuutusosalalla toimii kotitalouksien ja yritysten vakuutusturvan tarpeista huolehtivia vakuutus- ja eläkelaitoksia: vakuutusyhtiöitä, vakuutusyhdistyksiä, eläkesäätiöitä, vakuutus-kassoja sekä muita eläkelaitoksia. Lisäksi kussakin lakisäätöisessä vakuutusjärjestelmässä on järjestelmän yhteisistä tehtävistä huolehtiva keskuselin, kuten eläketurvakeskus lakisäätöisessä työeläkejärjestelmässä.

Rahoitus- ja vakuutusjärjestelmiin liittyy

nykyisin lähes aina kiinteitä kansainvälisiä yhteyksiä. Järjestelmien toimivuuden varmistaminen edellyttää keskeisten toimintojen ylläpitämistä niin pitkälle kuin mahdollista myös poikkeusoloissa. Valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Pankki, Rahoitustarkastus ja Vakuutusvalvontavirasto tekevät säännöllistä yhteistyötä kriisi- ja häiriötilanteisiin varautumiseksi.

Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan kehityssuunnat

Suomen rahoitusmarkkinat ja vakuutusala ovat käymässä läpi voimakasta rakennemuutosta. Muutoksia ovat aiheuttaneet erityisesti rahoitusmarkkinoiden sekä henki- ja vahinkovakuutus toiminnan kansainvälistyminen, sen myötä koventunut kilpailu, tietotekniikan kehitys ja euroalueen syntyminen. Erityisesti arvopaperikaupan säilytys-, kaupankäynti- ja selvitys järjestelmät sekä maksujärjestelmät ovat yhdenmukaistumassa Euroopan unionin alueella ja maailmanlaajuisestikin. Lisäksi pankit ja muut rahoitusmarkkinoiden keskeiset toimijat sekä henki- ja vahinkovakuutusyhtiöt ovat aikaisempaa kansainvälisempiä niin toiminnoiltaan kuin omistussuhteiltaan. Yli rajojen tapahtuneet yritys järjestelyt ovat voimistaneet tätä kehitystä. Yhä useammalla Euroopan unionissa toimivalla pankilla on nykyisin lukuisia ulkomaisia toimipaikkoja unionin alueella, mutta myös sen ulkopuolella.

Kehityksen seurauksena pääomat liikkuvat aikaisempaa nopeammin ja tehokkaammin yli rajojen. Sähköisen kaupankäynnin yleistyminen myös rahoitusmarkkinoilla nopeuttaa kansainvälistymistä entisestään, koska sen myötä palvelujen ostaminen ja tarjoaminen suoraan yli rajojen onnistuu aikaisempaa helpommin ja tehokkaammin.

Suomen rahoitusmarkkinat kytkeytyvät Suomen euroalueeseen osallistumisen myötä entistä kiinteämmin osaksi euroalueenlaajuisia markkinoita. Esimerkiksi Suomen johdannaiskauppa on tullut aikaisempaa riippuvaisemmaksi saksalaisten järjestelmien toimivuudesta sen jälkeen, kun Helsingin pörssi ja Suomen Arvopaperikeskus solmivat keväällä 1999 yhteistyösopimuksen Saksan keskeisen kaupankäyntijärjestelmän ja selvi-

tyskeskuksen kanssa. Arvopaperikeskusten välille on muutoinkin rakennettu linkkejä, joiden kautta arvopapereita voidaan siirtää maasta toiseen euroalueella.

Valvonta

Rahoitustarkastuksen tehtävä on valvoa rahoitusmarkkinoita ja niillä toimivia. Sen valvonta kohdistuu pankkijärjestelmään ja muihin rahoituslaitoksiin sekä arvopaperimarkkinoihin ja niillä toimiviin arvopaperinvälitysliikkeisiin sekä selvitys- ja säilytysyhteisöihin samoin kuin liikkeeseenlaskijoihin, markkinapaikkojen ylläpitäjiin ja sijoittajiin. Rahoitusmarkkinoita koskeva aineellinen lainsäädäntö koostuu luottolaitos-, arvopaperimarkkina-, osakeyhtiö-, osuuskunta- ja arvo-osuuslainsäädännöstä. Lisäksi maksujärjestelmien osalta on voimassa sopimusjärjestely pankkien ja muiden markkinoilla toimivien kesken.

Vakuutusvalvontaviraston tehtävänä on valvoa vakuutus- ja eläkelaitosten sekä muiden vakuutusvalvonnan piiriin kuuluvien toimintaa ja talouden kehitystä. Kutakin laitostyyppiä koskee yleensä oma erityislakinsa, kuten vakuutusyhtiöitä vakuutusyhtiölaki ja eläkesäätiöitä eläkesäätiölaki. Näihin lakeihin sisältyvät myös valvontaa koskevat säännökset.

Kansainvälistymiskehitys on johtamassa siihen, että eri maiden valvontaviranomaisten yhteistyön tarve lisääntyy. Esimerkkinä tästä on pohjoismaisten pankki- ja vakuutusvalvojien allekirjoittama yhteinen valvontapöytäkirja, joka määrittelee pohjoismaisten valvontaviranomaisten yhteistyön pankki- ja vakuutusvalvonnassa sekä arvopaperimarkkinoiden valvonnassa. Valvontapöytäkirja pohjautuu asiaa koskeviin Euroopan yhteisöjen direktiiveihin. Valvontapöytäkirja sisältää määräyksiä muun muassa tietojenvaihdosta ja yhteistyöstä kriisitilanteissa. Euroopan unionin jäsenvaltioiden keskuspankit ja pankkivalvojat ovat keväällä 2001 sopineet maksujärjestelmiä koskevasta yhteistyöstä, jonka ensisijaisena tavoitteena on varmistaa rahoitusjärjestelmän vakaus. Lisäksi unionin valtiovarainministereiden ECOFIN-neuvosto ja EKP ovat viime aikoina kiinnittäneet erityistä huomiota viranomaisten välisen tie-

donvaihdon lisäämiseen sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

2.1.5. Poikkeusolojen vakuutuslainsäädäntö Ruotsissa

Ruotsissa on uudistettu vakuutustoimintaa poikkeusoloissa koskeva lainsäädäntö. Vuonna 1999 säädettiin laki vakuutustoiminnasta sodan ja sodan uhan aikana (*lagen om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m.*; 1999:890) ja laki omaisuudelle aiheutuneen sotavahingon rekisteröimisestä (*lagen om registrering av krigsskada på egendom*; 1999:889).

Laki vakuutustoiminnasta sodan ja sodan uhan aikana

Lakia vakuutustoiminnasta sodan ja sodan uhan aikana sovelletaan, kun Ruotsi on sodassa tai on olemassa sodan uhka tai jos eräät niihin rinnastettavat olosuhteet vallitsevat. Näitä tilanteita kutsutaan laissa sotaolosuhteiksi.

Lain toisessa luvussa säädetään vakuutusvalvonnan ja vakuutusliikkeen harjoittamisen osalta eräistä valtuuksista ja poikkeusmahdollisuuksista. Vakuutusvalvontaa suorittava rahoitustarkastus (*Finansinspektionen*) voi sotaolosuhteissa peruuttaa vakuutuksenantajan toimiluvan, jos voidaan olettaa, ettei vakuutuksenantaja kykene täyttämään vakuutus sopimuksista johtuvia velvoitteitaan. Ruotsin hallitus voi antaa määräyksiä, jotka poikkeavat muun muassa Ruotsin vakuutusyhtiölain (*försäkringsrörelselagen*) säännöksistä. Rahoitustarkastus voi yksittäistapauksessa päättää, että vakuutuksenantaja saa poiketa esimerkiksi edellä mainitun lain säännöksistä tai yhtiöjärjestyksen määräyksistä. Jäljempänä mainituissa tapauksissa vakuutuksenantajan on laadittava sotatilinpäätös. Määräaika sotatilinpäätöksen laatimiselle on kaksi vuotta sotaolosuhteiden päättymisestä. Henkivakuutusyhtiön voitonjakoa on rajoitettu sotaolosuhteiden aikana ja senkin jälkeen, kunnes sotatilinpäätös on laadittu.

Lain kolmas luku käsittelee vakuutus sopimuksia. Henkilövakuutuksissa ei yleensä saa käyttää rajoitusehtoa, jonka mukaan vakuutus ei koske sellaista kuolemantapausta tai

invaliditeettia, joka on sotaolosuhteissa seurausta sotatoimista (sotavastuu). Tästä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi vakuutusenantajille annetaan mahdollisuus periä vakuutusenantajilta erityistä lisämaksua (sotavakuutusmaksu). Kunnes sotatilin päätös on laadittu, vakuutusenantajalla on oikeus lykätä osaa henkilövakuutuskorvauksen maksamisesta. Jos sotatilin päätös osoittaa tappiota, vakuutusenantajalla on eräin edellytyksin oikeus alentaa niitä henkilövakuutuskorvauksia, joiden maksamista on lykätty. Ruotsin hallitus voi lain mukaan antaa henkivakuutusta koskevia määräyksiä, jotka oikeuttavat vakuutusenantajan lykkäämään takaisinostoja ja kieltäytymään vakuutuskirjalain myöntämisestä.

Vahinkovakuutuksen osalta hallitus saa antaa määräyksiä, jotka koskevat vakuutusenantajan vastuun päättymistä, vakuutusenantajan omavastuun suuruutta ja vakuutusenantajan vastuun jatkumista rakennuksia koskevissa vakuutussopimuksissa.

Sekä vahinko- että henkivakuutusten osalta hallitus tai sen määräämä viranomainen saa lain mukaan antaa määräyksiä, jotka oikeuttavat vakuutusenantajan lykkäämään erääntyneen vakuutusmaksun maksamista ja vakuutusenantajan lykkäämään erääntyneen vakuutuskorvauksen suorittamista. Lisäksi hallitus saa antaa poikkeusmääräyksiä, jotka koskevat vakuutusenantajan tiedonantovelvollisuutta vakuutusenantajalle sekä määräyksiä, joilla poiketaan eräistä Ruotsin liikenevahinkolain (*trafikskadlagen*) säännöksistä.

Lain neljännessä luvussa säädetään Ruotsin valtion vakuutusliikkeestä ja sotavakuutuslautakunnasta. Valtio voi myöntää kuljetusvakuutuksia sotariskin varalta ja sen varalta, että vieras valtio ottaa omaisuutta takavarikkoon tai siihen rinnastettavan toimenpiteen kohteeksi. Valtio voi myös myöntää vahinkovakuutusten jälleenvakuutuksia. Valtion vakuutusliikettä hoitaa sotavakuutuslautakunta.

Laki omaisuudelle aiheutuneen sotavahingon rekisteröimisestä

Omaisuudelle aiheutuneen sotavahingon rekisteröimisestä annetun lain mukaan Ruot-

sin rahoitustarkastus ylläpitää koko maata koskevaa sotavahinkorekisteriä. Rekisterin tarkoituksena on toimia perusteena valtiopäivien mahdolliselle päätökselle, joka koskee sotavahinkojen korvaamista valtion varoista. Sen, joka haluaa valtiolta korvausta sotavahingosta, on tehtävä kirjallinen rekisteröintihakemus rahoitustarkastukselle. Ruotsissa toimivat vakuutusyhtiöt ovat velvolliset ottamaan vastaan rekisteröintihakemuksia ja muutoinkin avustamaan rahoitustarkastusta rekisteriasianssa.

2.1.6. Riippuvuus kansainvälisistä velvoitteista

Valmiuslakia valmisteltaessa pyrittiin varmistamaan siitä, että laki on sopusoinnussa Suomen kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden kanssa. Lain säätämisvaiheessa tärkeimpiä olivat Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen vuonna 1966 hyväksymä kansainvälisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 8/1976), joka saatettiin Suomessa voimaan lailla (107/1976) ja asetuksella (108/1976) sekä Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus (SopS 19/1990), jonka Suomi valmiuslain valmisteluvaiheessa oli allekirjoittanut.

Kansainvälisistä velvoitteista johtuen lakiin otettiin 10 §:n säännös, jonka mukaan lakia sovellettaessa on noudatettava niitä Suomen lain soveltamisalan rajoituksia, jotka johtuvat Suomea velvoittavista kansainvälisistä sopimuksista tai kansainvälisen oikeuden yleisesti tunnustetuista säännöistä. Tämä tarkoittaa, ettei valmiuslailla voida syrjäyttää Suomea velvoittavia kansainvälisoikeudellisia määräyksiä ja sääntöjä. Säännöstä koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 248/1989 vp) todetaan lakiin sisältyvän sellaisia omaisuuden puuttumiseen oikeuttavia säännöksiä, joiden täysimittainen soveltaminen ulkomaalaisiin saattaisi merkitä poikkeamista Suomea velvoittavan kansainvälisen oikeuden määräyksistä. Ulkomaalainen, erityisesti niin sanottu puolueeton omaisuus nauttii poikkeusolojenkin aikana tiettyä vähimmäissuojaa esimerkiksi pakkolunastusta vastaan ja ulkomaalainen puolueeton julkinen omaisuus (lähetystöt, sota-alukset) nauttii koskemattomuutta.

Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan toiminnan kannalta merkittäviä Suomea sitovia kansainvälisoikeudellisia velvoitteita sisältyy perustamissopimukseen, Kansainvälistä Valuuttarahastoa (*IMF*) koskevaan sopimukseen, Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön, jäljempänä *OECD*, säännöstöihin, Maailman kauppajärjestön perustamissopimukseen sekä sijoitusten vastavuoroista edistämistä ja suojaamista koskeviin sopimuksiin.

Euroopan yhteisön perustamissopimus

Pääomanliikkeiden ja maksujen vapaus ja oikeudesta rajoittaviin toimenpiteisiin

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 artiklan mukaan unionin tavoitteena on edistää taloudellista ja sosiaalista edistystä sekä työllisyyden korkeaa tasoa ja saavuttaa tasapainoinen ja kestävä kehitys etenkin luomalla alue, jolla ei ole sisäisiä rajoja, lujittamalla taloudellista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä perustamalla talous- ja rahaliitto, johon sopimuksen määräysten mukaisesti lopulta sisältyy yhtenäisvaluutta.

Perustamissopimuksen 3 artiklan mukaan yhteisön tavoitteiden toteuttamiseksi yhteisön toimintaan sisältyy sopimuksessa määrättyin edellytyksin ja siinä määrättyssä aikataulussa sisämarkkinat, joille on ominaista tavaroitten, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaata liikkuvuutta rajoittavien esteiden poistaminen jäsenvaltioiden väliltä. Jäsenvaltiot sitoutuvat toteuttamaan kaikki yleis- ja erityistoimenpiteet, jotka ovat aiheellisia perustamissopimuksesta tai yhteisön toimielinten säädöksistä johtuvien velvoitteiden täyttämisen varmistamiseksi. Periaatteena on pidättäytyä kaikista toimenpiteistä, jotka ovat omiaan vaarantamaan sopimuksen tavoitteiden saavuttamista (10 art.).

Yhteisön politiikka on määritelty perustamissopimuksen 3. osassa. Siihen kuuluu yhtenä osana pääomien ja maksujen vapaa liikkuvuus, josta määrätään sopimuksen 56—60 artikloissa. Pääsääntönä 56 artiklan mukaan on, että kaikki rajoitukset, jotka koskevat pääomanliikkeitä ja maksuja jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä, ovat kiellettyjä. Sopimukses-

sa määritellään kuitenkin useita tilanteita, joissa neuvostolle ja jäsenvaltiolle on annettu oikeus poiketa tästä kiellosta. Sopimuksen 57—60 artikloissa on määritelty tilanteet, joissa neuvosto ja jäsenvaltio voivat toteuttaa suhteessa kolmansiin maihin ja/tai toisiin jäsenvaltioihin pääomanliikkeiden ja maksujen vapautta rajoittavia toimenpiteitä.

Jäsenvaltiolle on lisäksi 297 artiklassa annettu oikeus poiketa perustamissopimuksen määräyksistä kansallisista turvallisuussyistä johtuen. Tästä oikeudesta seuraa, että jäsenvaltio voi artiklassa mainituin edellytyksin toteuttaa esimerkiksi pääomanliikkeiden vapautta rajoittavia toimenpiteitä.

Jäsenvaltion oikeus toteuttaa rajoittavia toimenpiteitä

Pääomanliikkeiden ja maksujen vapauden periaate ei rajoita sopimuksen 58 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan jäsenvaltion oikeutta toteuttaa kaikki toimenpiteet, jotka ovat välttämättömiä, jotta estetään verotusta ja rahoituslaitosten toiminnan vakauden valvontaa koskevien jäsenvaltioiden lakien ja asetusten rikkominen, taikka säätää pääomanliikkeitä koskevista ilmoitusmenettelyistä hallinnollisten tietojen tai tilastotietojen saamiseksi taikka toteuttaa toimenpiteitä, jotka ovat perusteltuja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. Sopimukseen ei sisälly yleisen turvallisuuden ja järjestyksen tarkempaa määrittelyä. Yhteisön tuomioistuin on todennut, että rajoituksia tulee arvioida suhteellisuusperiaatteen valossa eli on selvitettävä, ovatko rajoitustoimenpiteet todella tarpeen asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Perustamissopimuksen 296—298 artikloihin sisältyvät yleiset määräykset jäsenvaltion oikeudesta poiketa perustamissopimuksen määräyksistä kansallisista turvallisuussyistä johtuen. Jäsenvaltio ei ole 296 artiklan a kohdan mukaan velvollinen antamaan tietoja, joiden ilmaisemisen se katsoo keskeisten turvallisuusetujensa vastaiseksi.

Sopimuksen 297 artiklan mukaan jäsenvaltiot neuvottelevat keskenään, jotta ne voivat yhdessä antaa tarvittavat säännökset estääkseen sen, että toimenpiteet, joihin jäsenvaltio voi joutua turvautumaan yleisen järjestyksen

ylläpitämiseen vaikuttavissa vakavissa sisäisissä levottomuuksissa, sodassa tai sodan uhkaa merkitsevässä vakavassa kansainvälisessä jännitystilassa taikka täyttääkseen velvoitteet, joihin se on sitoutunut rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämiseksi, vaikuttaisivat yhteismarkkinoiden toimintaan.

Jos mainitussa artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa toteutetut toimenpiteet vääristävät kilpailun edellytyksiä yhteismarkkinoilla, komissio tutkii yhdessä sen valtion kanssa, jota asia koskee, miten kyseiset toimenpiteet voidaan mukauttaa sopimuksen määräyksiin. Jos komissio tai toinen jäsenvaltio katsoo jäsenvaltion käyttävän väärin 296 tai 297 artiklassa tarkoitettuja valtuuksia, se voi saattaa asian suoraan yhteisön tuomioistuimen käsiteltäväksi (298 art.).

Yhteisön tuomioistuin on todennut, että edellä mainittujen artiklojen tarjoamia poikkeusmahdollisuuksia on tulkittava rajoitetusti.

Toimenpiteistä suhteessa kolmansiin maihin

Perustamissopimuksessa on pääasiassa neuvostolle annettu oikeus toteuttaa rajoittavia toimenpiteitä suhteessa kolmansiin maihin. Jäsenvaltiolla on kuitenkin edellä mainitun 58 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan oikeus toteuttaa toimenpiteitä, jotka ovat perusteltuja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. Jäsenvaltion artiklan nojalla toteuttamat rajoittavat toimet voivat kohdistua kolmansiin maihin ja/tai toisiin jäsenvaltioihin.

Sopimuksen 57 artiklan 2 kohdassa todetaan neuvoston pyrkivän mahdollisimman laajalti toteuttamaan jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välisen pääomien vapaan liikkuvuuden tavoitteen. Kohdan mukaan neuvosto voi kuitenkin määräenemmistöllä komission ehdotuksesta toteuttaa toimenpiteitä, jotka koskevat pääomanliikkeitä kolmansiin maihin tai kolmansista maista, jos näihin liittyy suoria sijoituksia, kiinteistösi-joituksia, sijoittautumista, rahoituspalvelujen tarjoamista tai arvopaperien hyväksymistä pääomamarkkinoille. Neuvoston tulee päättää yksimielisesti toimenpiteistä, jotka yhteisön oikeudessa merkitsevät taantumista kol-

mansiin maihin tai kolmansista maista suuntautuvien pääomanliikkeiden vapauttamises-

sa. Jos pääomanliikkeet kolmansiin maihin tai kolmansista maista poikkeuksellisissa olosuhteissa aiheuttavat tai uhkaavat aiheuttaa vakavia vaikeuksia talous- ja rahaliiton toiminnalle, neuvosto voi sopimuksen 59 artiklan mukaan enintään kuuden kuukauden ajan toteuttaa suojatoimenpiteitä suhteessa kolmansiin maihin, jos tällaiset suojatoimenpiteet ovat ehdottomasti tarpeen. Neuvosto päättää toimenpiteistä komission ehdotuksesta määräenemmistöllä ja kuultuaan EKP:a.

Sopimuksen 60 artiklan 1 kohdan mukaan neuvosto voi, jos yhteisön toimia pidetään tarpeellisina sopimuksen 301 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa, suhteessa asianomasiin kolmansiin maihin toteuttaa tarpeelliset kiireelliset pääomien liikkuvuutta ja maksuja koskevat toimenpiteet. Artiklan 301 mukaan neuvosto voi toteuttaa tarpeelliset kiireelliset toimenpiteet, jos Euroopan unionista tehdyn sopimuksen yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevien määräysten nojalla hyväksytyssä yhteisessä kannassa tai yhteisessä toiminnassa on päätetty yhteisön toimesta, jonka tarkoituksena on kokonaan tai osittain keskeyttää taloudelliset suhteet yhden tai useamman kolmannen maan kanssa taikka vähentää niitä. Neuvosto päättää toimenpiteistä määräenemmistöllä komission ehdotuksesta. Jäsenvaltio voi 60 artiklan 2 kohdan mukaan, ennen kuin neuvosto on toteuttanut artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä, vakavin poliittisin perustein ja kiireellisyyssyistä toteuttaa pääomien liikkuvuutta ja maksuja koskevia yksipuolisia toimenpiteitä suhteessa kolmanteen maahan. Jäsenvaltion on tiedotettava toimenpiteistä komissiolle ja muille jäsenvaltioille viimeistään niiden tullessa voimaan.

Kansainvälinen valuuttarahasto

Kansainvälisen valuuttarahaston sopimusartiklat (1112 ja 1113/1977) myöhemmin tehtyine muutoksineen sitovat rahaston jäsenmaita Suomi mukaan lukien. Sopimusartikloissa on nykyisellään määräyksiä vain juoksevien kansainvälisten liiketoimien edellyttämien maksujen ja siirtojen rajoittamisen

välttämistä. Näitä ovat tyypillisesti tavaroiden ja palveluiden vientiin ja tuontiin liittyvät maksut sekä pääomanliikkeistä johtuvat korot, osingot, käyttövuokrat ja muut vastaavat pääoman käyttökorvaukset. Viime vuosina on ollut vireillä hanke sisällyttää myös pääomanliikkeet sopimusartikloihin. Muutoshanke on kuitenkin edelleen kesken.

Juoksevien kansainvälisten liiketoimien edellyttämien maksujen ja siirtojen suorittamista voidaan tilapäisesti rajoittaa vain tietyissä suojatoimenpidetilanteissa. Suojatoimenpidetilanteissa rahasto toteaa, että tietyn jäsenvaluutan kysyntä vakavasti uhkaa rahan kykyä asettaa tätä valuuttaa käytettäväksi ja sen on julistettava asianomainen valuutta niukaksi. Tämä oikeuttaa jäsenet tilapäisesti rajoittamaan niukassa valuutassa tapahtuvia valuuttatoimia.

Jäsenvaltiot voivat sopimuksen mukaan harjoittaa sellaista valvontaa, joka on välttämätöntä kansainvälisten pääomanliikkeiden säätelemiseksi. Mikään jäsen ei saa suorittaa sitä tavalla, joka rajoittaa juoksevien maksujen suorittamista tai kohtuuttomasti hidastaa sitoumusten täyttämiseen tarvittavia varojen siirtoja, paitsi tietyissä poikkeustilanteissa, joita ovat niukkojen valuuttojen tilanne ja jäsenvaltion siirtymäkauden järjestely sen siirtymässä vapaisiin juokseviin maksuihin.

OECD-koodit ja Maailman kauppajärjestö

Suomi on OECD:n ja Maailman kauppajärjestön jäsenenä sitoutunut edistämään tavaroiden ja palvelujen kansainvälisen kaupan liberalisointia ja pääomanliikkeiden vapauttamista. OECD:n jäsenmaiden velvoitteet on näiltä osin kirjattu kahteen säännöstöön (koodiin), pääomanliikkeiden koodiin ja palvelumaksujen koodiin, jotka ovat jäsenmaita sitovia sopimuksia. Koodit sisältävät kattavan luettelon niistä pääoman liikkeistä ja sektorikohtaisista palveluista, joiden asteittaiseen vapauttamiseen jäsenmaat ovat sitoutuneet. Vuonna 1990 koodia laajennettiin käsittämään kansalliset rajat ylittävä pankki- ja rahoituspalvelujen tarjonta. Jäsenmaa voi kuitenkin taloudellisen tilan oleellisesti heikentyessä hakea väliaikaista poikkeamista velvoitteista. Lisäksi jäsenvaltio voi asettaa rajoituksia, jos yleisen järjestyksen ja turval-

lisuuden ylläpitäminen sitä edellyttää.

Maailman kauppajärjestön perustamisso-
pimukseen kuuluu liitteinä muun muassa ta-
varakauppaa koskeva tullitariffeja ja kauppaa
koskeva yleissopimus, jäljempänä *GATT*, ja
palvelukauppaa koskeva palvelukaupan
yleissopimus, jäljempänä *GATS*. Sopimukset
ovat puitesopimuksia, joiden nojalla voidaan
kahden- tai monenvälisillä neuvotteluilla so-
pia maakohtaisista erityissitoumuksista tava-
ra- ja palvelukauppaa koskevien kaupan-
teiden ja muiden rajoitusten poistamiseksi.
Palveluihin luetaan muun muassa rahoitus-
palvelut, jotka on määritelty sektori- ja
alasektoreittain palvelukaupan yleissopimuk-
sen liitteessä rahoituspalveluista (*Annex on
Financial Services*). Määritelmän mukaan
rahoituspalveluihin kuuluvat vakuutus- sekä
pankki- ja muut rahoituspalvelut.

Sekä *GATT* että *GATS* sisältävät määräyk-
siä, joiden perusteella voidaan tehdä poikke-
uksia sopimusvelvoitteisiin. *GATS*:n poikke-
ukset vastaavat pitkälti *GATT*:n määräyksiä.
Yleiset, niin sanotut automaattiset standardi-
poikkeukset voidaan ottaa käyttöön muun
muassa julkisen moraalien tai yleisen järjes-
tyksen ylläpitämiseksi sekä ihmisten, eläin-
ten tai kasvien elämän tai terveyden suojele-
miseksi sekä henkilöiden yksityisyyden suo-
jaamiseksi ja turvallisuuden vuoksi. Erityiset
turvallisuutta koskevat poikkeusmääräykset
eivät estä ryhtymästä toimenpiteisiin tärkeiden
valtakunnan turvallisuussetujen suojele-
miseksi. Lisäksi vakavien maksutase- tai ul-
koisten rahoitusvaikeuksien tai näiden uhkien
perusteella voidaan ryhtyä rajoittaviin toi-
menpiteisiin. *GATS*:n mukaan suojatoimen-
piteisiin ryhtyminen muilla perusteilla edel-
lyttää erityistä suojalausekkeen käyttöä kos-
kevaa monenvälistä sopimusta, jota koskevat
neuvottelut ovat vielä kesken.

Sijoitusten vastavuoroista edistämistä ja suo-
jaamista koskevat sopimukset

Suomi on tehnyt yli kolmenkymmenen val-
tion kanssa sopimuksen sijoitusten vastavuo-
roisesta edistämisestä ja suojaamisesta. So-
pimuksia on tehty Euroopan unionin ulko-
puolisten niin sanottujen kolmansien maiden
kanssa. Näillä sopimuksilla edistetään inves-
tointeja yleisesti ja suojellaan maahan tehtyjä

sijoituksia. Sopimuksen mukaan kumpikin sopimuspuoli myöntää alueellaan toisen sopimuspuolen sijoittajien sijoituksille oikeudenmukaisen ja tasapuolisen kohtelun sekä täyden suojelun ja turvan. Sopimuksen tarkoittamia sijoituksia voi kansallistaa, pakko-lunastaa tai muuten ottaa haltuun, mutta ainoastaan ei-syrjivältä pohjalta ja yleisen edun sitä edellyttäessä.

Sodasta, aseellisesta selkkauksesta, hätätilasta tai vastaavasta johtuva sijoitusten kärsimä vahinko on hyvitablevä tai korvattava vähintään samantasoisesti kuin oman maan tai kolmansien maiden sijoittajien osaksi tuleva hyvitys. Sopimukset mahdollistavat varojen välittömän siirtovapauden vaihdettavissa valuutoissa sekä juoksevien maksujen että pääomansiirtojen osalta.

2.1.7. EKP ja Suomen Pankki

Euroopan keskuspankkijärjestelmä

Perustamissopimukseen liitetyn Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja Euroopan keskuspankin perussäännön, jäljempänä *perussääntö*, 1 artiklan mukaan EKPJ ja EKP hoitavat tehtäviään ja harjoittavat toimintaansa perustamissopimuksen ja perussäännön määräysten mukaisesti. EKPJ:n muodostavat EKP ja kansalliset keskuspankit. Perussäännön 14.3 artiklan mukaan kansalliset keskuspankit ovat erottamaton osa EKPJ:ää ja toimivat EKP:n suuntaviivojen ja ohjeiden mukaisesti. Kansallisilla keskuspankeilla on 14.4 artiklan mukaan oikeus suorittaa myös muita kuin perussäännössä määriteltyjä tehtäviä, jollei EKP:n neuvosto kahden kolmasosan enemmistöllä annetuista äänistä päättä, että nämä tehtävät ovat ristiriidassa EKPJ:n tavoitteiden ja tehtävien kanssa.

EKPJ:n ensisijaisena tavoitteena on perustamissopimuksen 105 artiklan 1 kohdan mukaan pitää yllä hintatason vakautta. EKPJ tukee yleistä talouspolitiikkaa yhteisössä osallistuaakseen 2 artiklassa määriteltyjen yhteisön tavoitteiden saavuttamiseen tämän kuitenkaan rajoittamatta hintatason vakauden tavoitetta.

EKPJ:n perustehtäviä 105 artiklan 2 kohdan ja perussäännön 3.1 artiklan mukaan ovat yhteisön rahapolitiikan määrittäminen

ja toteuttaminen, valuuttamarkkinatoimien suorittaminen perustamissopimuksen 111 artiklan mukaisesti, jäsenvaltioiden virallisten valuuttavarantojen hallussapito ja hoito sekä maksujärjestelmien moitteettoman toiminnan edistäminen.

Rahapolitiikan toteutuksessa EKP ja kansalliset keskuspankit voivat perussäännön 18 artiklan mukaan käydä kauppaa rahoitusmarkkinoilla sekä tehdä luottotoimia luottolaitosten ja muiden markkinaosapuolten kanssa. EKPJ säätelee avomarkkinaoperaatioilla markkinakorkoja ja markkinoiden likviditeettitilannetta sekä viestittää rahapolitiikan suunnasta. EKPJ voi vaikuttaa euroalueen rahoitusmarkkinoiden toimintaan, tehokkuuteen ja vakauteen rahapolitiikan välineille asetettavien vaatimusten kautta. EKP antaa perustamissopimuksen 110 artiklan nojalla EKPJ:lle uskottujen tehtävien suorittamiseksi ja perussäännössä määrättyin edellytyksin asetuksia siinä laajuudessa kuin se on tarpeen perussäännön 3.1 artiklan ensimmäisessä luetelmakohtassa taikka 19.1, 22 tai 25.2 artiklassa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi, sekä tapauksissa, joista määrätään perustamissopimuksen 107 artiklan 6 kohdassa tarkoitetuissa neuvoston säädöksissä. Edellä mainituista määräyksistä 3.1 artiklan ensimmäinen luetelmakohta koskee yhteisön rahapolitiikan määrittämisestä ja toteuttamisesta, 19.1 artikla luottolaitosten velvollisuutta pitää vähimmäisvarantoa EKP:ssa ja kansallisissa keskuspankeissa sekä 22 artikla selvitys- ja maksujärjestelmien tehokkuuden ja vakauden varmistamista yhteisössä ja kolmansien maiden kanssa. Mainittu 25 artikla koskee toiminnan vakauden valvontaa. Artiklan 25.2 mukaan perustamissopimuksen 105 artiklan 6 kohdan nojalla tehtyjen neuvoston päätösten mukaisesti EKP voi suorittaa erityistehtäviä, jotka koskevat luottolaitosten sekä muiden rahoituslaitosten kuin vakuutusyritysten toiminnan vakauden valvontaan liittyvää politiikkaa.

Maksu- ja selvitysjärjestelmien osalta EKP ja kansalliset keskuspankit ovat järjestelmien käyttäjiä, järjestelmäpalveluiden tarjoajia, järjestelmiä koskevien normien antajia sekä näiden järjestelmien yleisvalvojia ja kehittäjiä. EKP ja kansalliset keskuspankit ovat järjestelmien käyttäjiä toteuttaessaan euroalu-

een rahapolitiikkaa, suorittaessaan omia maksujaan ja hyväksyessään vakuuksia. Ne ovat palvelujen tarjoajia tarjotessaan selvitys- ja maksuliikejärjestelyjä, kuten katteensiirto- ja maksujenvälityspalveluja luottolaitosten välisille maksuille ja niiden asiakasmaksuille. Keskuspankkien maksujärjestelmissä suoritetaan usein suurten maksujen lopullinen katteensiirto ja hoidetaan kansallisissa arvopaperikeskuksissa selvitettävän arvopaperikaupan maksuliikenne. TARGET-järjestelmässä, jossa viisitoista kansallista reaaliaikaista bruttomaksujärjestelmää ja EKP:n maksumekanismi on kytketty toisiinsa, voidaan välittää sekä pankkien välisiä maksuja että asiakasmaksuja. EKP ja kansalliset keskuspankit voivat asettaa ehtoja keskuspankkien omiin maksu- ja selvitysjärjestelmiin osallistujille sekä antaa järjestelmiensä käyttöä koskevia ohjeita.

Perustehtäviensä lisäksi EKPJ myötävaikuttaa perustamissopimuksen 105 artiklan 5 kohdan mukaan luottolaitosten toiminnan vakauden valvontaan ja rahoitusjärjestelmän vakautteen liittyvän toimivaltaisten viranomaisten politiikan harjoittamiseen. Käytännössä kansallisten keskuspankkien on EKPJ:n osana huolehdittava osaltaan rahoitusmarkkinoiden vakauden yleisestä seurannasta. Vastuu rahoitusmarkkinoiden vakaudesta on kuitenkin kansallisilla viranomaisilla ja rahoitusmarkkinoilla toimivien osapuolten valvonnasta vastaavat kansalliset viranomaiset.

EKP:lla on perustamissopimuksen 106 artiklan mukaan yksinoikeus antaa lupa setelien liikkeeseen laskemiseen. EKP ja kansalliset keskuspankit voivat laskea liikkeeseen seteleitä. Ainoastaan EKP:n ja kansallisten keskuspankkien liikkeeseen laskemat setelit ovat laillisina maksuvälineinä kelpavia seteleitä yhteisössä. Jäsenvaltiot voivat laskea liikkeeseen metallirahoja EKP:n annettua hyväksymisensä liikkeeseen laskemisen määrälle.

EKPJ:n tehtävänä on arvioida laillisten maksuvälineiden tarve euroalueella ja huolehtia rahojen saatavuudesta euroalueen eri osissa. Seteleiden liikkumisesta valtiosta toiseen voi seurata, että euromääräisiä seteleitä kertyy liikaa joihinkin jäsenvaltioihin. Jotta setelit voidaan käsittelyn jälkeen laskea uudestaan liikkeeseen, kansallisten keskus-

pankkien on hoidettava setelien siirto jäsenvaltioiden välillä.

EKP:n ja kansallisten keskuspankkien riippumattomuus

EKP:lle ja kansallisille keskuspankeille on perustamissopimuksen 108 artiklassa määrätty yhteisön toimielimistä ja jäsenvaltioiden hallituksista riippumaton asema. Riippumaton asema vahvistetaan myös perussäännön 7 artiklassa, jonka mukaan EKP tai kansallinen keskuspankki taikka EKP:n tai kansallisen keskuspankin päätöksentekuelimen jäsen ei saa perustamissopimuksen 108 artiklan mukaisesti käyttäessään perustamissopimuksella ja perussäännöllä annettuja valtuuksiaan ja suorittaessaan niillä annettuja tehtäviään ja velvollisuuksiaan pyytää eikä ottaa ohjeita yhteisön toimielimiltä tai laitoksilta, jäsenvaltioiden hallituksilta eikä miltään muultaakaan taholta. Yhteisön toimielimet ja laitokset sekä jäsenvaltioiden hallitukset sitoutuvat kunnioittamaan tätä periaatetta ja pidättymään yrityksistä vaikuttaa EKP:n tai kansallisten keskuspankkien päätöksentekuelinten jäseniin heidän suorittaessaan tehtäviään. Kyseisessä 7 artiklassa viitataan perustamissopimuksella ja perussäännöllä annettuihin valtuuksiin ja niillä annettujen tehtävien ja velvollisuuksien suorittamiseen. Edellä mainittu riippumattomuus ei siten ulotu perussäännön 14.4 artiklassa tarkoitettuihin muihin kuin perussäännössä määriteltymiin tehtäviin.

Kansallisen keskuspankin tehtävistä

Kuten edellä on todettu kansalliset keskuspankit voivat perussäännön 14.4 artiklan mukaan suorittaa muitakin tehtäviä kuin EKPJ:n tehtäviä, jollei EKP:n neuvosto kahden kolmasosan enemmistöllä annetuista äänistä päättä, että kansallisen keskuspankin muut tehtävät ovat ristiriidassa EKPJ:n tavoitteiden ja tehtävien kanssa. Artiklan mukaan kansalliset keskuspankit suorittavat muut tehtävät omalla vastuullaan ja omaan lukuunsa, eikä niitä pidetä osana EKPJ:n tehtäviä. EKP voi tehdä muita tehtäviä koskevan päätöksen tilanteessa, jossa kansallinen keskuspankki tosiasiallisesti suorittaa muita tehtäviä. Perus-

säännön 14.4 artiklaa voitaneen tulkita niin, että EKP:n neuvosto ei ainakaan lähtökohtaisesti voisi tehdä päätöstä pelkästään sillä perusteella, että on olemassa kansallinen laki, jonka nojalla kansalliselle keskuspankille kuuluu tai sille voidaan säätää muita tehtäviä. Muusta tehtävästä on esimerkkinä käytetty luottolaitosten valvonnan sijoittamista keskuspankin yhteyteen.

Euroalueeseen osallistuminen ei ole aiheuttanut muutosta Suomen Pankin tehtävään huolehtia osaltaan maksu- ja muun rahoitusjärjestelmän luotettavuudesta ja tehokkuudesta sekä osallistua sen kehittämiseen. Tehtävä on yhtenevä EKP:n tehtäviin kuuluvien maksujärjestelmien moitteettoman toiminnan edistämisen sekä luottolaitosten valvontaan ja rahoitusjärjestelmän vakautteen liittyvään politiikkaan myötävaikuttamisen kanssa.

2.2. Nykytilan arviointi

2.2.1. Poikkeusolot ja Suomen jäsenyys Euroopan unionissa

Euroalueella kaikki pääomien ja maksujen vapaata liikkuvuutta koskevat rajoitukset ovat pääsääntöisesti kiellettyjä. Perustamissopimuksesta kuitenkin ilmenee, että rajoituskiellosta voidaan poiketa tietyissä tilanteissa. Tällaisten tilanteiden varalta tarvitaan edelleen kansallista lainsäädäntöä, joka mahdollistaa jäsenvaltion viranomaisten toimimisen kriisitilanteissa. Perustamissopimuksessa ei määritellä tarkemmin, miten käytännössä menetellään jäsenvaltioiden sisäisissä kriisitilanteissa. Useissa artikloissa on jäsenvaltiolle annettu oikeus sopimuksessa määritellyissä tilanteissa ryhtyä toimenpiteisiin.

Perustamissopimuksessa on mainittu yhtenä rajoitusperusteena yleinen järjestys ja turvallisuus. Näitä määräyksiä on luonnehdittu erityisiksi, järjestykseen ja turvallisuuteen liittyviksi poikkeusperusteiksi. Sopimuksen 58 artiklan b kohdan mukaan se, mitä 56 artiklassa määrätään (pääomien ja maksujen vapaata liikkuvuutta koskeva rajoituskielto), ei rajoita jäsenvaltion oikeutta toteuttaa toimenpiteitä, jotka ovat perusteltuja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. Toimenpiteiden toteuttamista ei ole artiklassa rajoitettu vain kolmansiin maihin, joten niiden

toteuttamista voidaan pitää mahdollisena myös suhteessa toisiin jäsenvaltioihin.

Euroopan yhteisön tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella ei ole mahdollista tyhjentävästi määritellä, mitä yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvillä rajoitusperusteilla tarkoitetaan. Tuomioistuin on oikeuskäytännössään luonnehtinut rajoitusperusteiden mahdollista käyttöalaa. Kahdessa seuraavassa tapauksessa oli kyse yleisen järjestyksen tai turvallisuuden perusteella ulkomaalaisiin kohdistettavista toimenpiteistä. Tuomioistuin on asiassa 36/75 (*Rutili v. The Minister for the Interior*) katsonut rajoitusten olevan mahdollisia vain, jos kyseessä on todellinen ja riittävän vakava uhka yleiselle järjestykselle. Myöhemmässä tapauksessa (asia 30/77 R v. *Pierre Bouchereau*) tuomioistuin on katsonut, että todellisen ja riittävän vakavan uhan tulee kohdistua yhteiskunnan perustavaa laatua olevaan etuun. Molemmissa ratkaisuissa tuomioistuin on korostanut, että yleisen järjestyksen käsitettä tulee tulkita suppeasti. Tuomioistuin on myös korostanut, ettei jäsenvaltio voi yksipuolisesti määritellä yleisen järjestyksen sisältöä.

Perustamissopimuksen 296—298 artiklat sisältävät määräyksiä, joiden nojalla jäsenvaltio voi turvallisuussetujensa perusteella poiketa sopimusmääräyksistä tietyissä tilanteissa. Näiden artiklojen sisältämiä määräyksiä on luonnehdittu perustamissopimuksen sisältämiksi yleisiksi turvallisuuspoikkeuksiksi. Kaikkia sopimusvelvoitteita koskeva yleinen poikkeusmahdollisuus sisältyy sopimuksen 297 artiklaan, josta epäsuorasti käy ilmi jäsenvaltion oikeus ryhtyä jäsenvelvoitteista poikkeaviin toimenpiteisiin kansallisista turvallisuusyistä johtuen. Toimenpiteisiin oikeuttavia tilanteita ovat yleisen järjestyksen ylläpitämiseen vaikuttavat vakavat sisäiset levottomuudet, sota tai sodan uhkaa merkitsevä vakava kansainvälinen jännitystilä. Jäsenvaltio voi toteuttaa toimenpiteitä myös täyttääkseen velvoitteet, joihin se on sitoutunut rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämiseksi. Artiklan mukaan jäsenvaltiot neuvottelevat keskenään tarvittavien säännösten antamisesta estääkseen sen, että toimenpiteet vaikuttaisivat yhteismarkkinoiden toimintaan.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että so-

veltamisedellytykset täyttyvät aina, kun yhteisön jäsenvaltio on osallisena sodassa varsinaisen sotänäyttämön sijainnista riippumatta. Jos sen sijaan on kyse muiden kuin jäsenvaltioiden välisestä sodasta, on katsottu, että jäsenvaltion ulkoisen turvallisuuden tulisi artiklan soveltamiseksi olla vakavasti uhattuna. Näissä tapauksissa soveltamistilanne liittyy jäsenvaltion ulkoiseen turvallisuuteen.

Sopimuksen 297 artiklan soveltamistilanne liittyy jäsenvaltion sisäiseen turvallisuuteen silloin, kun jäsenvaltio joutuu turvautumaan rajoitustoimiin yleisen järjestyksen ylläpitämiseen vaikuttavissa vakavissa sisäisissä levottomuuksissa. Häiriöiden tulee olla niin vakavia, että ne vaarantavat valtion normaalin toiminnan. Esimerkkeinä on kirjallisuudessa mainittu sisällissota ja laajamittainen terroritoiminta.

Kolmas soveltamisedellytys liittyy kansainvälisten velvoitteiden täyttämiseen. Kyse on tilanteista, joissa valtio toteuttaa jäsenyysohjeidensa vastaisia toimenpiteitä täyttääkseen veloitteet, joihin se on sitoutunut rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämiseksi. Jäsenvaltion toteuttaman toimenpiteen tulee perustua oikeudellisesti sitovaan kansainväliseen velvoitteeseen. Oikeuskirjallisuudessa tämän on katsottu tarkoittavan ainakin Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston tekemiä sitovia päätöksiä.

Artikloista ei ole suoraan niitä koskevaa yhteisön tuomioistuimen soveltamiskäytäntöä. Joissakin tapauksissa näitä artikloja on sivuttu. Yhteisön tuomioistuin on korostanut artiklojen koskevan tiettyjä, niissä määriteltyjä poikkeuksellisia tilanteita, minkä vuoksi niitä tulee tulkita suppeasti.

Verrattaessa 297 artiklassa lueteltuja kriisejä valmiuslain poikkeusolotilanteisiin voidaan todeta, että perustamissopimuksessa mainitut sota ja sodanuhkaa merkitsevä kansainvälinen jännitystilanne vastaavat valmiuslain 2 §:n 1—3 kohdissa tarkoitettuja sotaa, sodanuhkaa, alueellisen koskemattomuuden vakavaa loukkausta ja aseellista hyökkäystä merkitseviä tilanteita. Viimeksi mainitut tilanteet kuuluvat näin ollen 297 artiklan soveltamistilanteisiin.

Aivan selvää ei ole valmiuslain 2 §:ssä mainittujen muiden poikkeusolotilanteiden,

kuten sodan jälkitilan, muun vaikutuksiltaan vieraiden valtioiden väliseen sotaan tai sodanuhkaan verrattavan Suomen ulkopuolella sattuneen erityisen tapahtuman, energian ja muiden tavaroiden vaihdannan häiriötilan ja suuronnettomuuden, kuulumisen 297 artiklan soveltamistilanteisiin. Taloudellisen kriisin on katsottu jäävän artiklan soveltamisalan ulkopuolelle. Viimeksi mainittujen poikkeusolotilanteiden kohdalla joudutaan arvioimaan kysymystä, liittyykö tilanteeseen yleisen järjestyksen ylläpitämiseen vaikuttavia vakavia sisäisiä levottomuuksia. On mahdollista, että myös näissä kyseessä olevissa poikkeusolotilanteissa syntyy vakavia sisäisiä levottomuuksia, jolloin ne voivat tilannekohtaisista tekijöistä riippuen kuulua 297 artiklan soveltamisalaan.

Kaikkien poikkeusolojen kohdalla on huomioitava, että poikkeusoloissa käytettävien toimivaltuuksien käyttäminen on sallittua edellyttäen, että tilanteen hallitseminen ei ole mahdollista viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin. Suuronnettomuustilanteessa toimivaltuuksien käyttöönotto saattaa olla korkeammalla kuin esimerkiksi sodan uhkaa merkitsevässä tilanteessa.

Poikkeusolotilanteita ja käyttöön otettavia rajoitustoimenpiteitä voidaan joutua arvioimaan myös yleiseen järjestykseen ja turvallisuuden liittyvien, erityisten poikkeusperusteiden perusteella. Lähinnä tulee kysymyksen perustamissopimuksen 58 artikla, jonka nojalla olisi arvioitava, voidaanko kulloisesakin tilanteessa rajoitustoimenpiteiden toteuttamista yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta pitää perusteltuna. Artiklan 58 soveltamistilanteessa on mahdollista poiketa perustamissopimuksen 56 artiklassa määrätystä pääomanliikkeitä ja maksuja koskevasta rajoituskielellä. On mahdollista, että jäsenvaltio joutuu erityisten poikkeusperusteiden nojalla asettamaan rajoituksia, jotka voivat olla vastoin EKPJ:ää koskevia ja EKP:n antamia määräyksiä. EKPJ ja EKP hoitavat tehtäviään ja harjoittavat toimintaansa perustamissopimuksen ja perussäännön määräysten mukaisesti, ja siten jäsenvaltioille kuuluvat oikeudet huomioon ottaen.

Perustamissopimuksen yleisten poikkeusperusteiden on katsottu koskevan kaikkia sopimusmääräyksiä. Tämä tarkoittaa mahdolli-

suutta poiketa kaikista sopimusmääräyksistä, myös EKPJ:ää koskevista määräyksistä ja EKP:n antamien asetusten säännöksistä.

Perustamissopimus ei aseta rajoituksia sille, että jäsenvaltiolla on olemassa kansallista lainsäädäntöä sellaisten tilanteiden varalta, joissa poikkeaminen perustamissopimuksen velvoitteista tulisi kysymykseen. Sopimuksen määräysten ei voida katsoa sulkevan ulkopuolelleen mahdollisuutta säätää poikkeusolotilanteiden varalta viranomaisten käyttöön otettavista säännöstelyvaltuuksista ja kansalliselle keskuspankille annettavista toimivaltuuksista. Kansallisella keskuspankilla voi olla muitakin tehtäviä kuin EKPJ:n tehtäviä. Suomen Pankille voitaisiin näin ollen valmiuslaissa antaa muita kuin perussäännön ja Suomen Pankista annetun lain (214/1998) mukaan määräytyviä tehtäviä sekä antaa valtioneuvostolle oikeus asetuksella säätää Suomen Pankin tehtävistä poikkeusoloissa.

Toimivaltuuksia käytettäessä on valmiuslain 10 §:n mukaan otettava huomioon Suomea velvoittavista kansainvälisistä sopimuksista johtuvat rajoitukset. Perustamissopimuksessa edellytetään jäsenvaltioiden neuvottelevan keskenään, jotta ne voisivat yhdessä estää kriisioloissa tarvittavien toimenpiteiden vaikutuksen yhteismarkkinoiden toimintaan.

Koska Suomi kuuluu euroalueeseen, Suomen etu olisi reagoida poikkeusolojen kriiseihin ensisijaisesti Euroopan unionin ja EKPJ:n yhteistyön puitteissa. Todennäköisesti Suomi olisi varsinaisessa poikkeusolotilanteessa ja jo sitä edeltävässä vaiheessa etukäteen yhteydessä Euroopan unioniin ja pyrki hoitamaan asiaa yhteistyössä unionin kanssa. Tilanteesta pyrittäisiin neuvottelemaan puheenjohtajamaan, komission, muiden jäsenvaltioiden ja EKP:n kanssa sekä tiedottamaan Euroopan parlamentille. Kii-reellisyysyistä päätös säännöstelytoimenpiteisiin ryhtymisestä voitaisiin tehdä ensin kansallisella tasolla, jolloin yhteydenpito unioniin voisi tapahtua jälkikäteen.

Jäsenvaltion poikkeusoloissa toimeenpanemia rajoituksia valvoo komissio ja muut jäsenvaltiot. Jos perustamissopimuksen 297 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa toteutetut toimenpiteet vääristävät kilpailun edellytyksiä yhteismarkkinoilla, komissio tutkii yh-

dessä asianomaisen jäsenvaltion kanssa, miten toimenpiteet voidaan mukauttaa perustamissopimuksen määräyksiin. Jos jäsenvaltio käyttäisi väärin 297 artiklassa tarkoitettuja valtuuksia, komissiolla tai jäsenvaltiolla on oikeus saattaa asia suoraan yhteisön tuomioistuimen käsiteltäväksi (298 art.). Valvonnan tarkoituksena on estää väärinkäytökset sisämarkkinoilla.

2.2.2. *Valmiuslain säännösten arviointi*

Käsitteet

Nykyisiin säännöksiin perustuvien valtuuksien nojalla valtioneuvosto voi poikkeusoloissa kieltää maksuvälineiden, arvopapereiden ja saamistodisteiden maastaviennin ja maahantuonnin tai määrätä, että nämä toiminnot ovat sallittuja vain Suomen Pankin luvalla. Valtioneuvosto voi määrätä ulkomaiset maksuvälineet, ulkomailta olevat Suomen rahan määräiset maksuvälineet, ulkomaiset arvopaperit sekä saamiset ulkomailta asuvalta luovutettavaksi tai siirrettäväksi Suomen Pankille tai sen määräämälle. Tämä kotiutamisvelvollisuus voidaan määrätä vain Suomessa asuvalle ja korvausta vastaan. Valtioneuvosto voi säännöstellä myös muunlaisia valuuttatoimia.

Valmiuslaissa maksuvälineillä tarkoitetaan seteleitä, maksuliikkeessä yleisesti käytettyjä metallirahoja, pankkivekseleitä, shekkejä ja muita niihin rinnastettavia maksuosoituksia. Arvopapereilla tarkoitetaan osakkeita ja osuustodistuksia, obligaatioita, debenttuureja ja muita joukkovelkakirjoja sekä näiden väli-aikaistodistuksia, osakeanti-, osinko- ja korkokuponkeja, talonkeja ja sijoitusrahaston osuuksia sekä muita niihin rinnastettavia asiakirjoja ja saamistodisteilla velkakirjoja, vekseleitä, talletustodistuksia, pankkikirjoja sekä muita niihin rinnastettavia sitoumusasiakirjoja.

Valuutansäännöstelyä koskeviin säännöksiin omaksutuista käsitteistä maksuvälineen ja arvopaperin käsitteet ovat muuttuneet siten, että niiden määritelmät eivät enää täysin vastaa tapahtunutta kehitystä. Maksamisessa on lisääntynyt erilaisten korttien määrä ja käyttö, itsepalvelun mahdollisuudet ja käyttö on kasvanut sekä uutena maksuvälineenä on

tullut käyttöön sähköinen raha. Lain arvopaperikäsite vastaa lain säätämisvaiheessa voimassa olleen valuuttalain (945/1985) arvopaperikäsitettä, joka ei ole yhtenevä voimassa olevan arvopaperimarkkinalain (495/1989) arvopaperin käsitteen kanssa. Arvopaperimarkkinalain 2 §:ään sisältyvää arvopaperin käsitettä on viimeksi muutettu arvopaperimarkkinalain muuttamisesta annetulla lailla (1517/2001). Johdannaissopimukset, jotka eivät ole arvopapereita, ja rahasto-osuudet ovat valmiuslain arvopaperin käsitteen ulkopuolella, eivätkä siten olisi maastavientikiellon piirissä. Niiden sisällyttämistä arvopaperikäsitteen piiriin katsomalla ne ”muiksi niihin rinnastettaviksi asiakirjoiksi” voidaan pitää hieman arveluttavana laintulkintana.

Valmiuslain käsitteiden tulisi mahdollisimman pitkälle vastata muun lainsäädännön käsitteistöä. Maksuvälinekäsitettä olisi tarpeen selventää siten, että se kattaisi tilisiirrola ja erilaisilla korteilla tapahtuvan sähköisen maksamisen ja sähköisen rahan. Maastavientikiellon alaisten todistusten piiriin tulisi kuulua arvopaperimarkkinalaissa tarkoitetut arvopaperit sekä johdannaissopimukset siten, kuin niistä säädetään sijoituspalveluyrityksistä annetun lain (579/1996) 2 §:ssä. Viimeksi mainittuun pykälään sisältyvää sijoituskohteen määritelmää on viimeksi muutettu lailla sijoituspalveluyrityksistä annetun lain muuttamisesta (1521/2001).

Suomen Pankin asema poikkeusoloissa säännöstelyviranomaisena

Suomen Pankki on osa EKPJ:ää, mutta sillä on kansallisena keskuspankkina perussäännön 14.4 artiklan nojalla oikeus suorittaa myös muita kuin perussäännössä määrättyjä tehtäviä.

Suomen Pankin tehtävänä normaalioloissa on muun muassa osaltaan huolehtia maksuja ja muun rahoitusjärjestelmän luotettavuudesta ja tehokkuudesta ja osallistua sen kehittämiseen. Suomen Pankilla voidaan katsoa olevan myös poikkeusoloissa parhaat edellytykset kyseisten järjestelmien toimintakyvyn ylläpitämisen turvaamiseen.

Ennen Suomen euroalueeseen osallistumista Suomen Pankin oli mahdollista rahapolitiikan harjoittajana ja rahoitusmarkkinoiden

keskeisenä osatekijänä rahamarkkinoiden välityksellä vaikuttaa yleiseen korkotasoon ja rahoitusjärjestelmän vakauteen. Euroalueella rahapoliittinen toimivalta on EKPJ:llä, jonka osana Suomen Pankki toimii.

Talous- ja rahaliiton oloissa virallinen valuuttavaranto on EKPJ:n hallussa ja hoidossa. Osa valuuttavarannosta eli niin sanottu kansallinen varanto on Suomen Pankin hallussa ja hoidossa perussäännön ja EKP:n antamien suuntaviivojen mukaisesti. Voidaan kysyä, onko jäsenvaltiolla oikeus määrätä varannosta kansallisessa kriisitilanteessa. Jos katsotaan, että perustamissopimuksen velvoitteista voidaan poiketa 297 artiklan nojalla, lienee johdonmukaista katsoa, että 297 artiklan mukaisten tilanteiden kanssa yhdenmukaisten poikkeusolojen vallitessa jäsenvaltiolla olisi mahdollista myös määrätä kansallisesta varannosta.

Valtioneuvoston asetuksenantovalta ja delegointi Suomen Pankille

Valtioneuvostolla on valmiuslain 11 §:n mukaan oikeus määrätä, että kyseisessä lainkohdassa määrättyjä säännöstelytoimia ryhdytään toteuttamaan. Sanamuoto viittaa valtioneuvostolle annettuun norminantovaltaan. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan valtioneuvosto voi määrätä, että kyseisessä kohdassa tarkoitetut maastavienti ja maahantuonti ovat sallittuja vain Suomen Pankin luvalla. Säännöstä on ilmeisesti tulkittava siten, että valtioneuvosto voi tietyiltä osin delegoida säännöstelyvaltaa Suomen Pankille. Samalla tavoin voivat kyseisen momentin 3 kohdassa tarkoitetut toimet olla sallittuja vain Suomen Pankin luvalla.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan valtioneuvosto voi määrätä Suomessa asuvan velvolliseksi Suomen Pankin tarkemmin määräämällä tavalla luovuttamaan tai siirtämään Suomen Pankille tai sen määräämälle lainkohdassa määrättyt varat ja että Suomen Pankilla on oikeus myöntää lupa poiketa kotiuttamisvelvollisuudesta. Säännöksen nojalla valtioneuvosto voi määrätä kotiuttamisvelvollisuuden, jolloin tarkemmat määräykset kotiuttamisvelvollisuuden toteuttamistavasta antaa Suomen Pankki. Tämän lainkohdan nojalla Suomen Pankilla on kotiuttamisvelvollisuus.

suuden toteuttamistapaan liittyvää norminantovaltaa. Suomen Pankki voi lisäksi 11 §:n 3 momentin nojalla antaessaan 1 momentissa mainitun luvan liittää siihen ehtoja.

Perustuslain 80 §:ssä säädetään asetuksen antamista ja lainsäädäntövallan siirtämistä koskevasta sääntelystä. Asetuksia voivat antaa tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö. Lähtökohtana on, ettei norminantovaltaa tule osoittaa ministeriötä alemmalle viranomaistalolle eikä yleensäkään muille kuin viranomaisille. Perustuslain 80 §:ssä ilmaisulla muu viranomainen tarkoitetaan ensisijaisesti valtion viranomaisia. Jos muu viranomainen valtuutettaisiin antamaan oikeussääntöjä määrätystä asiasta, on valtuuden kattamat asiat määriteltävä tarkasti laissa. Suomen Pankki on perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan katsottu viranomaiseksi, jolle ei ole mahdollista delegoida aineellista norminantoa. Valmiuslain 11 §:ssä säädetty norminannon delegointi Suomen Pankille ei täytä perustuslain vaatimuksia. Valtuutuksen rajoja ei määritellä lainkaan laissa.

Suomen Pankki toimii valmiuslain 11 §:n mukaan myös valuuttasäännöstelyssä lupaviranomaisena. Myöskään tältä osin laki ei ole sopuoinnussa perustuslain vaatimusten kanssa. Laissa säännöstelyä koskevista poikkeusluvista päättäminen on jätetty täysin Suomen Pankin omaan harkintaan. Laissa ei säädetä luvan saannin tai sen epäämisen ehdoista. Näistä ehdoista ei myöskään lain mukaan päätä valtioneuvosto.

Jalometallien kotiuttamisvelvollisuus

Valmiuslain 12 §:n kullan ja muiden jalometallien kotiuttamisvelvollisuutta koskevan säännöksen sanamuoto on ajalta, jolloin kullalla oli vielä todellista merkitystä kansallisen valuuttavarannon katteena myös normaalioloissa. Kullan merkityksen vuoksi sen kauppa oli pitkään säänneltyä. Nykyoloissa kullan kauppa on vapaata. Kaupan säännöstelytoimet tai kaupan monopolisointi julkiselle laitokselle ovat perustamissopimuksen vastaisia. Tämän vuoksi viranomaisilla ei ole tietoa suomalaisten ulkomailla omistamista ja ulkomailla säilyttämistä jalometallimääristä lukuun ottamatta keskuspankin omaa kulta-

varantoa.

Kultamarkkinat voidaan nykyisin jakaa toisaalta fyysisen kullan markkinoihin, joilla kauppaa käydään esimerkiksi kultaharkoilla ja toisaalta arvopaperimarkkinoihin, joilla kaupan kohteena ovat erilaiset sopimukset, kuten johdannaisinstrumentit. Fyysisen kullan merkittävin markkinapaikka on Lontoo. Paperimarkkinat ovat keskittyneet pääasiassa New Yorkiin.

Jalometalleista nimenomaan kullalla on ollut pitkä historia rahametallina ja erilaisissa rahajärjestelmissä. Sen merkitys kansainvälisessä rahajärjestelmässä on kuitenkin pienentynyt selkeästi toisen maailmansodan jälkeen. Merkityksen vähentymiseen on vaikuttanut kaksi seikkaa. *Bretton Woods* -järjestelmä romahti elokuussa 1971, jolloin Yhdysvallat keskeytti dollarien lunastamisen kullalla. Kansainvälisen valuuttarahaston sopimusartikloja muutettiin vuonna 1978, jolloin katkaistiin erityisten nosto-oikeuksien (*Special Drawing Rights*) yhteys kultaan. Toimenpiteiden seurauksena kulta on menettänyt asemaansa kansainvälisenä arvonmittana. Tästä voidaan pitää osoituksena myös Sveitsissä vuonna 1999 kansanäänestyksen perusteella toteutettua frangin ja kullan siteen katkaisemista.

Kullan pitämistä keskuspankkien varantoeränä on yleensä perusteltu kansainvälisiin poliittisiin ja taloudellisiin kriiseihin varautumisella, sillä poikkeusoloissa kullan merkitys maksuvälineenä tai luottojen vakuutena saattaa korostua. Kullan etuna on ollut sen riippumattomuus valuuttoihin verrattuna. Kultaa ei säätele yksinään minkään maan keskuspankki tai hallitus. Rahoitusmarkkinoiden ja rahoitusvälineiden kehittyminen on kuitenkin vähentänyt kullan perinteistä roolia inflaatiolta sekä muilta taloudellisilta ja poliittisilta häiriöiltä suojautumisessa.

Viime vuosina suuret keskuspankit ja kansainväliset järjestöt, kuten Kansainvälinen valuuttarahasto, ovat myyneet tai suunnitelleet myyvänsä kultavarantojaan. Suurin osa kultavarannoista on keskittynyt muutamaiin keskuspankkeihin. Yhdysvalloilla on suurimmat kultavaranto, lähes neljännes kaikista varannoista. Saksalla, Sveitsillä, Ranskalla ja Italiassa on kullakin noin 7–10 prosenttia kokonaisvarannoista. EKP:n varannoista noin

15 prosenttia on kullassa. Suomen Pankin omistaman kullan osuus valuuttavarannosta on noin viisi prosenttia.

Edellä olevan perusteella valmiuslain 12 §:ssä säädetty kullan kotiuttamisvelvollisuus ei enää vastaa tarkoitustaan. Euroopan unionin säännösten mukaan kullan kauppa on vapaata eikä suomalaisten omistamia, ulkomailta säilytyksessä olevia kultamääriä ole tilastoitu. Näin ollen kotiuttamisvelvollisuuden toteuttaminen ja sen valvonta olisi käytännössä mahdotonta.

Pankkivaltuuston asema

Pankkivaltuusto on Suomen Pankin toimielin johtokunnan ohella. Siihen kuuluu yhdeksän eduskunnan valitsemaa pankkivaltuutettua. Pankkivaltuuston rooli on talous- ja rahaliiton oloissa muuttunut enemmän Suomen Pankin hallintoa ja toimintaa valvovaksi toimielimeksi. Rahapoliittiset päätöksentekovaltuudet ovat siirtyneet pois pankkivaltuustolta. Suomen Pankista annetun lain 11 §:ssä säädetään pankkivaltuuston tehtävistä. Pykälän 3 momentin mukaan pankkivaltuusto muiden tehtäviensä lisäksi muun muassa päättää eduskunnalle tehtävistä esityksistä ja päättää valtioneuvostolle tehtävistä ehdotuksista periaatteellisesti merkityksellisissä asioissa.

Pankkivaltuustolla on valmiuslain 13 §:n mukaan oikeus esittää valtioneuvostolle Suomen Pankin tehtävien ja toimivallan laajentamista siinä määrin kuin on tarpeen valmiuslain 11, 12 ja 14 §:n nojalla annettujen määräysten täytäntöön panemiseksi. Suomen Pankin ja pankkivaltuuston aseman ja tehtävien muuttumisen johdosta ei enää ole perusteltua, että pankkivaltuustolla on yksinomainen oikeus tehdä esitys keskuspankin toimivaltuuksien lisäämisestä poikkeusoloissa.

Rahayksikön muuttuminen

Suomen euroalueeseen osallistumisen myötä kumottiin rahayksiköstä annetut kansalliset säännökset. Niiden tilalle on tullut 1 päivänä tammikuuta 1999 voimaan tullut neuvoston asetus euron käyttöön otosta (EY) N:o 974/98, jossa säädetään voimassaolevasta rahayksiköstä sekä seteleistä ja metallira-

hoista maksuvälineinä.

Valmiuslain 11 §:ssä tarkoitettujen maksuvälineiden, arvopapereiden ja saamistodisteiden rahayksikkö määräytyy voimassaolevasta rahayksikköä koskevien säännösten perusteella. Kotimaisia maksuvälineitä ovat kaikki euromääräiset maksuvälineet. Ulkomaisia maksuvälineitä ovat euroalueeseen kuulumattoman Euroopan unionin jäsenvaltion ja kolmansiiin maihin luettavan valtion rahayksikön määräiset maksuvälineet.

Valmiuslain kohdalla rahayksikön muuttumisella on merkitystä pääasiassa ulkomaisen maksuvälineen määräytymisessä. Siitä ei aiheudu tarvetta muuttaa valmiuslakia.

2.2.3. Rahoitusmarkkinat kriisitilanteissa

Rahoitusmarkkinoiden häiriöalttius

Rahoitusmarkkinoille on ominaista yleinen kriisialttius, jolla tarkoitetaan useita rakenteellisia ja toimintaympäristöön liittyviä tekijöitä, jotka voivat lisätä todennäköisyyttä häiriöiden syntymiselle, lisätä häiriöiden vakavuutta ja pidentää niiden kestoa. Rahoitusmarkkinat voivat joutua vakavaan häiriöön normaalioloissa ulkoisista tekijöistä johtuen, kuten kansainvälisen suhdannehäiriön tai Suomen kannalta keskeisten ulkomaisten järjestelmien toimintahäiriöiden seurauksena. Sisäisen uhkatekijän voi muodostaa yksittäisen suuren pankin maksukyvyttömyystilanne tai keskeisen järjestelmän vakava tekninen ongelma. Poikkeusolojen välitessa rahoitusmarkkinoiden vakaa ja häiriötön toiminta on moninkertaisesti uhattuna. Kriisin luonteesta johtuen useita erilaisia rahoitusmarkkinoiden toimintaa uhkaavia häiriötekijöitä voi olla vaikuttamassa samanaikaisesti.

Kansainvälisten kytkentöjen lisääntyessä myös kansainväliset häiriöt leviävät maasta toiseen aikaisempaa helpommin ja nopeammin. Tässä tilanteessa Suomen rahoitusmarkkinoiden vakaus on entistä riippuvaisempi muiden Euroopan maiden rahoitusmarkkinoiden vakaudesta.

Viime kädessä Suomen rahoitusmarkkinoiden vakaus on riippuvainen kotimaisesta suhdannetilanteesta ja kotimaisten taloudenpitäjien vakavaraisuudesta. Kansainvälisen suhdannetilanteen pitkään jatkuvat taantu-

mat, laajamittaiset rahoitusmarkkinoiden kriisit tai muut vastaavat häiriöt erityisesti kaupan kannalta tärkeimmillä alueilla heijastuvat poikkeuksetta myös Suomeen ja muuhun Eurooppaan.

Häiriötilanteita, kriisien esiasteita ja varsinaisia kriisitilanteita voidaan jaotella eri tavoin. Lähtökohtana on, että kaikissa tämänkaltaisissa tapauksissa tarvitaan eri tasoisia viranomaisten toimenpiteitä joko normaali- tai poikkeusolojen edellyttämien toimintamallien mukaisesti.

Rahoitusmarkkinoiden ulkopuoliset kriisit

Rahoitusmarkkinoiden ulkopuolisessa häiriössä tai kriisissä ongelmien perussyy on lähtöisin rahoitusmarkkinoiden ulkopuolelta. Kyseeseen voivat tulla esimerkiksi vakavat taluskriisit euroalueella tai kotimaassa taikka maailmanlaajuinen taluskriisi. Vakaviin taluskriiseihin liittyy usein muita epävakaustekijöitä, kuten normaalia suurempaa poliittista tai kansainvälistä jännitettä. Poikkeusolot, kuten sodanuhka, sotatila lähialueilla, suuronnettomuudet, tai raaka-aineiden ja muiden tavaroiden tuonnin vaikeutumisesta johtuvat uhat, aiheuttavat lähes poikkeuksetta epävakautta tai kriisejä rahoitusmarkkinoilla.

Kyseisten kriisien ja häiriöiden vaikutukset rahoitusmarkkinoihin riippuvat olennaisesti niiden vaikutuksista Suomeen ja Euroopan unioniin sekä näiden kannalta keskeisiin maihin. Rahoitusmarkkinoiden yleinen epävakaus lisääntyy tällöin joka tapauksessa ja lisää häiriöalttiutta. Epäsuorat heijastusvaikutukset Suomen ja euroalueen talouteen ovat todennäköisiä ja rahoitusmarkkinoiden häiriön tai kriisin uhka on olemassa.

Jos kriisin suorat vaikutukset ovat merkittäviä, edellytykset pankkien ja taloudenpitäjien vakaalle toiminnalle voivat olennaisesti heikentyä. Sijoituksia siirtyä epävarmuuden lisääntyessä yli rajojen ja varallisuusarvot heikkenevät. Suorat ja vakavat heijastusvaikutukset Suomen talouteen ovat tällöin todennäköisiä. Pankkisektorin vakauden häiriintyminen on tällöin mahdollista. Suuronnettomuuksien tapauksessa rahoitusmarkkinoiden toiminnan kannalta keskeisten järjestelmien toimintakyky voi äkillisesti lamaan-

tua.

Vakavimpien normaaliolojen kriisien yhteydessä tai poikkeusoloissa rahoitusmarkkinoiden vakavat häiriöt voivat olla pitkäaikaisia aiheuttaen rahoitusmarkkinoihin kohdistuvan luottamuksen menettämistä. Tällöin seurauksena voi olla esimerkiksi arvopapereiden hintojen voimakkaat vaihtelut, maksu- ja selvitysjärjestelmien lamaantuminen, pankkien liiketoiminnan katkeaminen, konkurssit, keskeisten järjestelmien häiriöt ja pankeille aiheutuvat luottotappiot. Myös vakaviin poliittisiin epävakauksiin liittyy lähes poikkeuksetta talouden häiriötiloja ja sitä kautta rahoitusmarkkinavaikutuksia.

Erityisesti rahoitusmarkkinavaikutuksiltaan vakavia kriisitilanteita voi syntyä niin normaali- kuin poikkeusoloissa. Poikkeusoloihin liittyy kuitenkin aina vakavia rahoitusmarkkinavaikutuksia.

Rahoitusmarkkinoiden sisäiset kriisit

Rahoitusmarkkinoiden sisältä lähtöisin olevissa häiriöissä tai kriiseissä ongelmien perussyy on selkeästi rahoitusmarkkinoissa. Esimerkiksi tärkeimpien teknisten järjestelmien, kuten maksu- ja arvopaperijärjestelmien, vakavat ja poikkeuksellisen pitkäaikaiset toimintahäiriöt voivat olla häiriöiden aiheuttajina ja johtaa rahoitusmarkkinoilla uskottavuus- tai vakavaraisuusongelmiin. Tämän-tyyppisten häiriötekijöiden mahdollisuus on varsinkin teknisen kehityksen myötä lisääntynyt. Rahoitusmarkkinoiden sisäsyntyiset tekijät voivat johtaa esimerkiksi yksittäisen kotimaisen tai euroalueeseen kuuluvan suuren pankin maksukyvyttömäksi joutumiseen, euroalueeseen kuuluvan maan koko pankkijärjestelmän ajautumiseen vaikeuksiin tai keskeisen maksu- ja selvitysjärjestelmän tai pörssin kaupankäyntijärjestelmän vakavaan häiriöön.

Yksittäisten pankkien vakavia ongelmia voi syntyä normaalioloissakin. Vaikutukset riippuvat pankin koosta ja merkityksestä. Niin sanottujen tartuntavaikutusten vaara on pieni, jos talouden yleinen kehitys on normaali. Vaikutukset riippuvat keskeisesti maksukyvyttömyyden syistä ja luonteesta sekä pankin koosta ja toiminnan laajuudesta

Suomessa tai euroalueella.

Pankkisektorin laajamittaisten kriisien syntyminen edellyttää todennäköisesti poikkeuksellisen syvää taantumaa yhdessä tai useammassa euroalueen valtiossa. Ulkomaisen pankin ongelmien vaikutukset riippuvat olennaisesti pankin toiminnan laajuudesta Suomessa sekä pankin koosta. Euroalueen suurten maiden pankkijärjestelmän häiriöiden vaikutukset olisivat luonnollisesti suuremmat kuin pienten maiden häiriöiden vaikutukset.

Pääomanliikkeiden laajuudesta ja kansainvälisyydestä johtuen rahoitusmarkkinahäiriöt voivat laukaista laajempiakin kriisejä. Järjestelmien kansainväliset yhteydet sekä riippuvuus tietojärjestelmistä lisäävät olennaisesti ongelmien leviämisen vaaraa. Vaikutukset voivat olla eri tasoisia riippuen ongelmasta lähteestä (esimerkiksi keskuspankin sekkitilijärjestelmä, yksittäisen selvitysosapuolen vaaka-ongelmat, toimitilojen tuhoutuminen).

Toiminnan turvaaminen normaalioloissa

Mahdolliset toimenpiteet erilaisissa rahoitusmarkkinoiden häiriötilanteissa voidaan jakaa valmiuden kohottamiseen ja varsinaiseen kriisinhallintaan. Valmiutta kohotetaan, kun potentiaalisten häiriöalttiutta aiheuttavien riskitekijöiden määrä lisääntyy. Toimenpiteitä voivat olla valvonnan ja seurannan tehostaminen, ennaltaehkäisevät toimenpiteet ja jatkuvuussuunnittelun lisääminen. Normaalioloissa tapahtuvissa rahoitusmarkkinoiden häiriötilanteissa viranomaisten toimivaltuudet perustuvat normaalioloja koskevaan lainsäädäntöön, jossa valtuuksia on annettu pääasiassa eduskunnalle, valtioneuvostolle, valtiovarainministeriölle, Rahoitustarkastukselle ja Suomen Pankille.

Normaaliolojen ja poikkeusolojen kriisien tai häiriöiden välinen rajaveto ei välttämättä ole selkeä. Normaaliolojen aikaisille häiriöille on usein tunnusomaista muun muassa se, että häiriötilanne koskee yhtä toimialaa tai se, että tarvittavista toimenpiteistä ja resursseista voidaan päättää asianomaisessa organisaatiossa. Esimerkiksi Suomen 1990-luvun pankkikriisi voidaan luokitella normaaliolojen kriisiksi.

Normaalioloissa toimenpiteinä rahoitus-

markkinoiden toimivuuden varmistamiseksi voivat tulla kysymykseen lakien ja asetusten muutokset sekä toimilupien peruuttaminen tai toiminnan rajoittaminen, joka voi koskea luottolaitoksia (mukaan lukien ulkomaiset sivukonttorit), sijoituspalveluyrityksiä, rahastoyhtiöitä ja säilytysyhteisöjä, optioyhteisöjä, selvitysyhteisö-, panttilainausta- tai arvopaperipörssiä toimintaa sekä arvo-osuusrekistereitä ja arvopaperikeskusta. Kriisitilanteissa on pyrittävä toimimaan mahdollisimman pitkälle samoja keinoja ja menettelytapoja käyttäen kuin normaaliolosuhteissa.

Tarvittaessa voidaan lisäksi vaatia muutoksia valtiovarainministeriön tai valtioneuvoston vahvistamiin arvopaperikeskuksen, arvopaperipörssin, selvitysyhteisön, optioyhteisön, talletussuojarahaston ja sijoittajan korvausrahaston sekä pankkien välisten maksujen ja tilisiirtojen järjestelmiä koskeviin sääntöihin. Sääntöihin on myös voitua ottaa vaatimuksia poikkeusoloihin varautumisesta. Eriytisesti näin on toimittu, kun kysymyksessä ovat rahoitusmarkkinoiden toiminnan kannalta välttämättömät toiminnot, kuten maksujärjestelmät sekä arvopapereiden kaupan käynti-, selvitys- ja säilytysjärjestelmät.

Normaaliolojen toimenpiteitä voivat olla myös koordinointi Euroopan unionin tasolla ja kansainvälinen yhteistyö, talouspoliittiset toimet (finanssipolitiikka, tulopolitiikka, verotus), rajoitetut, laeissa säädetyt pakkotoimet, keskuspankin hätärahoitus tai valtion tuki, kuten tukitoimet Valtion vakuusrahastosta, ja kriisinhallinta Euroopan unionin tasolla.

Rahoitusmarkkinoiden valvontaan ja kriisinhallintaan normaalioloissa liittyviä kysymyksiä on käsitelty viimeaikoina Euroopan unionissa eri tahoilla. Merkittävin yhteistä normaaliolojen kriisinhallintaa koskeva hanke on ollut niin sanottu Brouwerin työryhmä, jonka toinen raportti valmistui huhtikuussa 2001. Raportissa on kartoitettu keskeiset toimintamallit rahoitusmarkkinoita Euroopan unionissa uhkaavien normaaliolojen kriisitilanteiden varalta sekä annettu suosituksia toimenpiteiksi kriisinhallinnan kehittämiseksi. Normaaliolojen kriisitilanteisiin varautuminen luonnollisesti parantaa edellytyksiä toimintojen turvaamiselle poikkeusoloissa.

Keskeisten toimintojen turvaaminen poikkeusoloissa

Rahoitusmarkkinoiden keskeisten toimintojen jatkuvuus kaikissa oloissa on pyritty varmistamaan muun muassa asettamalla esimerkiksi toimiluvan myöntämisen yhteydessä keskeisille atk-järjestelmille eri tasoisia erityisvaatimuksia myös poikkeusoloja silmällä pitäen. Näin on toimittu erityisesti keskeisten maksujärjestelmien sekä arvopapereiden kaupankäynti-, selvitys- ja säilytysjärjestelmien kohdalla. Varautumisvelvollisuutta ei kuitenkaan voida nykyisellään pitää riittävän kattavana, jotta niiden avulla voitaisiin varmistaa rahoitusmarkkinoiden keskeisten toimintojen jatkuvuus ja poikkeusoloissa tarvittavien julkisen vallan toimenpiteiden tehokkuus. Nykyinen käytäntö, jossa rahoitusmarkkinoiden osapuolten eli muiden kuin rahoitussektorin viranomaisten varautumisvelvollisuudesta ei säädetä laissa ja sitä voidaan pitää jossain määrin harkinnanvaraisena, ei takaa sitä, että kaikki keskeiset toimijat olisivat riittävästi varautuneet poikkeusoloihin.

Käytännössä poikkeusoloissa tulisi voida turvautua valuutansäännöstelyä laajempaan, rahoitusmarkkinoiden toimintojen yleiseen säännöstelyyn, Euroopan unionin kriisinhallintaan ja yleisesti erilaisiin valmiustasoa kohtaviin toimiin tilanteesta riippuen.

Poikkeusoloissa rahoitusmarkkinoita koskevilla toimenpiteillä olisi pyrittävä turvaamaan tehokkaan talouspolitiikan toteuttamismahdollisuudet. Lisäksi rahoitusmarkkinoiden toiminnan muuttuessa toimenpiteiden oikea-aikaisuuden merkitys korostuu toivottavien vaikutusten aikaansaamiseksi. Yleisenä tavoitteena tulisi olla rahoitusmarkkinoiden perustoimintojen jatkuminen siten, että julkisen vallan ja muiden taloudenpitäjien rahoitusmahdollisuudet säilyvät, mikä lisäksi edesauttaa normaalioloihin palaamista.

Nykyisillä voimakkaasti kansainvälistyneillä rahoitusmarkkinoilla poikkeusolojen säännöstelytoimet voivat olla tehokkaita, jos ne kohdistuvat riittävän kattavasti ja nopeasti niin ulkomaisiin pääomanliikkeisiin kuin kotimaiseen rahoituksen kanavoitumiseen. Tällöin keskeiseksi tekijäksi muodostuu sijoitus-, rahoitus- ja maksujenvälitystoiminnan eri muotojen säännöstely kattaen muun mu-

assa arvopapereiden liikkeeseenlaskun ja kaupan, rahoituksen hinnan (korot) ja määrän (luotonanto) sekä maksu- ja rahaliikenteen.

Poikkeusoloissa kriisinhallinnalle on ominaista, että julkisen vallan suora taloudellinen vastuu koko kansantaloudesta nousee poikkeuksellisen suureksi. Nykyinen vapaaehtoisuuteen perustuva varautuminen ei ole kattavaa ja toimintaedellytysten turvaamisessa ei kaikilta osin ole otettu huomioon rahoitusmarkkinoiden toimintamalleja. Valtiovallan edellytykset toimia poikkeusoloissa eivät nykyisellään ole riittävät. Poikkeusoloissa yhteiskunnan tarve säännöstelyn käyttöönottoon on hyvin suuri juuri rahoitusmarkkinoilla, joilla äkillisesti tapahtuvat muutokset voivat pahentaa kriisin vaikutuksia ja siten osataan vaikuttaa muiden säännöstelytoimenpiteiden käyttöönototarpeeseen.

Poikkeusoloihin varautumisen kannalta euroon siirtyminen 1 päivänä tammikuuta 1999 toi merkittäviä käytännön muutoksia etenkin rahahuoltoon, ulkomaan maksuliikenteeseen ja Suomen Pankin asemaan. Toimiessaan osana EKPJ:ää Suomen Pankki ei voi enää poikkeusoloissa turvautua äärimmäisiin rahaja valuuttakurssipoliittisiin toimenpiteisiin, joita on yleisesti käytetty poikkeusoloissa tilanteen vakauttamiseksi.

Toimintaympäristössä tapahtuvien muutosten seurauksena sekä poikkeus- että normaaliolojen toimenpiteissä kansainvälisellä koordinaatiolla on aikaisempaa selvästi korostuneempi merkitys eritasoisissa häiriötilanteissa. Häiriötilanteissa on välttämätöntä harjoittaa erityisen läheistä yhteistyötä komission, EKP:n sekä yksittäisten Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja erityisesti puheenjohtajavaltion kanssa. Euroopan unionin jäsenyys ja euroalueeseen osallistuminen ovat aiheuttaneet sen, että perustamissopimuksen vaatimukset on otettava huomioon valmiussuunnittelussa.

2.2.4. Vakuutustoiminta poikkeusoloissa

Vakuutustoiminnan riskit

Vakuutuslaitosten toimintaan liittyvät riskit jaetaan yleensä kolmeen ryhmään: vakuutusliikkeeseen liittyvät riskit, sijoitusriskit ja muut riskit. Poikkeusolot tai sellaisen uhka

vaikuttavat kaikkiin näihin riskeihin. Riskit ja poikkeusolojen vaikutukset ovat osittain erilaisia henki-, vahinko- ja eläkevakuutukseen.

Vakuutusliikkeeseen liittyvät riskit

Vakuutusliikkeeseen liittyviä riskejä ovat muiden muassa vahinkoherkkyyden heilahtelu, suurten yksittäisten riskien realisoituminen, maksutason määräämiseen vaikuttavat riskit sekä jälleenvakuutusuojaan ja sen pitävyyteen liittyvät riskit. Poikkeusolojen vaikutukset näihin vaihtelevat poikkeusolojen luonteesta ja asteesta riippuen. Valmiuslain 2 §:n mukaisista poikkeusoloista suuronnettomuuksiin on vakuutustoiminnan riskeistä ennakkoon varauduttu eniten lähinnä jälleenvakuutuksen avulla. Kansainvälisen vaihdannan häiriö ei todennäköisesti aiheuttaisi merkittävää heilahtelua vahinkoriskissä, mutta se saattaisi merkittävästi muutoin vaikeuttaa vakuutusyhtiön toimintaa. Sota, sodan uhka ja sodan jälkitila sen sijaan saattaisivat kasvattaa vahinkoriskiä merkittävästikin, joko suoraan sotatoimista johtuen tai muutoin yleisen levottomuuden ja vahingontekojen lisääntyessä.

Sodasta johtuvat vahingot on aina suljettu pois tavanomaisista vakuutuksista. Tämä johtuu siitä, että toisaalta sodan mahdollisuus ja toisaalta sodasta aiheutuvat riskit eivät ole ennakoitavissa. Vakuutusyhtiö ei voi yksin sitoutua tämän kaltaiseen, lähes rajoittamattomaan vastuuseen, kun vastuuta vastaavien vakuutusmaksujen määrä ei ole vakuutusmatemaattisin menetelmin luotettavasti laskettavissa. Toisaalta sodasta aiheutuvat vahingot voisivat olla niin suuret, että yksittäisellä vakuutuslaitoksella ei olisi riittävää kantokykyä. Normaalisti suuriin riskeihin varaudutaan jälleenvakuutuksella. Poikkeusoloissa tämä ei kuitenkaan tule kysymykseen eräitä tilanteita lukuun ottamatta, koska myös jälleenvakuutus sopimuksista on yleensä rajattu pois sodasta aiheutuvat vahingot.

Yhdysvalloissa 11 päivänä syyskuuta 2001 tapahtuneiden terrori-iskujen seurauksena lentoyhtiöiden niin sanotut sotariskivakuutukset sanottiin irti kolmansille osapuolille aiheutuvien henkilö- ja esinevahinkojen osalta. Vakuutukset ovat välttämättömiä sekä

lainsäädännön ja ilmailuviranomaisten määräysten perusteella että eräiden lentoyhtiöiden rahoitussopimusten täyttämiseksi. Myös lentoyhtiöiden riskienhallinnan järjestäminen kestäväälle pohjalle edellyttää vakuutusten jatkuvaa voimassaoloa. Eduskunta päätti, että valtioneuvosto voi erillisellä päätöksellä myöntää valtioneuvoston kotimaisille lentoyhtiöille määräajaksi koskien sotariskivahinkoja. Tällöin sotariskin käsite sisältää myös terrorismin. Kyseinen tapahtuma osoittaa, että vaikka kyseessä eivät olisikaan valmiuslain mukaiset poikkeusolot, saattavat vakuutusten sotariskiehdot tulla sovellettavaksi. Kun vakuutusten voimassaolo on ehdoton edellytys useiden toimintojen jatkumiselle, tulee riittävä vakuutus turva, tarvittaessa erityisjärjestelyin, varmistaa kaikissa oloissa.

Vakuutuslaitosten sijoitustoimintaan ja maksuvalmiuteen liittyvät riskit

Vakuutuslaitoksen sijoitustoiminnan tulos heilahtelee sekä laitoksen oman sijoitustoiminnan onnistumisen että koko sijoitusmarkkinoiden heilahteluiden johdosta. Poikkeusoloissa, ja usein jo ennen varsinaisia valmiuslain mukaisia poikkeusoloja, nimenomaan sijoitustoiminnan tulos saattaa heilahdella voimakkaasti. Sijoitustoiminnan riskejä ovat muiden muassa sijoitusten arvoon, tuottoon, valuuttakursseihin ja maksuvalmiuteen liittyvät riskit. Eri sijoitusriskien vaikutus koko toimintaan vaihtelee vakuutuslajeittain. Esimerkiksi sijoitustoiminnan tuotolla on suurempi vaikutus henki- ja eläkevakuutuksessa kuin vahinkovakuutuksessa. Henkivakuutuksessa sijoitusriskin merkitys vaihtelee vakuutus tuotteittain sen mukaan, osallistuuko vakuutus ylijäämän jakoon, onko se sijoitussidonnainen tai kuinka sen takaisinosto-oikeutta on rajoitettu.

Tuotoissa tapahtuvat muutokset ja yleinen epävarmuus vaikuttavat esimerkiksi asiakkaiden halukkuuteen henkivakuutusten takaisinostoihin ja siten maksuvalmiusriskin realisoitumiseen. Maksuvalmiusriski saattaa realisoitua myös vakuutusmaksutulon laskun kautta. Erityisesti lakisääteisessä eläkevakuutuksessa esimerkiksi työttömyyden kasvu aiheuttaa vakuutusmaksun määrätymisen perustana olevan palkkasumman laskua ja siten

vakuutusmaksutulon laskun. Samaan aikaan heikkenevä taloudellinen tilanne saattaa kasvattaa vakuutusmaksujen ja muiden saamisten luottotappioita.

Vakuutusopimuslaki edellyttää, että eläkevakuutuksia lukuun ottamatta henkivakuutukset ovat melko vapaasti takaisinostettavissa. Sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin ei liity vakuutusyhtiön kannalta juuri lainkaan sijoitusriskiä, sen sijaan likviditeettivaikutuksia niillä takaisinostolanteissa saattaa olla.

Vahinkovakuutuksessa sijoitusriski on suhteellisesti pienempi kuin henkivakuutuksessa. Riskin vaikutus vaihtelee vakuutuslajin mukaan. Lakisääteisessä vahinkovakuutuksessa sijoitustoiminnan tuottoriskillä on samankaltainen vaikutus kuin eläke- ja henkivakuutuksessa. Muussa vahinkovakuutuksessa oikeus diskontata vastuuvelka on rajoitettu, joten sijoitusten tuottoon liittyvä riski jää välilliseksi ja vaikuttaa yhtiön tulostavoitteen saavuttamisen kautta.

Sijoitusriskin vaikutus vakavaraisuuteen ja katteeseen

Eri vakuutustoiminnan lajeja harjoittaville ja eri vakuutuslaitostyyppille on osittain erilaiset vakavaraisuutta ja vastuuvelan katetta koskevat vaatimukset. Säännöksiä on sekä lainsäätäjien että valtioneuvoston ja ministeriön asetuksissa. Säännöksissä on pyritty ottamaan huomioon sijoitusriski, esimerkiksi vaatimalla katteen hajauttamista erityyppisiin omaisuuseriin ja rajoittamalla sijoittamista yhteen kohteeseen. Työeläkelaitosten vakavaraisuusvaatimukset riippuvat kunkin laitoksen omasta sijoituskannasta ja ovat siten nimenomaan tarkoitettuja sijoitustoiminnan riskien hallitsemiseen. Henki- ja vahinkovakuutusyhtiön vakavaraisuusvaatimus määräytyy yhtiön myöntämien vakuutusten aiheuttamista velvoitteista sekä vahinkovakuutuksessa myös sijoituskannasta. Henkivakuutusyhtiöiden tulee valvontaa varten laskea sijoitusriskistä riippuva vakavaraisuusvaatimus.

Normaaliajan vakavaraisuusvaatimuksilla ja sen mukaisilla toimintapäätöksillä ei ole kuitenkaan tarkoitus varautua poikkeusoloihin. Poikkeusoloissa tai niiden uhatessa katetta ja vakavaraisuutta koskevien vaatimusten noudattaminen tulisi todennäköisesti vai-

keutumaan tai olisi jopa mahdotonta. Esimerkiksi sijoitusten arvot saattaisivat romahtaa tai joihinkin omaisuuslajeihin sijoittaminen tai toisaalta sijoitusten realisoiminen voisi olla mahdotonta tai säännöstelyvaltuuksien rajoitettua. Nämä ilmiöt saattaisivat aiheuttaa sen, että yhtiö ei enää täytä kattamiseen tai vakavaraisuuteen liittyviä vaatimuksia. Normaalioloissa, jos yhtiö ei pysty täyttämään vakavaraisuusvaatimuksia, se tulee viime kädessä asettaa selvitystilaan tai ainakin kieltää uusien vakuutusten myöntäminen. Poikkeusoloissa tämä ei kuitenkaan välttämättä ole tarkoituksenmukaista, vaan saattaisi aiheuttaa konkurssien vyöryn. Tällöin tulisi olla, vakuutettujen etuja vaarantamatta, mahdollista poiketa normaaliolojen vakavaraisuus- ja kattamisvaatimuksista sekä estää yhtiöiden selvitystilaa joutuminen.

Vakuutuslaitosten toimintaan liittyvät riskit

Vakuutuslaitoksen omaan toimintaan liittyy poikkeusoloissa samantyyppisiä riskejä kuin muidenkin yhtiöiden toimintaan. Näitä ovat muiden muassa resursseihin ja niiden riittävyyteen liittyvät ongelmat, tietoliikenneongelmat ja erilaiset turvallisuusongelmat. Esimerkiksi tietoliikenteen häiriöinä ilmenevä sota tai sodanuhka saattaa aiheuttaa vakuutusmaksujen ja -korvausten maksuliikenteen häiriintymistä, vaikka vakuutusyhtiön muut toiminnot jatkuisivat normaalisti. Samoin esimerkiksi energian saati voi vaikeutua. Näihin riskeihin voidaan kuitenkin varautua sekä koko yhteiskuntaa koskevan varautumisen yhteydessä ja että kunkin yhtiön oman valmiussuunnittelun osana.

Vakuutustoiminnan jatkumisen turvaaminen poikkeusoloissa

Yhteiskunnan näkökulmasta myös poikkeusoloissa kotitalouksien ja yritysten tulisi voida suojautua henkilöön ja omaisuuteen kohdistuvilta riskeiltä erityisesti silloin, kun suojautumisella on ratkaiseva merkitys toimeentulon ja elämisen mahdollisuuksien säilymiselle. Suojautuminen poikkeusoloissa näitä riskejä vastaan voidaan toteuttaa lähinnä kahden vaihtoehdon mukaan. Ensimmäisessä vaihtoehdossa vakuutukset voitaisiin

ulottaa koskemaan myös sodasta aiheutuvat vahingot yhdistettynä mahdollisuuteen periä näiden vahinkojen korvaamiseksi lisämaksuja ja toisaalta tasata vahinkoja eri yhtiöiden kesken ja viime kädessä jopa valtion takaukseen turvautuen. Näin meneteltiin viime sotien aikana osin henkivakuutuksen, merikuljetusten vakuutusten, tapaturmavakuutusten sekä kiinteistöjen ja irtaimiston vahinkovakuutusten osalta. Toisena vaihtoehtona olisi korvata sotavahinkoja valtion varoista. Tätä menetelmää käytettiin viime sotien aikana luovutetuilla alueilla siirtoväelle aiheutuneiden vahinkojen korvaamisessa.

Lakisääteistä vakuutusturva koskevat säännöstelyvaltuudet lisättiin vuonna 2000 valmiuslain 16 §:n 2 momenttiin. Eräät henkivakuutukset ja toisaalta muun muassa kuljetusvakuutukset on aikaisemmin katsottu maan talouselämän ja väestön toimeentulon turvaamisen kannalta niin keskeisiksi, että niiden voimassaolon turvaamiseksi sodan uhkan ja sodan aikana on säädetty erityislait.

Valmiuslaissa olevat toimivaltuudet mahdollistavat yhteiskunnan keskeisillä toimialueilla välttämättömän sääntelyn. Tämä yleinen valmiuslainsäädäntö mahdollistaa myös vapaaehtoista vakuutustoimintaan vaikuttavaa sääntelyä yleisten säännösten nojalla. Lain mukaan voidaan poikkeusoloissa säännöstellä muun muassa palkkoja, hintoja ja vuokria. Tämä sääntely voi ainakin välillisesti vaikuttaa yksittäisen vakuutus- tai eläkelaitoksen toimintaan ja koko vakuutusalaan. Sen sijaan nimenomaisesti vapaaehtoista vakuutustoimintaa sekä vakuutus- ja eläkelaitoksia koskien ei ole olemassa poikkeusolojen säännöstelyvaltuuksia lukuun ottamatta lakia henkivakuutuksesta sodan aikana ja sotavakuutuslakia. Nämä erillislait on kuitenkin laadittu viime sotien aikana eivätkä siten ole kaikilta osin ajanmukaisia.

Ottaen huomioon vakuutustoiminnan tärkeän merkityksen sekä elinkeinotoiminnan mahdollisimman häiriöttömälle jatkumiselle että kotitalouksien toimeentulon ja vahinkoturvan hoitamiseksi, tulisi nykyisten valmiuslainsäädäntöä koskevien periaatteiden ja muun lainsäädännön kehittymisen sekä muuttuneen toimintaympäristön johdosta tarkistaa vapaaehtoista vakuutustoimintaa ja vakuutus- ja eläkelaitoksia poikkeusoloissa

koskeva sääntely.

2.2.5. Varautumisvelvollisuus

Valmiuslain 40 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvosto, valtion hallintoviranomaiset, valtion liikelaitokset ja muut valtion viranomaiset sekä kunnat ovat velvollisia valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muin toimenpitein varmistamaan tehtäviensä mahdollisimman häiriöttömän hoitamisen myös poikkeusoloissa. Varautumisvelvollisuus on asetettu myös esimerkiksi teleyrityksille teletoiminnan osalta telemarkkina- (396/1997), koska on katsottu teletoiminnan merkityksen korostuvan poikkeusoloissa, ja teletoiminnan tietoturvan osalta laissa yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta (565/1999).

Myös rahoitusmarkkinoiden ja vakuutustoiminnan keskeisten toimintojen merkitys korostuu poikkeusoloissa. Varautuminen rahoitusmarkkinoiden ja vakuutustoiminnan toimivuuden ylläpitämiseen poikkeusoloissa edellyttää viranomaisten toimenpiteitä. Toimivuuden kannalta välttämättömiä toimintoja ei voida kuitenkaan varmistaa yksinomaan viranomaisten toimenpitein. Jotta varautuminen olisi riittävää, pitäisi varautumisvelvollisuuden koskea myös sellaisia rahoitusmarkkinoilla ja vakuutusalaalla toimivia, jotka harjoittavat poikkeusoloissa välttämättömiä, rahoitusmarkkinoiden ja vakuutustoiminnan toimivuuden kannalta keskeisiä toimintoja. Tällaisia toimintoja ovat erityisesti luotto- ja rahoituslaitosten hoitama rahahuolto ja maksujen välitys, vakuutus- ja eläkelaitosten harjoittama väestön toimeentulon ja maan talouselämän toiminnan kannalta välttämättömien eläkkeiden ja vakuutuskorvausten maksaminen sekä rahastoyhtiöiden sijoitusrahastotoiminnassa ja arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisterissä hoitama tietojen kirjaaminen ja säilyttäminen. Näiden toimintojen osalta ei tällä hetkellä ole lakiin perustuvaa velvollisuutta varmistaa kyseisten toimintojen hoitaminen myös poikkeusoloissa.

Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan toiminta perustuu lähes täysin atk-järjestelmiin ja siten niiden jatkuvuuden turvaaminen kaikissa olosuhteissa ei ole mah-

dollista ilman jatkuvasti käytettävissä olevaa atk- ja tietoliikenneinfrastruktuuria. Keskeisiltä toimijoilta edellytettävä varautuminen käsittää ennakkosuunnittelun ja organisatorisen toimintavalmiuden luomisen sekä toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi etukäteen tehtyjä materiaalisia varajärjestelyjä. Jotta rahoitushuolto toimisi myös poikkeusoloissa, tarvitaan keskeisten toimintojen sijaintipaikan ja mahdollisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolella olevia atk-varatiloja, atk-tuotantojärjestelmiä vastaavia varaympäristöjä, niiden jatkuvaa ylläpitämistä tuotantojärjestelmistä kopioitavien suojakopioiden kanssa ja ennalta atk-varatiloihin rakennettuja käyttövalmiita tietoliikenneyhteyksiä sekä etätoimintavalmiuden ylläpitämistä. Sama koskee soveltuvin osin lakisääteisen eläketurvan hoidon varmistamista poikkeusoloissa. Työeläkejärjestelmän toiminta poikkeusoloissa saattaa edellyttää, että järjestelmän keskeiset toiminnot siirretään pääkaupunkiseudun ulkopuolella oleviin varatiloihin. Myös henkivakuutuksessa ja vahinkovakuutuksessa tulee varautua siihen, että atk-toimintoja voidaan joutua siirtämään pääkaupunkiseudun ulkopuolelle. Rahoitus- ja vakuutusjärjestelmien atk-varatilat tulisi mahdollisuuksien mukaan pyrkiä sijoittamaan hajautetusti.

Rahoitusmarkkinoilla ja vakuutusosalalla toimivilla on niitä koskevan lainsäädännön nojalla velvollisuus huolehtia normaaliolojen riskienhallinnasta. Tämä normaaliolojen riskienhallinta sisältää useita sellaisia toimenpiteitä ja suunnittelua, joka on sellaisenaan tai varsin vähäisin tarkistuksin hyödynnettävissä poikkeusoloihin liittyvää varautumisvelvollisuutta täytettäessä.

Vapaaehtoinen varautuminen ja valmiussuunnittelu

Puolustustaloudellisen suunnittelukunnan alaisuudessa toimii Rahoitushuoltotoimikunta ja Vakuutusalan toimikunta. Toimikunnat toimivat valmiussuunnittelukysymyksissä yhteistyöeliminä yksityisen sektorin ja viranomaisten välillä sekä poikkeusoloissa viranomaisten apuna neuvoo-antavina eliminä. Toimikunnat laativat ohjeita valmiussuunnittelua varten, järjestävät harjoituksia, antavat

lausuntoja ja toiminnallaan edistävät valmiussuunnittelun kehittymistä rahoitusmarkkinoilla ja vakuutusosalalla. Tällä hetkellä ei ole olemassa mitään sinänsä velvoittavaa normia, jonka mukaan luottolaitosten tai muiden rahoitusmarkkinoilla toimivien taikka yksityisen puolen vakuutus- ja eläkelaitosten olisi varauduttava etukäteisvalmisteluun toimintansa häiriöttömään jatkumiseen myös poikkeusoloissa tai osallistuttava edellä mainittuun yhteistyöhön.

Rahoitushuoltotoimikunta järjesti vuonna 2000 PATO 2000 -harjoituksen, johon osallistui keskeisten viranomaistahojen lisäksi muiden muassa suurimmat pankit ja pankki-ryhmät, HEX Oyj ja arvokuljetusyrietykset.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut Vakuutusalan toimikunnan toimesta valmistellun ohjeen vakuutusyhtiöiden ja eläkelaitosten valmiussuunnitelman laatimiseksi (STM 14.2.1997 n:o 4/021/97). Tämän lisäksi Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto ja Työeläkevakuuttajat TELA ovat ohjeistaneet vakuutusyhtiöiden ja eläkelaitosten valmiussuunnittelua. Varautuminen poikkeusoloihin saattaa olla myös osa sitä riskienhallintasuunnitelmaa, mikä vakuutusyhtiöllä on Vakuutusvalvontaviraston edellyttämänä oltava.

3. Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Valmiuslaissa ei ole mainittu sääntelyn kohteena luotto- ja rahoituslaitoksia tai yleisemminkään rahoitusmarkkinoita. Sama koskee vakuutus- ja eläkelaitoksia sekä vapaaehtoista vakuutustoimintaa. Valtioneuvosto ei siten voi säännöstellä rahoitusmarkkinoita poikkeusoloissa. Vakuutustoimintaa valtioneuvosto voi säännöstellä poikkeusoloissa siltä osin, kun kyse on lakisääteiseen vakuutukseen luettavista etuuksista. Lisäksi henkivakuutuksesta sodan aikana annettuun lakiin ja sotavakuutuslakiin sisältyy eräitä vapaaehtoisia vakuutuksia koskevia toimivaltuuksia. Ehdotuksen tarkoituksena on saattaa valmiuslaki vastaamaan vaatimuksia, joita yhteiskunnan toimintojen turvaaminen rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan säännöstelyn osalta poikkeusoloissa edellyttää. Lisäksi ehdotuksen tarkoituksena on tehdä valmiuslakiin Suomen osallistumisesta euroalueeseen

aiheutuvat muutokset.

Poikkeusolotilanteen syntyminen ja sen uhka saattaa nopeasti ja voimakkaasti vaikuttaa rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan tilaan ja toimintaan. Kansantalouteen kohdistuvan kriisin syntyessä yhteiskunnan tarve säännöstelyn käyttöönottoon on hyvin suuri juuri rahoitusmarkkinoilla, joilla äkillisesti tapahtuvat muutokset voivat pahentaa kriisin vaikutuksia ja siten osaltaan myötävaikuttaa tarpeeseen muiden säännöstelytoimenpiteiden käyttöönottoon.

Poikkeusoloajan syntyessä ja niiden vallitessa on varsin todennäköistä, että varoja pyritään siirtämään nopeasti maasta turvallisempiin sijoituskohteisiin tai niiden kokoonpanoa pyritään muuttamaan turvallisempiin ja likvidimpiin muotoihin. Pankkien maksuvalmius ja sitä kautta maksujärjestelmän häiriötön toiminta voivat tilanteen kehittyessä nopeasti vaarantua. Kriisin jatkuessa tulot vähenevät ja maksuvaikeuksiin joutuvien määrä kasvaa. Tämän seurauksena pankkien ja rahoituslaitosten maksuvalmius ja luotonantokyky heikkenevät. Rahoitusmarkkinoiden likvidiys heikentyy voimakkaasti ja epävarmuus varallisuusesineiden arvosta lisääntyy. Samoin vakuutus- ja eläkelaitosten vastuunkantokyky ja maksuvalmius voivat kriisin syvetessä heiketä merkittävästi.

Poikkeusoloissa julkisen sektorin rahoitustarpeet kasvavat. Lainanoton saatavuus todennäköisesti vaikeutuu ja rahoitustoiminnan riskit kasvavat. Erittäin vaikeassa tilanteessa on mahdollista, että rahoitusta kohtuullisella kustannustasolla ei ole saatavilla.

Lainsäädännöllä tulee pyrkiä varmistamaan, ettei rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan toiminta kohtuuttomasti häiriytyisi poikkeusolotilanteissa ja että yhteiskunnan perustoimintojen ja maanpuolustuksen kannalta keskeiset rahoitustarpeet voidaan tyydyttää mahdollisimman pienin haittavaikutuksin. Koska valmiuslain rahoitusmarkkinoita ja vakuutustoimintaa koskevat säännöstelyvaltuudet ovat suppeat, lakia tulisi muuttaa siten, että valtioneuvostolla olisi valtuudet laajemmin säännöstellä rahoitusmarkkinoita ja vakuutustoimintaa poikkeusolojen vallitessa. Valtioneuvostolla tulisi poikkeusoloissa olla riittävän laajat valtuudet poiketa rahoitusmarkkinoita ja vakuutustoimintaa

koskevasta lainsäädännöstä järjestelmien vakauden ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi. Nämä tarpeet edellyttävät, että julkinen valta voi puuttua rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan toimintaan huomattavasti yksityiskohtaisemmin ja sitovammin kuin normaalioloissa on perusteltua. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että valtioneuvostolle voitaisiin antaa toimivaltuudet poikkeusolojen vallitessa säännöstellä rahoitusmarkkinoita ja vakuutustoimintaa.

Valmiuslakiin sisällytettäisiin rahoitusmarkkinoiden säännöstelyn kannalta keskeisten käsitteiden määritelmät. Määriteltävät käsitteet olisivat maksuväline, arvopaperi, saamistodiste, Suomessa asuva, ulkomailla asuva, ulkomainen maksuväline ja ulkomainen arvopaperi. Maksuvälinen määritelmä kattaisi nykyisten maksuvälineiden lisäksi tilisiirrolla ja maksukorteilla tapahtuvat maksusuoritukset ja sähköisen rahan. Arvopaperilla tarkoitettaisiin arvopaperimarkkina-alaissa tarkoitettua arvopaperia.

Voimassa olevaan 12 §:ään sisältyvä kullan ja muiden jalometallien kotiuttamisvelvollisuus kumottaisiin.

Valmiuslakiin lisättäisiin uusi säännös, johon sisällytetään rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan säännöstelyä koskevat säännökset. Säännöksessä valtioneuvostolle annettaisiin valtuudet poikkeusoloissa valvoa ja säännöstellä rahoitusmarkkinoita ja vakuutustoimintaa. Valtioneuvosto voisi säännöstellä rahoitusmarkkinoilla ja vakuutusallalla tarjottavien palvelujen määrää ja sisältöä sekä niiden tuottamiseen käytettäviä resursseja. Keskeisiä säännöstelyn kohteita olisivat rahoitusmarkkinoilla ja vakuutustoiminnassa noudatettavat korot, luotonanto, talletukset, arvopaperien liikkeeseenlasku, kauppa ja välitys, maksuliike sekä arvopaperikaupan selvitysjärjestelmät ja arvo-osuusjärjestelmä.

Maan talouselämän ja väestön toimeentulon kannalta tärkeiden tuotteiden kuljetukset on pyrittävä varmistamaan myös erilaisissa poikkeusoloissa. Tämä edellyttää, että kuljetusvälineiden, lastin ja miehistön vakuutus- turva on mahdollista järjestää turvaavasti ja eri osapuolten kannalta kohtuullisin kustannuksin. Kansainvälisten jälleenvakuutusten katketessa tarvitaan korvaava järjestelmä. Valmiuslakiin ehdotetaan lisättäväksi sään-

nökset valtiontakuusta edellä tarkoitetuille ensivakuutuksille. Tällainen poikkeusolojen vakuutustakuu korvaisi sotavakuutuslain mukaisen valtion jälleenvakuutuksen. Valtiontakuu soveltuu jälleenvakuutusta paremmin järjestelmäksi, kun valtion on tarkoituksenmukaista ottaa vastuulleen huomattavia riskejä. Nykyinen sotavakuutuslautakunta lakkautettaisiin ja sen hallinnoimat varat tuloutettaisiin valtion talousarvioon. Poikkeusolojen vakuutustakuut myöntäisi valtioneuvosto. Asioiden valmistelua varten perustettaisiin poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunta. Valtioneuvosto voisi päätöksellään siirtää myös itse takuiden myöntämisen ja hallinnoinnin toimikunnan tehtäväksi.

Henkivakuutus muodostaa tärkeän lisän järjestelyissä, joilla kotitaloudet pyrkivät varmistamaan perheen toimeentulon jatkumisen perheenhuoltajan kuollessa tai tullessa työkyvyttömäksi. Kuoleman ja työkyvyttömyyden varalta tehtyjen henkivakuutus sopimusten tulisi olla voimassa myös niissä tapauksissa, joissa vakuutustapahtuma johtuu Suomeen kohdistuvasta aseellisesta hyökkäyksestä tai sodasta. Asiaa koskevat perussäännökset ehdotetaan lisättäviksi vakuutus sopimuslakiin. Samalla kumottaisiin laki henkivakuutuksesta sodan aikana.

Luottolaitokset, eräät rahoituslaitokset, rahastoyhtiöt, arvopaperikeskus, vakuutus- ja eläkelaitokset sekä eläketurvakeskus velvoitettaisiin varautumaan valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muihin toimenpitein varmistamaan tehtäviensä mahdollisimman häiriöttömän hoitamisen myös poikkeusoloissa. Säännökset varautumisvelvollisuudesta sisällytettäisiin varautumisvelvollisten toimintaa säänteleviin lakeihin. Kussakin laissa ehdotetaan myös säädettäväksi, että huoltovarmuuden turvaamisesta aiheutuvia menoja voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) 15 §:ssä tarkoitettua huoltovarmuusrahastosta. Mainitun pykälän 2 momentin mukaan lailla voidaan säätää, että huoltovarmuusrahaston varoista voidaan maksaa korkotukea ja avustuksia, sekä myönnetään lainoja tai maksetaan muita huoltovarmuuden turvaamisesta aiheutuvia menoja. Vastaavanlainen teleyrityksiä koskeva muutos on tehty telemarkki-

nalakiin telemarkkinalain muuttamisesta annetulla lailla (1119/2001), joka tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002. Muutos perustuu hallituksen esitykseen Eduskunnalle laeiksi tietoyhteiskunnan palvelujen suojasta sekä rikoslain 38 luvun ja eräiden viestintälakien muuttamisesta (HE 146/2000 vp). Esitykseen perustuen telemarkkinalakia ja lakia yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta muutettiin siten, että mahdollisuus korvata poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia paitsi valtion varoista myös huoltovarmuusrahaston varoista todetaan nimenomaisesti lain säännöksessä.

4. Esityksen vaikutukset

Pääosa esityksen taloudellisista vaikutuksista on yleisluonteisia epäsuoria vaikutuksia. Ehdotetuista muutoksista aiheutuu välittömiä suoria kustannuksia pääasiassa niille yksityisille ja julkisen vallan tahoille, jotka joutuvat lisäämään varautumista ja etukäteisvalmisteluja poikkeusoloja varten. Kustannuksia arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon, että varautumissuunnittelua ja siihen liittyvää valmistelua tehdään melko laajalti jo nykyisin osana normaaliolojen häiriöihin varautumista ja toimilupavaatimuksia. Lisäksi muut tekijät, kuten vuosi 2000 —siirtymä ja euron käyttöönoton valmistelut, ovat aivan viime aikoina edellyttäneet rahoitusmarkkinoiden keskeisiä tahoja tehostamaan varautumistaan. Varautumisen kustannukset riippuvat keskeisesti siitä, millaista palvelujen vähimmäistasoa on väestön toimeentulon ja maan talouselämän toiminnan kannalta tarkoituksenmukaista ylläpitää erilaisissa poikkeusoloissa.

4.1. Vaikutukset toimijoihin

Rahoitus- ja vakuutusjärjestelmien toimivuuden varmistamiseksi luottolaitokset, eräät rahoituslaitokset (esimerkiksi eräät rahoitus- ja luottokorttiyhtiöt), rahastoyhtiöt, arvopaperikeskus, vakuutus- ja eläkelaitokset sekä eläketurvakeskus velvoitettaisiin varautumaan valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muihin toimenpitein varmistamaan tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoi-

taminen myös poikkeusoloissa. Varautuminen kattaa käytännössä valmiussuunnittelun, suojakopioinnin ja varajärjestelmät, joihin liittyvät kustannukset ovat erisuuruisia.

Valmiussuunnitelmat poikkeusolojen varalle tehdään käytännössä organisaatiokohtaisesti toiminnan erityispiirteet ja tietojärjestelmät huomioiden. Käytäntö on osoittanut, että varautumissuunnittelu edellyttää organisaatiokohtaisesti keskimäärin 2—4 henkilötyökuukauden panosta vuodessa. Konserneissa ja suurissa organisaatioissa suunnittelu voi vaatia 8—12 henkilötyökuukautta vuodessa. Varautumissuunnittelusta aiheutuvat kustannukset ovat arviolta noin 420 000—670 000 euroa. Varautumissuunnittelun kustannuksia vähentävät valmistelut, joita keskeisiltä toimijoilta on vaadittu suurten järjestelmäsiirtymien (vuosi 2000- ja eurosiirtymät) yhteydessä sekä lainsäädännön edellyttämä normaaliolojen riskienhallinnan järjestelyt. Vakuutusosalalla suunnittelukustannukset saattavat toimijoiden suuresta lukumäärästä johdun nousta suuremmiksikin kuin rahoitusjärjestelmässä. Kustannusten määrään vaikuttaa kuitenkin olennaisesti, kuinka paljon suunnitteluun käytetään yhteistyötä ja yhteisiä voimavaroja eri konsernien, laitosryhmien ja vakuutusjärjestelmien piirissä.

Keskeisin varautumistehtävä toiminnan jatkumisen varmistamisessa on, että atk-tuotantojärjestelmissä oleva tieto on aina saatavissa ja käytettävissä. Tämä edellyttää tietojärjestelmien tietovarastojen säännöllistä suojakopiointia ja kopioiden siirtämistä joko manuaalisesti tai sähköisesti tietoliikenneyhteyksiä hyväksikäyttäen turvalliseen säilytyspaikkaan. Ensimmäisessä tapauksessa suojakopioisetit yleensä säilytetään kuljetuslaatikoissaan holviloissa. Jälkimmäisessä suoja-kopioidut tiedot talletetaan varapaikassa tallennuslaitteelle. Suojakopioinnilla varaudutaan siihen, että atk-järjestelmien kriittiset tiedot ja tietokannat ovat turvassa sekä ajan tasalla.

Vuoden 2000 lopulla tehtyjen selvitysten mukaan Suomessa toimivien suurimpien pankkiryhmien keskuslaitteistojen suojakopiointi tietoliikenneyhteyttä hyväksikäyttäen pääkaupunkiseudulta Keski-Suomessa sijaitsevaan Valtion atk-varakeskukseen maksaisi noin 1,7—2 miljoonaa euroa vuodessa.

Vakuutusosalalla suojakopioinnista johtuvat kustannukset olisivat samaa tasoa kuin rahoitussektorilla. Tämä johtuu siitä, että suojattava tietomäärä on huomattavan suuri, vaikka atk-tapahtumien määrä onkin pienempi kuin rahoitussektorilla.

Ehdotettava varautumisvelvollisuus edellyttää käytännössä myös, että varajärjestelmistä, kuten tietokoneiden, tallennuslaitteiden, ohjelmistojen, tietoliikennelaitteiden ja yhteyksien sekä tulostuslaitteiden muodostamien kokonaisuuksien toimintaan liittyvistä varajärjestelyistä, huolehditaan.

Varautumisasteen pitäminen korkeana ja toiminnan jatkumisen varmistaminen poikkeusoloissa edellyttää usein atk-tuotantolaitteiden kanssa yhteensopivia varajärjestelmiä, sopivia sijoitus- ja toimintatiloja, tietoliikenneyhteyksiä pääkaupunkiseudun ulkopuolelta sekä ammattitaitoisia henkilöitä atk-käyttötoiminnan tukemiseksi.

Suojakopioinnin tietoliikennettä tarvitaan jatkuvasti, jotta tiedot varajärjestelmässä pysyvät mahdollisimman ajantasaisina. Tämä aiheuttaa niin ikään kustannuksia. Sen sijaan eri käyttäjäryhmien jatkuvia tietoliikenneyhteyksiä varajärjestelmään ei tarvittaisi, vaan siirtyminen niiden käyttämiseen voidaan toteuttaa tarvittaessa joko tietoliikenneoperaattorin toimesta tai jo ennalta toteutetulla varajärjestelmään kirjautumismenettelyllä, jonka käyttö aktivoidaan keskitetysti järjestelmän käyttöönottopaauksessa.

Tarkkoja arvioita varajärjestelmien aiheuttamista kustannuksista on vaikea tehdä, mutta karkean arvion perusteella varajärjestelmät tulisivat maksamaan varautumisvelvollisuuden piiriin tuleville rahoitussektorin yksityisille tahoille kokonaisuudessaan useita miljoonia euroja. Varajärjestelyjen arvioidaan muodostavan siten selvästi suurimman kustannuserän varautumisessa. Varajärjestelmien kattava rakentaminen ja ylläpito olisi myös teknisesti varsin haastava tehtävä, koska organisaatioiden sovellukset ja tietotekniikkaympäristöt saattavat olla integroitua moniin osajärjestelmiin, jotka kaikki on otettava huomioon varajärjestelmissä. Varajärjestelmien kustannuksia alentaa aikaisempi varautuminen, jota varsinkin viime vuosina on jouduttu tekemään.

Kustannukset eivät kuitenkaan kasvaisi

edellä kuvatun suuruisiksi, jos rahoitusmarkkinasektorin atk-tuotantolaitteistot siirrettäisiin tai voitaisiin siirtää tarvittavin tietoliikenneyhteyksin varustettuihin varatiloihin poikkeusolojen uhatessa. Valtion atk-varakeskuksen tilat ja laitteistot eivät nykyisellään olisi riittäviä koko alan tai edes merkittävien pankkiryhmien varajärjestelmien sijoittamiseen, joten tarvittavien tilojen hankkiminen todennäköisesti aiheuttaisi kustannuksia.

Pääkaupunkiseudun ulkopuolella sijaitsevan, monen toimeksiantajan käyttöön tarkoitettua konekeskuksen perustamiskustannusten on vakuutuslalla arvioitu olevan 25—50 miljoonaa euroa. Uuden konekeskuksen vaihtoehtona on varmistaa, että vakuutus- ja eläkelaitosten käyttämät atk-yritykset huolehtivat omista suojaustoimenpiteistään vakuutusalan laitosten poikkeusolojen tarpeet tyydyttävällä tavalla.

Rahoitusmarkkinoiden kattava varautuminen toimivine varajärjestelyineen tulee kärkeästi arvioiden maksamaan useita miljoonia euroja. Vakuutuslalla varautumisen lisäkustannukset saattavat olla samaa suuruusluokkaa. Yksityisen sektorin kustannuksia vähentää se, että Huoltovarmuuskeskus on alustavasti varautunut kattamaan varautumisesta aiheutuvista ylimääräisistä kustannuksista noin 30—40 prosenttia. Huoltovarmuuskeskuksen kattaessa huomattavan osan kustannuksista yksityiselle sektorille koituvia kustannuksia voidaan pitää kohtuullisina ottaen huomioon, että hyvin toteutetulla varautumisella organisaatio samalla varmistaa oman toimintansa jatkuvuutta ja turvallisuutta jo normaaliaikana tapahtuvien yllättävien tietojärjestelmähäiriöiden ja -ongelmien varalle. Tämän perusteella monissa organisaatioissa on jo nykyiselläänkin ollut varautumista sen kaikissa muodoissa.

Lainmuutoksilla valtioneuvostolle annettaisiin myös toimivaltuudet määrätä rajoituksia rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan toimijoille. Luotto- ja rahoituslaitosten, vakuutus- ja eläkelaitosten sekä sijoitusrahastojen toimintaan liittyvistä velvoitteista sekä arvopaperikaupan selvitysjärjestelmien ja arvosuusjärjestelmän toiminnan turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä aiheutuu normaaliolojen varautumiskustannuksien lisäksi

mahdollisia kilpailuvaikutuksia, joita poikkeusolojen osalta on mahdotonta arvioida etukäteen. Erityisasema rahoitusjärjestelmän keskeisinä toimijoina on kuitenkin todennäköisesti omiaan turvaamaan joukkoon kuuluvien toimijoiden toiminnan jatkuvuutta poikkeusoloissa. Valtuuksien laajentumisella olisi siten vähäisiä kilpailullisia vaikutuksia palvelujen tarjoajiin. Tätä vaikutusta vähentää se, että poikkeusoloissa kilpailua jouduttaisiin todennäköisesti aina rajoittamaan sääntelytoimilla. Toimenpiteet jouduttaisiin kuitenkin valitsemaan olosuhteiden mukaan, joten niiden vaikutuksia on mahdotonta arvioida etukäteen.

4.2. Vaikutukset julkiseen talouteen

Sotavakuutuslakiin perustuvan valtion sotavakuutuslautakunnan hallinnassa olevien varojen määrä oli vuoden 2001 lopussa noin 840 000 euroa. Kyseisten varojen luonne ja niiden käsittely valtion taloudessa ja tilinpäätöksessä on joiltain osin ollut epäselvää. Ne ovat sisältyneet sosiaali- ja terveysministeriön ja siten myös valtion tilinpäätöksen muiden rahastojen ryhmään. Varat eivät ole muodostaneet valtion talousarvion ulkopuolista rahastoa. Tässä esityksessä sotavakuutuslaki esitetään kumottavaksi. Lain kumoamisen jälkeen sen nojalla hallinnoidut varat tuloutettaisiin valtion talousarvioon.

Lainmuutoksilla ei ole muita suoranaisia vaikutuksia valtion talousarvioon. Huoltovarmuuskeskus on alustavasti varautunut kattamaan 30—40 prosenttia rahoitusmarkkinoiden varautumisesta aiheutuvista ylimääräisistä kustannuksista. Loppuosan alan toimijat kustantaisivat itse.

Julkisen vallan taloudellinen vastuu nousee poikkeusolosuhteissa aina normaalioloihin verrattuna poikkeuksellisen suureksi. Tältä osin ehdotetut lainmuutokset eivät muuta tilannetta. Lainanoton saatavuuden vaikeutessa ja rahoitustoiminnan riskien kasvaessa ehdotetuilla muutoksilla voidaan arvioida olevan myönteisiä epäsuoria vaikutuksia, jotka poikkeusolojen aikana saattavat alentaa julkisen talouden kustannuksia. Esimerkiksi julkisen sektorin rahoitustoiminnan toimintaedellytysten säilyminen sekä toimenpiteisiin ja niiden toteuttamiseen liittyvän epävar-

muuden vähentyminen voivat olla tällaisia tekijöitä. Rahoituksen saatavuutta ja sitä kautta kustannuksia alentava vaikutus olisi sillä, että keskeisten velanhoitoon ja -ottoon liittyvien järjestelmien toimivuus ei vaarantuisi.

Valmiuslain uudistamisella voi myös olla vähäisiä vaikutuksia arvioitaessa valtion luottoluokitusta varsinkin tilanteessa, jossa todennäköisyys poikkeustoimenpiteille kasvaa. Varautumisvelvollisuuksien laajentamisen voidaan arvioida vaikuttavat myönteisesti velanhallinnan edellytyksiin poikkeusoloissa.

4.3. Vaikutukset talouspolitiikkaan

Ehdotetut muutokset laajentavat valmiuslain antamia säännöstelyvaltuuksia rahoitusmarkkinoiden osalta siten, että valtioneuvostolla olisi nykyistä laajemmat ja selkeämmät valtuudet säännöstellä rahoitusmarkkinoita ja poiketa rahoitusmarkkinoita koskevasta lainsäädännöstä poikkeusolojen vallitessa. Varsinkin aikaisempaa paremmilla mahdollisuuksilla säännöstellä korkoja, luotonantoa, sijoitustoimintaa, arvopapereiden, arvo-osuuksien ja johdannaissopimusten liikkeenlaskua ja kauppaa sekä maksuliikettä voidaan olettaa olevan poikkeusolojen talouspolitiikkaa ja sen vaikutusmahdollisuuksia lisäävä vaikutus. Tällöin myös edellytykset normaalioloihin palaamiselle ovat paremmat kuin voimassa olevan lainsäädännön puitteisissa.

Ehdotetuilla toimenpiteillä parannetaan myös edellytyksiä sille, että rahoitusmarkkinoiden toiminta ei kohtuuttomasti häiriytyisi poikkeusoloissa ja että yhteiskunnan perustoimintojen ja maanpuolustuksen kannalta keskeiset rahoitustarpeet voidaan tyydyttää mahdollisimman pienin haittavaikutuksin. Julkinen valta voisi puuttua rahoitusmarkkinoiden toimintaan huomattavasti nopeammin kuin nykyisin, jolloin edellytykset rahoitusmarkkinoiden vakauden ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi poikkeusoloissa paranevat.

Ehdotetut lainmuutokset parantavat valtiotallan mahdollisuuksia toimia pääomien paon estämiseksi. Samalla toimenpiteet käytännössä estäisivät sijoittajia sijoittamasta varojaan tehokkaasti poikkeusoloissa. Säännöstelytoimien kohteeksi joutuisi potentiaalisesti

koko sijoitus- ja rahoitusvarallisuus, joka yhä enenevässä määrin on ulkomaisten toimijoiden hallussa. Arvopaperisijoitukset ja niiden virta Suomesta ulkomaille ja päinvastoin ovat nykyisin huomattavia. Esimerkiksi Helsingin pörssiin listattujen yritysten arvosta noin 70 prosenttia on ulkomaisessa omistuksessa.

Helsingin Pörssiin listattujen osakkeiden markkina-arvo oli vuoden 2001 lopussa yli 217 miljardia euroa, josta noin 70 prosenttia oli ulkomaisessa omistuksessa. Jo pelkästään kotimaassa listattujen osakkeiden vaihto on noussut keskimäärin noin 600—900 miljoonaan euroon päivässä, kun esimerkiksi vuonna 1995 päivävaihto jäi alle kymmenesosaan nykyisistä arvoista. Vuonna 2001 arvopaperisijoituksia tehtiin Suomesta ulkomaille yhteensä noin 13 miljardin euron arvosta ja vastaavasti ulkomaalaiset hankkivat suomalaisia arvopapereita noin 7 miljardin euron arvosta. Arvopaperisijoitusten virrat Suomen ja muiden maiden välillä ovat nousseet erityisesti kuuden viime vuoden aikana.

5. Asian valmistelu

5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Oikeusministeriö asetti vuonna 1993 työryhmän selvittämään arvo-osuusjärjestelmän tietojärjestelmien pysäyttämistä poikkeusoloissa. Työryhmä teki ehdotuksen laiksi arvo-osuuksiin liittyvien oikeuksien turvaamisesta poikkeuksellisissa olosuhteissa. Oikeusministeriön asettama työryhmä selvitti vuosina 1996 ja 1997 valmiuslain ja puolustustilalain tarkistamistarvetta muun muassa perusoikeusuudistus ja Suomen EMU-jäsenyys huomioon ottaen. Työryhmä teki ehdotuksen valmiuslain ja puolustustilalain muuttamisesta.

Valtiovarainministeriö asetti vuonna 1999 työryhmän selvittämään rahoitusmarkkinoiden säännöstelyä poikkeusoloissa, jonka tavoitteena oli valmistella ehdotukset tarvittaviksi säännöksiksi rahoitusmarkkinoiden toiminnan turvaamiseksi poikkeusoloissa EMU:n 3. vaiheen aikana. Työryhmän tuli laatia hallituksen esityksen muotoon ehdotus Suomen euroalueeseen osallistumisesta johtuvista muutoksista rahoitusmarkkinoita kos-

kevaan valmiuslainsäädäntöön ottaen huomioon Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksen määräykset. Työryhmän tehtävänä oli lisäksi tarvittaessa tehdä ehdotukset muiksi rahoitusmarkkinoiden poikkeusoloihin varautumista koskeviksi säännöksiksi.

Edellä mainitun Rahoitusmarkkinat poikkeusoloissa -työryhmän muistiolounnos valmiuslain ja eräiden muiden lakien tarkistamisesta rahoitusmarkkinoiden sääntelyn ja poikkeusoloihin varautumisen osalta oli arvioitavana syksyllä 2000 valtiovarainministeriön ja Suomen Pankin yhdessä Puolustustaloudellisen suunnittelukunnan rahoitushuoltotoimikunnan toimeenpanemassa rahoitusmarkkinoiden PATO 2000 -valmiusharjoituksessa, johon osallistui laajasti rahoitusmarkkinoilla toimivat osapuolet ja rahoitussektorin viranomaiset. Osanottajat pitivät työryhmän ehdotuksia pääosin kannatettavina. Erityisen tärkeänä pidettiin rahoitusmarkkinoiden säännöstelymahdollisuuden sisällyttämistä valmiuslakiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 2000 työryhmän selvittämään vapaaehtoisen henki- ja vakuutustoiminnan roolia sekä vakuutusvalvonnan toimivaltuuksia valmiuslain 2 §:n tarkoittamissa kriisitilanteissa. Työryhmän tehtävänä oli selvittää tarve ja eri mahdollisuudet säädellä vapaaehtoista vakuutustoimintaa poikkeusoloissa, voimassa olevien erillislakien suhde valmiuslainsäädäntöön sekä Vakuutusvalvontaviraston toimivaltuuksien riittävyttä poikkeusoloissa. Valmiuslain rahoitusmarkkinoita koskevien muutosehdotusten johdosta työryhmä piti tarpeellisena ehdottaa säännöstelyvaltuuksien säätämistä koskemaan myös muuta kuin va-

paaehtoista vakuutustoimintaa harjoittavia vakuutuslaitoksia.

Esitys on laadittu valtiovarainministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyönä työryhmien ehdotusten ja niistä saatujen lausuntojen pohjalta.

5.2. Lausunnot

Valtiovarainministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön asettamien työryhmien muistioista pyydettiin lausunnot keskeisiltä viranomaisilta sekä kyseisillä aloilla toimivia edustavilta keskeisiltä järjestöiltä ja eräiltä markkinoilla toimivilta. Työryhmien ehdottamia muutoksia pidettiin lausunnoissa tärkeinä ja muutosten säätämistä kannatettiin laajasti. Yksityisen sektorin lausunnoissa, varsinkin pankkisektorin, katsottiin, että varautumisvelvollisuus tulisi kilpailusystä ulottaa koskemaan ehdotettua laajemmin rahoitusmarkkinoilla toimivia. Lisäksi varautumisvelvollisuuden täyttämisen katsottiin lausunnoissa edellyttävän pitempää siirtymäaikaa kuin mitä työryhmät esittivät. Myös varautumisvelvollisuuden täyttämistä aiheuttavien kustannusten korvaamista julkisista varoista korostettiin. Lausunnoissa esitetyt huomautukset on pyritty ottamaan esityksen valmistelussa huomioon.

Esityksestä on 10 päivänä syyskuuta 2002 pyydetty EKP:n lausunto perustamissopimuksen 105 artiklan 4 kohdan ja jäsenmaiden viranomaisten velvollisuudesta kuulla Euroopan keskuspankkia suunnitelmista lainsäädännöksi (98/415/EY) annetun neuvoston päätöksen 2 artiklan mukaisesti.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Valmiuslaki

11 §. Pykälään koottaisiin ehdotetuissa 12 ja 12 a §:ssä esiintyvien keskeisten käsitteiden määritelmät. Määritelmien ottaminen lakiin on tarpeen, jotta laissa säädettävien valtuuksien sisältö olisi riittävän täsmällinen.

Valmiuslain nykyisen valuutansäännösteilyä koskevan 11 §:n keskeiset käsitteet on omaksuttu valmiuslain säätämisvaiheessa voimassa olleesta valuuttalaista. Käsitteitä ei ole määritelty valmiuslaissa, mutta lakia koskeneen hallituksen esityksen (HE 248/1989 vp) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan valmiuslain käsitteet vastaavat valuuttalain vastaavia käsitteitä.

Ehdotetut käsitteet vastaisivat sisällöltään pääosin voimassa olevia käsitteitä. Käsitteet määriteltäisiin kuitenkin nimenomaisesti itse laissa. Lisäksi käsitteitä tarkistettaisiin vastaamaan valmiuslain säätämisen jälkeen tapahtunutta kehitystä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa määriteltäisiin Suomessa asuva ja 2 kohdassa ulkomailla asuva. Suomessa asuvalla tarkoitetaan luonnollista ja oikeushenkilöä, jonka kotipaikka on Suomessa sekä Suomessa sijaitsevaa sivuliikettä. Vastaavasti ulkomailla asuvalla tarkoitetaan luonnollista ja oikeushenkilöä, jonka kotipaikka ei ole Suomessa, sekä ulkomailla sijaitsevaa suomalaista sivuliikettä. Suomessa sijaitsevalla sivuliikkeellä tarkoitetaan sivuliikettä, jolla on pysyvä toimipaikka Suomessa ja vastaavasti ulkomailla sijaitsevalla sivuliikkeellä, sivuliikettä, jolla on pysyvä toimipaikka muualla kuin Suomessa.

Valtioneuvosto voisi 2 momentin perusteella lisäksi määritellä muun kuin edellä mainitun ulkomailla asuvaksi. Ulkomailla asuvaksi voitaisiin määritellä sellaiset kansainväliset rahoitus- ja muut laitokset, joiden kotipaikka on Suomessa, kuten Pohjoismaiden Investointipankki, Pohjoismaiden projektivientirahasto ja Taloudellisen kehitystutkimuksen kansainvälinen instituutti (*WIDER*).

Valmiuslaissa maksuvälineillä tarkoitetaan seteleitä, maksuliikkeessä yleisesti käytettyjä

metallirahoja, pankkivekseleitä, shekkejä ja muita niihin rinnastettavia maksuosoituksia. Ulkomaisilla maksuvälineillä tarkoitetaan maksuvälineitä, jotka ovat ulkomaan rahan määräisiä tai sisältävät oikeuden maksuun ulkomaan rahana. Valmiuslain säätämisen jälkeen on tullut käyttöön uusia maksumuotoja ja -välineitä. Itsepalvelu ja erilaisilla kortteilla tapahtuva maksaminen on lisääntynyt merkittävästi. Tilisiirto on erikseen määritelty vuonna 1999 annetussa tilisiirtolaissa (821/1999). Tilisiirtolain 2 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan tilisiirrolla tarkoitetaan laitoksen maksumääräyksen antajan toimeksiannosta tekemää rahansiirtoa saajalle samaan tai toiseen laitokseen. Valmiuslakia koskeneen hallituksen esityksen perusteluista ei ilmene tarkemmin, mitä tarkoitetaan maksuosoituksilla. Kun lainkohdassa on kyse maksuvälineistä, on todennäköistä, että on tarkoitettu rahansiirron toteuttavia maksuosoituksia, erityisesti tilisiirtoja. Itsepalvelun kautta sekä erilaisten korttien avulla tapahtuvassa maksamisessa pyritään toteuttamaan rahansiirto. Näissä on kyse tilisiirron tapaan maksun suorittamisesta. Ne voidaan siten katsoa kyseisessä lainkohdassa määriteltyyn muiden maksuosoitusten ryhmään kuuluviksi.

Teknologisen kehityksen myötä on otettu käyttöön myös sähköinen raha, jota nykyinen maksuvälineen määritelmä ei kata. Sähköisellä rahalla tarkoitetaan sähköisessä muodossa talletettua raha-arvoa, jota voidaan käyttää sähköisessä maksuympäristössä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että sähköinen raha sisällytettäisiin määritelmään.

Valmiuslaissa tarkoitetaan arvopapereilla osakkeita ja osuustodistuksia sekä obligaatioita, debenttureja ja muita joukkovelkakirjoja sekä näiden väliaikaistodistuksia, osakeanti-, osinko- ja korkokuponkeja, talonkeja ja sijoitusrahaston osuuksia sekä muita niihin rinnastettavia asiakirjoja ja ulkomaisilla arvopapereilla arvopapereita, jotka ovat ulkomailla asuvan liikkeeseen laskemia tai asetettu maksettavaksi ulkomaan rahana. Määritelmä ei enää kata kaikkia markkinoilla olevia instrumentteja. Se ei nykyisellään kata esimerkiksi rahasto-osuuksia. Määritelmän

piiriin eivät myöskään kuulu johdannaisso-
pimukset.

Arvopaperin käsitettä esitetään laajennetta-
vaksi siten, että se kattaisi arvopaperit arvo-
paperimarkkinallain arvopaperin käsitteen
mukaisessa laajuudessa sekä johdannaisso-
pimukset. Määritelmän piiriin sisällytettäisiin
arvopaperi siinä laajuudessa, kun siitä sääde-
tään 1 päivänä tammikuuta 2002 voimaan
tulleen arvopaperimarkkinallain muuttamisesta
annetun lain (1517/2001) 1 luvun 2 §:n 1
ja 2 momentissa sekä 2 a §:ssä. Mainittu
2 §:n 1 momentti sisältää määritelmän arvo-
paperin yleisistä tunnusmerkeistä ja määri-
telmään pohjautuvan esimerkkiluettelon eri-
laisista oikeuksista, joista annetut todisteet
voivat kuulua arvopaperimarkkinallain piiriin.
Pykälän 2 momentissa säädetään arvopape-
reista, joihin arvopaperimarkkinallakia ei pää-
sääntöisesti sovelleta. Tällainen on arvopape-
ri, joka yksin tai yhdessä tuottaa oikeuden
hallita määrättyä huoneistoa, muuta tilaa tai
kiinteistöä taikka kiinteistön osaa taikka oi-
keuden käyttää tai saada liikkeeseenlaskijan
tarjoamia muita kuluttajansuojalaissa
(38/1978) tarkoitettuja kulutushyödykkeitä
kuin arvopapereita, jos arvopaperin arvo pe-
rustuu pääasiassa sanottuun oikeuteen. Nämä
arvopaperit kuuluisivat kuitenkin valmiuslain
arvopaperikäsitteen piiriin. Käsitteen piiriin
kuuluisivat myös mainituissa 2 a §:ssä tarkoi-
tetut arvopaperit, joita ovat osuuskunnan ja
säästöpankin liikkeeseen laskemat arvopape-
rit sekä keskinäisen vakuutusyhtiön ja vakuu-
tusyhdistyksen liikkeeseen laskemat takuu-
osuudet.

Arvopaperin käsitteen piiriin sisällytettäi-
siin lisäksi kaupankäynnistä vakioituilla opti-
oilla ja termiineillä annetun lain 1 luvun
2 §:ssä tarkoitettu vakioitu johdannaisso-
pimus, siihen rinnastettava johdannaisso-
pimus sekä muu johdannaisso-
pimukset sisältyisivät määritelmän piiriin
samassa laajuudessa kuin mitä sijoituspalve-
luyrityksistä annetun lain muuttamisesta an-
netun lain 2 §:ssä (1521/2001) säädetään
johdannaisso-
pimuksesta sijoituskohteena.

Ulkomaisen arvopaperin määritelmästä on
poistettu kohta, jonka mukaan ulkomaiseksi
arvopaperiksi katsottaisiin myös Suomessa
asuvan Suomessa liikkeeseen laskema ulko-
maan rahan määräinen arvopaperi. Tämä

muutos oli tehty jo vuonna 1990 vuoden
1999 alusta kumoutuneeseen valuuttalakiin.

Käytännössä suomalaisilla ei useinkaan ole
hallussaan fyysisiä ulkomaisia arvopapereita,
vaan niitä säilytetään arvopaperin liikkee-
seenlaskumaassa ja sijoittajat saavat hyväk-
seen arvopaperien säilyttäjiltä jonkinlaisen
esine- tai muun oikeuden kyseisiin arvopape-
reihin. Kotiuttamisvelvollisuuden tarkoituk-
sen kannalta on tarpeen, että velvollisuus
koskee myös tällaisia tilanteita. Tämän joh-
dosta ulkomaisen arvopaperin määritelmään
ehdotetaan lisättäväksi maininta ulkomaiseen
arvopaperiin kohdistuvasta oikeudesta.

Arvopaperimarkkinallain 1 luvun 2 §:n 4
momentin mukaan arvo-osuusjärjestelmästä
annetussa laissa (826/1991) tarkoitettuun ar-
vo-osuuteen sovelletaan, mitä arvopaperi-
markkinallaisissa säädetään arvopaperista. Vas-
taava säännös sisältyisi ehdotetun 11 §:n
3 momenttiin.

12 §. Pykälässä säädetään kultaa ja muita
jalometalleja koskevasta kotiuttamisvelvolli-
suudesta, jos niitä ei ole valmistettu esineiksi,
joiden arvo huomattavalta osalta perustuu
muuhun kuin esineeseen käytettyyn raaka-
aineeseen. Kullalla ei ole enää samaa merki-
tystä kansallisen valuuttavarannon katteena
kuin aikaisemmin. Kullan rooli keskuspank-
kien valuuttavarannoissa on viime vuosina
vähentynyt. Suuret keskuspankit ja kansain-
väliset järjestöt ovat myyneet tai suunnittele-
vat myyvänsä kultavarantojaan.

Kullan kauppa on perustamissopimuksen
mukaan vapaata. Suomalaisen omistamia ja
ulkomailla säilytyksessä olevia kultamääriä
ei ole tilastoitu. Kullan kotiuttamisvelvolli-
suuden toteuttaminen ja sen valvonta olisi
käytännössä mahdotonta. Kun säännöksessä
tarkoitettu kotiuttamisvelvollisuus ei vastaa
enää tarkoitustaan edes poikkeusoloissa,
säännös ehdotetaan poistettavaksi.

Valmiuslain 12 §:ään ehdotetaan sisällytet-
täväksi voimassa olevan 11 §:n valuutan-
säännöstelyä koskevat säännökset. Säännök-
siä tarkistettaisiin siten, että ne paremmin
vastaisivat valmiuslain voimaantulon jälkeen
tapahtunutta kehitystä ja Suomen Pankin
asemassa tapahtuneita muutoksia.

Pykälässä oikeutettaisiin valtioneuvosto
säättämään asetuksella siinä tarkoitetuista
säännöstelytoimenpiteistä.

Voimassa olevassa 11 §:ssä on Suomen Pankille annettu aineellista norminantovaltaa. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on vaikiintuneesti todennut Suomen Pankin jäävän niiden hallintoviranomaisten piirin ulkopuolelle, joille voidaan luovuttaa aineellista lainsäädäntövaltaa (esimerkiksi PeVL 7/1998 vp ja PeVL 12/1996 vp). Tämän vuoksi ehdotetaan, että valmiuslain nykyisessä 11 §:n 1 momentin 2 kohdassa Suomen Pankille säädetty norminantovalta samoin kuin pykälän 3 momentissa säädetty oikeus liittää pykälän 1 momentissa mainitun luvan antamiseen muita kuin teknisiä ehtoja siirretään valtioneuvostolle. Käytännössä valtioneuvosto toimisi yhteistyössä Suomen Pankin, Rahoitustarkastuksen, Vakuutusvalvontaviraston ja Valtiokonttorin kanssa.

Pykälään ehdotetusta muutoksesta huolimatta Suomen Pankilla on edelleen selkeä rooli myös poikkeusoloissa. Suomen Pankki on maan rahaviranomainen ja sen asema on keskeinen maksujärjestelmissä ja sekkitilijärjestelmän ylläpitäjänä sekä maksujärjestelmien ja rahoitusmarkkinoiden yleisvalvojana. Suomen Pankilla on oikeus päättää sekkitiliin oikeutetuista luottolaitoksista ja muista yhteisöistä sekä sekkitilin ehdoista. Sekkitilijärjestelmän välityksellä voidaan myös poikkeusoloissa turvata pankkijärjestelmän likviditeettiä. Suomen Pankki varautuu ja pitää jatkuvasti yllä valmiutta toimia myös kriisiajan olosuhteissa.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin Suomen Pankki, Rahoitustarkastus, Vakuutusvalvontavirasto tai muu valtion viranomainen oikeuttaa huolehtimaan 12 §:n nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, kuten voimassa olevan 11 §:n 2 momentissa, kotiuttamisvelvollisuudesta maksettavasta korvauksesta. Siitä, maksetaanko korvaus Suomen rahana vai kotiutettavana ulkomaan rahana säädetään valtioneuvoston asetuksella. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että korvaus maksetaan noudattaen valmiuslain 37 §:n mukaisia periaatteita. Lähtökohtaisesti korvaus olisi täysimääräinen. Jos valtionaloudelliset tai kansantaloudelliset syyt välttämättä vaativat, suoritetaan vahingosta kohtuullinen korvaus. Ehdotetulla

muutoksella vahvistettaisiin nykyinen tulkin- ta korvauksen määräytymisestä.

12 a §. Valmiuslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 12 a §. Pykälä koskisi rahoitusmarkkinoiden ja vakuutustoiminnan säännöstelyä. Euroalueella kansallisilla viranomaisilla ei enää ole mahdollisuutta vaikuttaa valuuttakurssin tasoon. Sen sijaan kansallisilla viranomaisilla on syytä edelleen olla mahdollisuus poikkeusoloissa vaikuttaa kotimaisen koron tasoon. Viranomaisilla on oltava valtuudet kotimaisten rahoitusmarkkinoiden ja vakuutustoiminnan hallinnolliseen sääntelyyn. Tämän vuoksi valmiuslakiin ehdotetaan lisättäväksi rahoitusmarkkinoiden ja vakuutustoiminnan säännöstelyä koskeva yleissäännös, joka antaisi valtioneuvostolle mahdollisuuden asetuksella säätää rahoitusmarkkinoita ja vakuutustoimintaa koskevista säännöstelytoimenpiteistä. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutustoiminnan mahdollisten häiriöiden luonnetta ja laajuutta poikkeusoloissa on mahdotonta ennakoita. Siten on mahdotonta täsmällisesti määritellä kaikkia valtuuksia, joita valtioneuvoston tulisi voida käyttää poikkeusoloissa.

Pykälän 1 momentissa annettaisiin valtioneuvostolle valtuudet poikkeusoloissa valvoa ja säännöstellä rahoitusmarkkinoita ja vakuutustoimintaa. Rahoitusmarkkinoilla tarkoitetaan rahoituksen- ja maksujen välitystä ja niihin läheisesti liittyviä muita toimia sekä näitä palveluja tarjoavia laitoksia ja organisaatioita. Vakuutustoiminnalla tarkoitetaan henki-, vahinko- ja eläkevakuuttamista. Säännöstelyvaltuus sisältäisi toimivaltuuden saattaa jokin pykälässä mainittu toiminto luvanvaraiseksi ja täyskieltoon.

Pykälässä mainittaisiin keskeisimmät säännöstelytoimenpiteet. Pykälän nojalla voitaisiin säännöstellä rahoitusmarkkinoilla ja vakuutustoiminnassa tarjottavien palvelujen määrää ja sisältöä sekä niiden tuottamiseen käytettäviä resursseja.

Momentin 1 kohdan mukaan valtioneuvosto voisi asetuksella säätää rahoitusmarkkinoilla ja vakuutustoiminnassa noudatettavista koroista, mikä tarkoittaisi hallinnollisesti määrättyjen korkojen käyttöönottamista. Valtuuden nojalla valtioneuvosto vahvistaisi noudatettavan koron ja/tai sen määräytymisperusteet. Valtioneuvosto voisi antaa Suo-

men Pankille korkopäätöksen täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä. Hallinnollisesti määrätyillä koroilla eli korkosäännöstelyllä tarkoitetaan otto- tai antolainauksessa sovellettavaa matalinta tai korkeinta korkoa. Koroksi katsotaan myös muu otto- ja antolainauksessa suoritettava korvaus. Ehdotus merkitsisi, että viranomaisilla olisi mahdollisuus puuttua rahoitusvaateiden hinnoitteluun korkosäännöstelyllä.

Laki indeksiehdon käytön rajoittamisesta (1195/2000) kieltää indeksiehdon käyttämisen muutoin kuin laissa erikseen säädetyissä tapauksissa. Momentin 2 kohdassa valtioneuvostolle annettaisiin valtuudet myös näiden sallittujen indeksiehtojen käytön rajoittamiseen poikkeusoloissa. Oikeus rajoittaa ehtojen käyttöä pitäisi sisällään mahdollisuuden kieltää normaalioloissa sallittujen ehtojen käyttö. Esimerkkinä laissa mainituista ehdoista voidaan mainita ehto, jonka mukaan korkokannan suuruus määräytyy suhteessa toiseen korkokantaan tai suhteessa arvopaperimarkkina- ja arvopaperipörssissä tai muussa julkisessa kaupankäynnissä taikka näihin rinnastettavassa, toisessa valtiossa toimivassa, viranomaiselta toimiluvan saaneessa arvopaperipörssissä kaupankäynnin kohteeksi otettujen osakkeiden hintojen kehitykseen.

Lakia indeksiehdon käytön rajoittamisesta ei sovelleta eläkettä koskeviin sopimuksiin eikä eräin poikkeuksin vakuutus- ja eläkesopimuksiin. Lakisääteisten eläkkeiden sitomisesta indeksin on säädetty asianomaisissa eläkelaeissa. Lakisääteisen vakuutuksen etuuksiin sovelletaan valmiuslain 16 §:n 2 momenttia. Ehdotus mahdollistaisi myös vakuutus- ja eläkesopimusten ja muiden kuin lakisääteisten etuuksien osalta eläkettä koskevien sopimusten indeksiehtojen säännöstelyn.

Valtioneuvosto voisi momentin 3 kohdan mukaan säätää luotonantoa ja niiden vakuuksia sekä Suomessa asuvien talletuksia ja muita yleisöltä vastaanotettuja takaisinmaksettavia varoja koskevista velvoitteista ja rajoituksista.

Luotonannon säännöstelyllä tarkoitetaan toimia, jotka saattavat käsittää määrällisten rajoitusten asettamisen luotonannolle sekä niihin liittyville takaussitoumuksille. Säännöstelyvaltuudet voisivat sisältää myös sen,

että tietyntyyppiset luotot ovat kiellettyjä ja luotonanto tietyille ryhmille on kielletty, esimerkiksi kulutusluotot kotitalouksille. Valtuuden nojalla voitaisiin kieltää myös vakuudettomat luotot. Ensisijassa säännöksen nojalla säännösteltäisiin luotto- ja rahoituslaitosten, vakuutus- ja eläkelaitosten sekä sijoituspalveluyritysten luotonantoa. Luotonannon säännöstely voitaisiin ulottaa myös muuhun kuin edellä mainittujen yritysten luotonantoon. Tällä voidaan tarvittaessa estää säännöstelyn kiertäminen. Luottolaitostoinnista annetun lain mukaan rahoituslaitoksella tarkoitetaan sellaista yritystä, jonka toiminnasta vähintään puolet on lain tarkoitamaa toimintaa sen kuitenkaan olematta luottolaitos. Tämän mukaisesti yritys, jonka liiketoiminnasta 49 prosenttia on esimerkiksi luotonantoa, ei ole rahoituslaitos. Luotonannon säännöstelyn kannalta on kuitenkin välttämätöntä, että valtioneuvoston toimivalta koskee myös tällaista luotonantoa.

Talletuksia voitaisiin säännöstellä esimerkiksi asettamalla nostorajoituksia. Vastaava säännöstely olisi mahdollista ulottaa myös muita yleisöltä vastaanotettuja takaisinmaksettavia varoja koskeviksi. Tällaisia varoja ovat muun muassa säästökassoihin tehdyt jäsensijoitukset.

Momentin 4 kohdan nojalla olisi mahdollista säännöstellä luotto- ja rahoituslaitosten, vakuutus- ja eläkelaitosten sekä sijoituspalveluyritysten sijoituksia. Valtuuden nojalla voitaisiin esimerkiksi säätää, että osa luottolaitoksen sijoituksista on suunnattava tietyksi ajaksi määrättyyn sijoitusmuotoon.

Momentin 5 kohdan mukaan arvopaperimarkkinoita voitaisiin säännöstellä rajoittamalla tietyntyyppisten arvopapereiden liikkeeseen laskua, kieltämällä tietyntyyppisillä arvopapereilla, esimerkiksi tietyntyyppisillä johdannaisilla, tapahtuva kaupankäynti tai kieltämällä arvopaperikauppa kokonaan. Arvopapereiden emissio- ja luotonantokontrollilla sekä luotonantoa ja sijoituksia koskevilla määräyksillä olisi mahdollisuus vaikuttaa sijoitusten kohdentumiseen.

Momentin 6 kohdan mukaan valtioneuvosto voisi säätää maksuliikettä koskevista rajoituksista, esimerkiksi kieltää tilisiirrot, rajoittaa niitä tai pidentää tilisiirron suorittamiselle säädetyjä määräaikoja. Kohdan nojalla voitaisiin säännöstellä tiliperusteisten maksujen

välittämistä, esimerkiksi asettaa niille määrällisiä rajoitteita. Häirinnälle alttiiden maksutapojen käyttö voitaisiin kokonaan kieltää. Maksuliikennettä säännöstelemällä voitaisiin puuttua mahdollisiin paniikkireaktioihin. Maksuliikkeellä tarkoitettaisiin myös maksujärjestelmiä. Keskeisessä asemassa olisi osana koko Euroopan unionin kattavaa T A R G E T-järjestelmää toimiva Suomen Pankin sekkitilijärjestelmä ja sen kautta suoritettavia maksuja koskevat rajoitukset. Muita maksujärjestelmiä tällä hetkellä ovat Suomen Pankkiyhdistyksen ylläpitämät Pankkien väliset online pikasiirrot ja sekkitilijärjestelmä (POPS System) ja Pankkien välinen maksuliikennejärjestelmä (PMJ), Osuuspankkien Keskuspankki Oyj:n ylläpitämä Osuuspankkien keskinäisiä maksuvelvoitteita koskeva selvitysjärjestelmä sekä Aktia Säästöpankki Oyj:n ylläpitämä Säästö- ja osuuspankkien maksuliikettä koskeva selvitysjärjestelmä.

Valtioneuvosto voisi momentin 7 kohdan mukaan säätää toimenpiteistä, joiden tarkoituksena on rajoittaa arvopaperikaupan selvitystoimintaa ja arvo-osuusjärjestelmän toimintaa tai keskeyttää toiminta kokonaan. Tilanteesta riippuen keskeyttäminen tai rajoittaminen voitaisiin säätää määräajaksi tai toistaiseksi. Kohdan perusteella voitaisiin esimerkiksi säätää tietynlaisten arvopapereiden selvitystoiminnan rajoittamisesta tai keskeyttämisestä. Arvopaperikauppa, arvopapereiden hallinnointi ja arvopapereihin liittyvä tietojen hallinta hoidetaan atk:n avulla. Kohdassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin voitaisiin ryhtyä, jos atk-järjestelmiin tulee käyttökatkoksia tai niiden toimintakyky lakkaa kokonaan tai selvitysosapuolten ja sijoittajien etu muuten vaarantuu.

Luottolaitoksille, vakuutus- ja eläkelaitoksille sekä sijoituspalveluyrityksille on laissa asetettu vakavaraisuusvaatimuksia. Säädettyjen vakavaraisuusvaatimusten täyttäminen poikkeusoloissa voi olla erittäin vaikeaa tai jopa mahdotonta. Momentin 8 kohdan nojalla valtioneuvosto voisi säätää poikkeuksia vakavaraisuutta koskevista vaatimuksista. Valtuuden nojalla olisi mahdollista esimerkiksi tilapäisesti alentaa säädettyä luottolaitosten omien varojen määrää tai vakuutus- ja eläkelaitoksilta vaaditun toimintapääoman määrää. Vakavaraisuusvaatimus voitaisiin tilapäisesti

jopa kokonaan poistaa, jos se osoittautuisi täysin välttämättömäksi.

Valtioneuvosto voisi 9 kohdan perusteella säätää luotto- ja rahoituslaitosten, sijoituspalveluyritysten, rahastoyhtiöiden, arvopaperipörssin, arvopaperikeskuksen ja optioyhteisön sekä vakuutus- ja eläkelaitosten kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä sekä tervehdyttämisestä, selvitystilasta ja konkurssista. Poikkeusoloissa mainittujen yritysten pääoma voi laskea sille tasolle, että kyseistä yritysmuotoa koskevien säännösten mukaan se olisi asetettava selvitystilaan. Poikkeusolojen aikana yritysten voi olla mahdotonta saada uutta pääomaa siten, että ne voisivat omin toimin korjata tilanteen. Myöskään julkisen sektorin rahoitusta ei välttämättä ole saatavilla. Jotta välttämättömät rahoitus- ja vakuutuspalvelut voidaan turvata kaikissa olosuhteissa on tarpeen, että valtioneuvosto voi tarvittaessa säätää poikkeuksia myös esimerkiksi kyseisiä yrityksiä koskevista selvitystiläsäännöksistä.

Rahoitussektorilla toimii eräitä rahastoja, joiden tehtävänä on turvata muun muassa tallettajien tai sijoittajien saamia rahoituspalveluiden tarjoajien maksukyvyttömyystilanteissa. Kaikkien suomalaisten talletuspankkien on esimerkiksi kuuluttava talletussuojarahastoon ja maksettava vuosittain kannatusmaksua rahaston kartuttamiseksi. Tallettajilla on ehdoton oikeus saada laissa säädetty korvaus rahaston varoista, jos talletuspankki ei pysty maksamaan tallettajan riidatonta ja selvää saamista. Poikkeusolojen vallitessa kannatusmaksujen maksaminen voi osoittautua kohtuuttoman suureksi rasitteeksi talletuspankeille. Myös tallettajien ehdoton oikeus saada korvaus rahaston varoista voisi muodostua ongelmalliseksi tilanteissa, joissa talletusten nostamista on muutoin rajoitettu valmiuslain nojalla. Rahastojen voisi myös olla mahdotonta maksaa korvauksia poikkeusolojen aikana, jos rahoitusmarkkinat eivät toimi normaalisti. Tällaisten ongelmien välttämiseksi valtioneuvostolla olisi 10 kohdan nojalla oikeus säätää poikkeuksia talletussuojarahastoa, sijoittajien korvausrahastoa, kirjausrahastoa ja selvitysrahastoa koskevista velvoitteista.

Momentin 11 kohdan säännös oikeuttaisi säätämään muista rajoituksista ja poikkeuksista luotto- ja rahoituslaitosten, rahastoyhti-

öiden ja sijoituspalveluyritysten sekä muiden rahoitusmarkkinoilla toimivien, kuten arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa tarkoitettua arvopaperikeskuksen, toimintaan ja hinnoitteluun liittyvistä velvoitteista. Tällaiset määräykset voisivat koskea esimerkiksi tilapäisiä poikkeuksia kyseisille toimijoille laissa asetetuista velvoitteista taikka poikkeuksia tarjottavien palvelujen määrän tai laadun osalta. Kohdan nojalla voitaisiin myös kieltää tai rajoittaa normaalioloissa sallittu toiminta tai sallia jokin normaalioloissa kielletty toiminta. Vastaava vakuustoimintaa koskeva säännös olisi momentin 15 kohdassa.

Valtioneuvosto voisi momentin 12 kohdan perusteella säätää poikkeuksia vakuutus- ja eläkelaitosten vastuuvelan ja eläkevastuun laskemista ja kattamista koskevista vaatimuksista. Vakuutus- ja eläkelaitoksia koskevassa lainsäädännössä säädetään muun muassa siitä, mihin omaisuuslajeihin vastuuvalkaa ja eläkevastuuta vastaavat varat saa sijoittaa ja miten sijoitusriski on hajautettava. Momentin 12 kohdan perusteella näihin säännöksiin voitaisiin tehdä muun muassa sellaisia lievennyksiä, joita käytännön sijoitustoiminnan harjoittaminen kulloisissakin poikkeusoloissa vaatii. Poikkeukset saattaisivat olla tarpeen esimerkiksi tilanteessa, jossa kaikkentyyppiseen omaisuuteen ei ole mahdollista sijoittaa, tai jossa säännöstelyvaltuuksien nojalla on säädetty sijoitusten suuntaamisesta tietyksi ajaksi määrättyyn sijoitusmuotoon. Samoin saattaisi tulla kysymyksen esimerkiksi lakisääteisen vakuutuksen osalta pakollisen vastuuvajauksen käyttöönotto eli koko vastuuta ei kateta vakuutusmaksuilla kerättävillä varoilla vaan osa vastuusta jätetään kattamatta. Lisäksi yhdessä vastuuvelan laskemiseen tai sen kattamiseen liittyvien poikkeuksien säätämisen kanssa saattaisi tulla sovellettavaksi muun muassa valmiuslain 16 §:n 2 momentin mukainen mahdollisuus etuuskien tai niiden maksamisen säännöstelemiseen lakisääteisen vakuutuksen osalta.

Momentin 13 kohdan mukaan valtioneuvosto voisi säätää poikkeuksia henki- ja vahinkovakuutus sopimusten voimassaolosta ja ehdoista, takaisinostosta sekä vakuutusmaksuista ja -korvausten maksamisesta. Sääntelyn tarkoituksena on varmistaa vakuutustur-

van voimassaolo ja vakuutusriskin kohtuullinen jakautuminen eri osapuolten kesken, jos väestön toimeentulon ja maan talouselämän toiminnan varmistaminen kriisioloissa sitä edellyttää. Säännös liittyy vakuutus sopimuslakiin lisättäväksi ehdotettuun 37 a §:ään.

Jos esimerkiksi vakuutusten sotaehtoon vetoamista rajoitetaan 13 kohdan perusteella, sodasta johtuvien vakuutuskorvausten määrä voi nousta voimakkaasti. Tällöin valtioneuvosto voisi säätää myös mahdollisuudesta perä kesken vakuutuskauden korotettua vakuutusmaksua. Korotetun vakuutusmaksun suuruus, suorittaminen ja suorittamatta jättämisen seuraamukset määräytyisivät kulloisestakin tilanteesta riippuen. Samoin on mahdollista, että vakuutuksenantaja ei pysty heti vakuutustapahtuman satuttua maksamaan täyttää vakuutussummaa. Valtioneuvosto voisi kohdan nojalla säätää, että osa vakuutussummasta voidaan maksaa heti vakuutustapahtuman tapahduttua ja loppu myöhemmin. Valtioneuvosto voisi säädellä myös vakuutus sopimusten takaisinostoa. Ehdotettujen säännöstelyvaltuuksien tavoitteena on vakuutetun edun turvaaminen ja taata myös poikkeusoloissa vakuutusturvan jatkuminen sekä etuuskien ja korvausten maksaminen siten kuin se kulloisetkin olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista.

Valtuudet voitaisiin ottaa käyttöön valmiuslain 2 §:n 1—4 kohdan mukaisissa poikkeusoloissa. Säännöstelyvaltuuksien laajentaminen kattamaan myös muut poikkeusolot kuin sota tai aseellinen selkkäus on erityisen tärkeää henkivakuutusten takaisinostoissa. Jo valmiuslain 2 §:n 2 ja 4 kohdan mukaisissa poikkeusoloissa saattaisi epäluottamus vakuutusmarkkinoita ja yksittäisiä yhtiöitä koskien sekä erilaiset huhut aiheuttaa tilanteen, jossa henkivakuutusten takaisinosto kasvaisi rajusti ja edelleen aiheuttaisi epävarmuutta markkinoilla. Näitä tilanteita varten tulee valtioneuvostolla olla mahdollisuus puuttua tilanteeseen vakuutusmarkkinoiden vakauttamiseksi ja vakuutettujen yhdenmukaisen kohtelun varmistamiseksi. Samalla turvattaisiin kaikkien niiden vakuutuspalvelujen tarjoamisen jatkuminen, joita pidetään välttämättömänä myös poikkeusoloissa.

Momentin 14 kohtaan ehdotetaan otettavaksi henkivakuutuksesta sodan aikana anne-

tun lain 5 §:ää vastaava säännös sellaisten henki- ja vahinkovakuutuskorvausten maksamisesta johtuvien kustannusten tasoittamisesta vakuutuslaitosten kesken, jotka on jouduttu maksamaan sopimusehtoja laajemmin. Voimassa olevan lain mukaan tällainen kustannusten tasoittaminen on tehtävä kotimaisten henkivakuutusyhtiöiden kesken niiden kustannusten osalta, jotka ovat aiheutuneet Suomen joutumisesta sotaan tai aseelliseen selkkaukseen. Siten voimassa olevan lain mukaan maksetuista korvauksista aiheutuvia kustannuksia voidaan tasoittaa muidenkin kuin vakuutusehtoja laajemmin maksettujen korvausten osalta. Jos yhtiöt eivät pääse keskenään sopimukseen kustannusten tasoittamisesta ennen sodan tai aseellisen selkkauksen alkamista, on voimassa olevan lain mukaan sosiaali- ja terveysministeriöllä oikeus antaa määräykset tasoituksesta. Ehdotettu säännös antaisi valtioneuvostolle pääosin samanlaiset valtuudet kuitenkin siten, että tasoitettavien kustannusten tulee aiheutua nimenomaan momentin 13 kohdan tai vakuutuslakia lisättäväksi ehdotetun 37 a §:n nojalla maksetuista, sopimusehtoja laajemmista korvauksista. Valtioneuvoston valtuus säätää kustannusten tasoittamisesta koskisi paitsi henkivakuutusta myös vahinkovakuutusta.

Kustannusten tasoittaminen saattaisi olla tarpeen esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, että poikkeusoloista aiheutuneet ylimääräiset kustannukset kohdistuisivat vain tietyllä alueella toimiviin vakuutuslaitoksiin. Vakuutettujen tasapuolinen kohtelu huomioon ottaen ei olisi kohtuullista, että kaikki kyseisestä vakuutuslaitoksesta vakuutuksen hankkineet kärsisivät menetyksiä tilanteessa, jossa vakuutuslaitos ei kykene yksin vastaamaan kaikista velvoitteistaan. Kustannusten tasaamisella eri vakuutuslaitosten kesken voidaan tällöin turvata se, että vakuutetuille aiheutuvat menetykset jäisivät mahdollisimman pieniksi tai niitä ei tulisi lainkaan. Säännöksen rajoittamista koskemaan ainoastaan suomalaisia vakuutuslaitoksia ei voi pitää nykyaikaisilla vakuutusmarkkinoilla perusteltuna. Myös kilpailunäkökohdat edellyttävät, että kustannusten tasoittaminen koskisi kaikkia suomalaisilla vakuutusmarkkinoilla toimivia.

Momentin 15 kohdan mukaan valtioneu-

vosto voisi säätää muista vakuutus- ja eläkelaitosten ja muiden vakuutuslalla toimivien toimintaa koskevista kielloista, poikkeuksista ja rajoituksista. Tämän kohdan perusteella olisi mahdollista säännellä muun muassa vakuutuksenvälittäjien toimintaa. Lisäksi saattaisi tulla kysymykseen esimerkiksi raportointia tai tilintarkastusta koskevien poikkeusten säätäminen. Säännös vastaa rahoitusmarkkinoita koskevan 11 kohdan säännöstä.

Pykälän 2 momentin mukaan pykälän säännöksiä henkivakuutuksesta sovellettaisiin vastaavasti muuhun eläkevakuutukseen kuin lakisääteiseen eläkevakuutukseen.

Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvosto voisi säätää Suomen Pankille, Rahoitustarkastukselle, Vakuutusvalvontavirastolle tai muulle valtion viranomaiselle annettavasta toimivaltuudesta huolehtia pykälän 1 momentissa tarkoitettujen säännösten täytäntöönpanosta. Valtiokonttori esimerkiksi voisi olla muu viranomainen, jolle voitaisiin antaa täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä. Jotta vastuusuhteet, toimenpide- ja varautumisvelvoitteet olisivat jo ennakolta yksiselitteisesti määriteltäviä, on tarpeen ottaa säädökseen tästä nimenomainen maininta.

12 b §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 12 b pykälä, jossa säädettäisiin poikkeusolojen vakuutustakuusta. Takuu voitaisiin antaa valmiuslaissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Takuu korvaisi sotavakuutuslain mukaisen valtion jälleenvakuutuksen, joka voidaan myöntää sodan tai sodanvaaran aikana taikka sodasta johtuneissa poikkeuksellisissa oloissa.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin poikkeusolojen vakuutustakuu. Valtioneuvosto voisi määräämillään ehdoilla ja vastavakuutta vaatimatta antaa poikkeusoloissa takuun vakuutuslaitoksen myöntämälle vahinkovakuutukselle sen varalta, että vakuutustapahtuman sattuessa vahingon määrä ylittää taakuusitoumuksessa määrätyn enimmäismäärän. Poikkeusolojen vakuutustakuu olisi siten luonteeltaan jälleenvakuutuksen kaltainen järjestely. Vakuutuslaitoksena voisi olla paitsi kotimainen vakuutusyhtiö tai vakuutusyhdistys myös ulkomainen vakuutuslaitos, joka harjoittaa vakuutusliikettä Suomessa. Taakuusitoumuksessa määrätty enimmäismäärä olisi yleensä sama kuin se osa riskistä, jonka

vakuutusyhtiö pitää omalla vastuullaan. Valtioneuvosto vahvistaisi poikkeusolojen vakuutustakuihin sovellettavat yleiset sopimusehdot.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös poikkeusolojen vakuutustakuun antamisen perusedellytyksistä. Ensinnäkin vaadittaisiin, että vahinkovakuutusta voidaan pitää välttämättömänä väestön toimeentulon tai maan talouselämän turvaamiseksi poikkeusoloissa. Toiseksi edellytettäisiin, että poikkeusolojen luonne huomioon ottaen asianmukaista jälleenvakuutusuojaa ei ole saatavilla. Poikkeusolojen vakuutustakuu olisi siten äärimmäinen keino varmistaa, että vakuutusyhtiöt kykenevät myöntämään poikkeusoloissa välttämättömiä vahinkovakuutuksia.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin tarkemmin, millaisille vahinkovakuutuksille poikkeusolojen vakuutustakuu voitaisiin antaa. Vakuutuksen kohteena tai vakuutettuna voisi ensinnäkin olla suomalainen kauppa-alue, ilma-alue, ajoneuvo tai raideajoneuvo ja siinä kuljetettava tavara. Toiseksi vakuutuksen kohteena voisi olla ulkomainen kauppa-alue, ilma-alue, ajoneuvo tai raideajoneuvo ja siinä kuljetettava tavara, kun kysymyksessä oleva tavara on Suomelle tärkeä. Vakuutettuna voisi olla myös edellä tarkoitettussa aluksessa tai ajoneuvossa työskentelevä henkilö, kun kysymyksessä on lakisääteinen tapaturmavakuutus. Lisäksi vakuutettuna voisi olla väestön toimeentulon tai maan talouselämän turvaamiseksi välttämätön muu etuus. Ehdotettu sääntely kattaisi muun muassa erilaiset kuljetusmuodot. Nykyinen valtioneuvoston päätös valtion vakuutusliikkeen alasta ja yleisistä perusteista koskee lähinnä kauppa-alueita sekä maitse ja vesitse kuljetettavia tavaroita.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin poikkeusolojen vakuutustakuusta perittävistä maksuista. Ensinnäkin voitaisiin periä takuumaksu, jonka suuruutta määrättäessä olisi otettava huomioon poikkeusolojen luonne ja mahdollisuuksien mukaan valtiolle aiheutuvan riskin laatu ja laajuus. Pääsääntönä olisi siten, että takuumaksu pyrittäisiin mitoittamaan vastaamaan valtiolle takuusitoumuksista aiheutuvaa riskiä. Tästä voitaisiin kuitenkin poiketa tai jättää maksu kokonaan perimättä, jos takuumaksu muutoin nousisi niin

suureksi, että sen sisällyttäminen vakuutusmaksuun olisi esimerkiksi varustamon tai muun vakuutuksenottajan kannalta kohtuutonta. Poikkeaminen takuumaksun riskivastavuudesta tai maksun perimättä jättäminen saattaa olla aiheellista esimerkiksi sodan tai muun syvän kriisin aikana. Lisäksi poikkeusolojen vakuutustakuuta koskevista päätöksistä voitaisiin periä käsittelymaksu. Se määrättäisiin vastaamaan vakuutustakuuasioden käsittelystä aiheutuvia keskimääräisiä kustannuksia. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin tarkemmin säätää niistä periaatteista, joiden mukaan takuumaksu ja käsittelymaksu määräytyvät.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin valtion vastuun enimmäismäärästä. Poikkeusolojen vakuutustakuuna saataisiin sitoutua maksamaan enintään 200 miljoonaa euroa kutakin vahinkoa kohden ja enintään 2 000 miljoonaa euroa kalenterivuotta kohden kaikista poikkeusolojen vakuutustakuista yhteensä. Vastuumääriä mitoitettaessa on otettu huomioon arvioitu enimmäisvahingon määrä. Valtioneuvosto on vuosina 2001 ja 2002 tekemillään päätöksillään, eduskunnan suostumuksen mukaisesti antanut valtioneuvoston suomalaisille lentoyhtiöille koskien kolmansille osapuolille aiheutuvia sotariskivahinkoja.

Pykälän 5 momentin mukaan valtioneuvosto voisi päätöksellään siirtää poikkeusolojen vakuutustakuiden myöntämisen ja hallinnon lain 40 b §:ssä tarkoitetun poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunnan tehtäväksi. Päätös voisi vallitseva tilanne huomioon ottaen koskea joko kaikkia sanottuja tehtäviä tai vain osaa niistä.

Poikkeusolojen vakuutustakuihin sovellettaisiin muutoin valtion lainanannosta sekä valtioneuvoston oikeudesta laajentaa Suomen Pankin tehtäviä ja toimivaltaa pankkivaltuusmiesten esityksestä. Pankkivaltuusmiehiä vastaa nykyisin pankkivaltuusto, joka Suomen Pankista annetun lain 9 §:n mukaan on johtokunnan ohella pankin toimielin. Valmi-

13 §. Nykyisessä pykälässä säädetään valtioneuvoston oikeudesta laajentaa Suomen Pankin tehtäviä ja toimivaltaa pankkivaltuusmiesten esityksestä. Pankkivaltuusmiehiä vastaa nykyisin pankkivaltuusto, joka Suomen Pankista annetun lain 9 §:n mukaan on johtokunnan ohella pankin toimielin. Valmi-

uslain säätämisaikojen jälkeen pankki- valtuuston asema ja tehtävä on muuttunut Suomen Pankin aseman ja tehtävien muuttumisen myötä johtuen erityisesti Suomen osallistumisesta euroalueeseen. Tässä kehityksessä pankkivaltuustosta on tullut lähinnä Suomen Pankin hallintoa ja toimintaa valvo- va toimielin. Rahapoliittisia toimivaltuuksia pankkivaltuustolla ei enää ole. Valmiuslaissa Suomen Pankille annettu aineellinen norminantovalta on tarkoitus siirtää valtioneu- vostolle. Edellä esitetty huomioon ottaen ja kun pankkivaltuustolle ei ole valmiuslaissa osoitettu muita tehtäviä, pankkivaltuuston yksinomaisen esityksenteko-oikeus ei vaiku- ta enää perustellulta. Tämän vuoksi pankki- valtuustolle 13 §:ssä säädetty esityksen tekemistä koskeva oikeus ehdotetaan poistetta- vaksi. Pankkivaltuusto voisi kuitenkin edel- leen Suomen Pankista annetun lain 11 §:n 3 momentin perusteella tehdä valtioneuvostolle esityksen Suomen Pankin tehtävien ja toimi- vallon laajentamisesta.

Pankkivaltuuston Suomen Pankkiin liitty- vän erityisaseman turvaamiseksi pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että valtioneu- voston on, ennen kuin päätös Suomen Pankin tehtävien ja toimivallon laajentamisesta teh- dään, pyydettävä pankkivaltuuston lausunto. Lausunto olisi pyydettävä Suomen Pankkia koskevista ehdotetuissa 12 §:n 2 momentissa, 12 a §:n 3 momentissa ja 13 §:n 1 momentis- sa tarkoitetuista asetuksista. Pankkivaltuus- ton lausuntoa ei kuitenkaan tarvitsisi pyytää, jos päätös perustuu pankkivaltuuston esityk- seen.

Pankkivaltuuston yksinomaisen esityksen- teko-oikeuden poistaminen ei vähentäisi eduskunnan valvontamahdollisuuksia poik- keusoloissa, koska valtioneuvoston asetukset on valmiuslain 2 luvun säännösten nojalla saatettava eduskunnan käsiteltäväksi ja pankkivaltuustoa olisi joka tapauksessa kuul- tava ennen päätöksentekoa.

Valtioneuvosto voisi asetuksella laajentaa Suomen Pankin, Rahoitustarkastuksen, Va- kuutusvalvontaviraston ja muun valtion vi- ranomaisen tehtäviä ja toimivaltaa siinä mää- rin kuin se on tarpeen ehdotettujen säännös- ten täytäntöön panemiseksi. Valtioneuvosto voisi pykälän nojalla esimerkiksi säätää rahoituslaitokset Rahoitustarkastuksen valvon-

nan piiriin kuuluviksi.

Luottolaitokset kuuluvat rahoitustarkastuk- sesta annetun lain (503/1993) mukaan Rahoitustarkastuksen valvonnan piiriin, joten Ra- hoitustarkastus saa valvonnan nojalla luotto- laitoksia koskevat tarpeelliset tiedot. Rahoitustarkastus eivät sen sijaan kuulu Rahoitus- tarkastuksen valvontaan eikä Rahoitustarkas- tuksella ole niitä koskevaa tiedonsaantioike- utta. Valmiuslain 13 §:ssä ehdotetaan valtioneu- vostolle oikeutta laajentaa Rahoitustar- kastuksen tehtäviä ja toimivaltaa siinä määrin kuin se on tarpeen valmiuslain 12 ja 12 a §:n säännösten täytäntöön panemiseksi. Valtio- neuvosto voisi 13 §:n nojalla säätää asetuk- sella ehdotetussa pykälässä tarkoitettun rahoitustarkastuksen asettamisesta Rahoitustarkastuk- sen valvontaan, jolloin Rahoitustarkastusel- la olisi oikeus poikkeusoloissa saada niiltä valvottavan toimintaa koskevia tietoja.

Vakuutusvalvontaviraston valvonnan pii- riin kuuluvat Vakuutusvalvontavirastosta an- netun lain (87/1999) mukaan vakuutus- ja eläkelaitokset, vakuutuksenvälittäjät ja työt- ömyyskassat sekä eräät muut vakuutuslalla toimivat. Valtioneuvostolle ehdotetaan oike- utta laajentaa myös Vakuutusvalvontaviras- ton tehtäviä ja toimivaltaa siinä määrin kuin se on tarpeen valmiuslain 12 ja 12 a §:n säännösten täytäntöön panemiseksi.

40 b §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 40 b pykälä, jossa säädettäisiin poikkeusolo- jen vakuutustakuutoimikunnasta. Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvosto asettaisi poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunnan enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Toi- mikunnassa olisi puheenjohtaja, varapuheen- johtaja ja vähintään kolme muuta jäsentä. Puheenjohtajalla ja vähintään kahdella muul- la jäsenellä olisi oltava sellainen vakuutus- toiminnan tuntemus kuin toimikunnan toi- minnan laatuun ja laajuuteen katsoen on tar- peen.

Pykälän 2 momentin mukaan, jos toimi- kunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja tai muu jäsen eroaa tai kuolee kesken toimikau- den, sosiaali- ja terveysministeriö määräisi hänen tilalleen jäljellä olevaksi toimikaudek- si uuden puheenjohtajan, varapuheenjohtajan tai jäsenen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin toimi- kunnan päätösten tekemisestä. Toimikunta

olisi päätösvaltainen, kun kokouksen puheenjohtaja ja vähintään puolet muista jäsenistä ovat saapuvilla. Toimikunnassa päätökset tehtäisiin yksinkertaisella äänten enemmistöllä. Äänten mennessä tasan ratkaisisi puheenjohtajan ääni. Vaali ratkaistaisiin kuitenkin arvalla.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin nimenomaisesti, että toimikunnalla on oikeus käyttää asiantuntijan esimerkiksi valtion vastuun arviointia varten. Ehdotettu sääntely ei estäisi toimikuntaa tekemästä yksittäistä toimeksiantosopimusta esimerkiksi vakuutus-takuuasiana koskevan oikeudenkäynnin hoitamiseksi. Toimeksiantosopimuksen perusteella toimivaa asianajajaa ei pidettäisi momentissa tarkoitettuna asiantuntijana.

Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaisi 5 momentin mukaan toimikunnan puheenjohtajan, muiden jäsenten ja asiantuntijoiden palkkioiden perusteet.

40 c §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 40 c §, jossa säädettäisiin muun muassa poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunnan tehtävistä ja raportoinnista.

Pykälän 1 momentin mukaan toimikunnan tulisi ensinnäkin sosiaali- ja terveysministeriön apuna seurata ja arvioida huoltovarmuuteen vaikuttavia tekijöitä 12 b §:n soveltamiseen liittyvissä kysymyksissä eli asioissa, joilla on merkitystä poikkeusolojen vakuutustakuiden myöntämisessä. Toimikunta toimisi myös vakuutustakuuasioita valmisteluvana elimenä. Tämä valmistelutehtävä kattaisi sekä vakuutustakuihin sovellettavat yleiset ehdot että vakuutustakuuta koskevan takuumaksun ja käsittelymaksun perusteet. Lisäksi toimikunnalle kuuluisi normaaliaaikoina muunlaiset poikkeusolojen vakuutustakuuta koskevat selvitys-, tutkimus- ja valmistelutehtävät, tarvittaessa sosiaali- ja terveysministeriön antaman määräyksen mukaisesti. Poikkeusoloissa toimikunnan tehtäviin kuuluisi myös vakuutustakuiden myöntäminen ja hallinnointi, jos valtioneuvosto niin päättää ehdotetun 12 b §:n 5 momentin nojalla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin toimikunnan velvollisuudesta laatia kertomus toiminnastaan. Toimikunnan olisi laadittava toimintakertomus vuosittain ja toimitettava se viimeistään maaliskuussa sosiaali- ja ter-

veysministeriölle.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin selvyden vuoksi, että toimikunnan on toiminnassaan noudatettava hallintomenettelylakia (598/1982) ja kielilakia (148/1922).

40 d §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 40 d §, joka sisältäisi poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunnan toimintaan liittyviä säännöksiä muun muassa tietojen saamisesta, virkavastuusta ja vaitiolovelvollisuudesta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin toimikunnan oikeudesta saada tietoja viranomaisilta sekä vakuutus- ja eläkelaitoksilta. Toimikunnalla olisi oikeus saada valmiuslaissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi tarpeelliset tiedot sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään vaitiolovelvollisuudesta tai tietojen luovuttamisesta.

Pykälän 2 momentin mukaan toimikunnan jäseniin, asiantuntijoihin ja muihin toimikunnan tehtäviä hoitaviin sovelletaan virkavastuuta koskevia säännöksiä, kun he hoitavat toimikunnan tehtäviä. Vakuutustakuiden myöntämiseen ja hallinnointiin liittyvät tehtävät ovat luonteeltaan sellaisia, että on asianmukaista ulottaa virkavastuu koskemaan näitä henkilöitä.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 4 §:n 1 momentin 8 kohdan perusteella toimikuntaa voidaan pitää sanotussa laissa tarkoitettuna viranomaisena. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että toimikunnan toiminnan julkisuuteen sovellettaisiin edellä sanotun lain säännösten lisäksi soveltuvin osin vakuutusyhtiölain 18 luvun 6, 6 b ja 6 c §:n säännöksiä. Vakuutustakuiden antamiseen ja valtion vastuiden selvittämiseen liittyvissä kysymyksissä saattaa syntyä tilanteita, joissa vakuutuslaisuuden piiriin kuuluvia tietoja on perusteltua luovuttaa toimikunnan ja eri vakuutuslaitosten kesken. Tämän vuoksi toimikuntaan sovellettaisiin vastaavia vaitiolovelvollisuutta koskevia säännöksiä kuin esimerkiksi jälleenvakuutuksia myöntävään vakuutusyhtiöön.

Lisäksi 3 momentissa säädettäisiin toimikunnan velvollisuudesta antaa tietoja valtioneuvostolle, sosiaali- ja terveysministeriölle ja Vakuutusvalvontavirastolle. Toimikunnan olisi annettava edellä mainituille tahoille ne tiedot, joita tarvitaan valmiuslaissa tai vakuu-

tustoimintaa koskevilla laeilla säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Näin ollen toimikunta olisi velvollinen antamaan Vakuutusvalvontavirastolle esimerkiksi sellaisia tietoja, joita virasto tarvitsee valvoessaan niiden vakuutusyhtiöiden toimintaa, joiden myöntämille ensivakuutuksille on annettu poikkeusolojen vakuutustakuu.

Pykälän 4 momentti sisältäisi asetuksenantovaltuutta koskevan säännöksen. Valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä toimikunnan hallinnosta ja toiminnan järjestämisestä.

Voimaantulosäännös. Valmiuslain muutoksella kumottaisiin henkivakuutuksesta sodan aikana annettu laki siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, sotavakuutuslaki, asetus sotavakuutuslain täytäntöönpanosta sekä valtioneuvoston päätös valtion vakuutusliikkeen alasta ja yleisistä perusteista.

Kumottavan sotavakuutuslain 2 §:ssä tarkoitettuna sotavakuutuslautakunnan olisi huolehdittava tekemiensä sopimusten irtisanomisesta ja muista tarvittavista toimenpiteistä lautakunnan toiminnan lopettamiseksi. Lautakunnan toiminta olisi lopettava vuoden 2003 loppuun mennessä. Siihen asti, kunnes lautakunnan toiminta on lopetettu, noudatettaisiin kumottuja sotavakuutuslakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä. Sosiaali- ja terveysministeriö huolehtisi lautakunnan hallinnoimien varojen tulouttamisesta valtion talousarvioon.

1.2. Laki luottolaitostoiminnasta

6 a §. *Varautuminen.* Varautuminen toimintavalmiuden ylläpitämiseen poikkeusoloissa ei ole riittävää yksinomaan viranomaisten toimenpitein, minkä vuoksi olisi perusteltua säätää varautumisvelvollisuus sellaisille rahoitusmarkkinoilla toimiville, jotka harjoittavat rahoitusmarkkinoiden toimivuuden kannalta välttämättömiä toimintoja poikkeusoloissa. Pykälän 1 momentissa luottolaitoksille asetettaisiin tällainen varautumisvelvollisuus.

Varautuminen voi tarkoittaa esimerkiksi varatilojen, varajärjestelmien ja etätoimintavalmiuden sekä manuaalisen toiminnan valmiuden ylläpitämistä. Välttämättömiä poikkeusoloissa ylläpidettäviä toimintoja olisivat

rahahuollon ja maksujen välityksen jatkuvuuden turvaaminen. Myös muiden luottolaitoksen pääasialliseen toimintaan liittyvien tehtävien hoitaminen poikkeusoloissa voi olla välttämätöntä. Palveluyrityksen tai muun palvelun tuottajan palvelujen käyttäminen tehtävien hoitamisessa ei vaikuttaisi luottolaitoksen velvollisuuteen varautua poikkeusoloihin. Vaikka luottolaitos olisi ulkoistanut jonkin toimintonsa, ei ole perusteltua, että luottolaitos samalla voisi siirtää itselleen kuuluvan lakisäateisen varautumisvelvollisuuden sopimuskumppanilleen. Luottolaitoksella olisi vastuu toimintavalmiutensa ylläpitämisestä silloinkin, kun se käyttää tehtävien hoitamisessa palveluyrityksen tai muun palvelun tuottajan palveluja.

Varautumisvelvollisuus olisi myös sellaisilla rahoituslaitoksilla, jotka pääasiallisena liiketoimintanaan tarjoavat yleisölle ja yrityksille maksukortti- ja maksamispalveluja.

Vastaavanlainen varautumisvelvollisuus on asetettu telemarkkinalaissa teyryyksille. Telemarkkinalain 8 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan teyryyksen tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla teletoiminnan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein. Lakia koskeneen hallituksen esityksen (HE 163/1996 vp) yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että lainkohdassa säädetty velvollisuus varautua poikkeusoloihin on yhtä laaja kaikille teyryyksille. Käytännössä niiltä vaaditut toimenpiteet riippuisivat teyryyksen toiminnan laadusta ja laajuudesta.

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:n 2 momentin mukaan on mahdollista säätää lailla, että huoltovarmuusrahastosta voidaan maksaa huoltovarmuuden turvaamisesta aiheutuvia menoja. Tämän vuoksi pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta korvata luotto- ja rahoituslaitokselle poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia huoltovarmuusrahaston varoista. Vastaavanlainen teyryyksiä säännös sisältyy telemarkkinalakiin.

Rahoitustarkastus antaisi tarkemmat ohjeet pykälän 1 momentin soveltamisesta.

1.3. Sijoitusrahastolaki

4 a §. Pykälässä asetettaisiin varautumisvelvollisuus poikkeusoloja varten sijoitusrahastotoimintaa harjoittavalle rahastoyhtiölle. Rahastoyhtiöllä on hallinnassaan rahastosuusrekisteriin sisältyvät tiedot. Rahastosuusosuuksien omistajien ja oikeudenhaltijoiden oikeussuojan turvaamiseksi on välttämätöntä, että nämä tiedot säilyvät kaikissa olosuhteissa. Varautuminen tarkoittaisi varajärjestelmien ja muun toiminnan valmiuden ylläpitämistä myös poikkeusoloissa. Rahastoyhtiöllä olisi vastuu toimintavalmiuden ylläpitämisestä poikkeusolojen varalta silloinkin, kun se käyttää tehtäviensä hoitamisessa ulkopuolisia palveluja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti luottolaitosten kanssa mahdollisuudesta korvata rahastoyhtiölle huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun huoltovarmuusrahaston varoista poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Rahoitustarkastus antaisi tarkemmat ohjeet pykälän 1 momentin soveltamisesta.

1.4. Laki arvo-osuusjärjestelmästä

13 a §. Pykälässä asetettaisiin arvopaperikeskukselle velvollisuus varmistaa arvo-osuusrekisterissä olevien tietojen säilyttäminen mahdollisimman häiriöttömästi myös poikkeusoloissa. Arvo-osuusrekisterillä tarkoitetaan lain 2 a §:n 2 momentissa arvo-osuustileistä, arvo-osuustileille kirjatusta arvo-osuuksista sekä arvo-osuustileihin ja arvo-osuuksiin kohdistuvista oikeuksista ja velvollisuuksista arvopaperikeskuksessa Suomessa pidettävää rekisteriä. Arvopaperikeskuksen tehtävänä on lain 13 §:n mukaan huolehtia muun muassa edellä tarkoitetusta arvo-osuusrekisteristä ja pitää lain 4 §:ssä sekä arvo-osuustileistä annetun lain (827/1991) 3 ja 4 §:ssä tarkoitettuja luetteloita. Näiden toimintojen tulisi tapahtua luotettavasti myös poikkeusoloissa. Arvo-osuudet muodostavat merkittävän osuuden yksityisten ja yhteisöjen varallisuudesta. Arvo-osuuksien omistajien ja oikeudenhaltijoiden oikeussuojan turvaamiseksi on välttämätöntä, että arvo-osuusjärjestelmään kirjatut tiedot säilyvät

kaikissa olosuhteissa. Varautuminen tarkoittaisi varajärjestelmien ja muun toiminnan valmiuden ylläpitämistä myös poikkeusoloissa. Arvopaperikeskuksella olisi vastuu näiden tehtäviensä osalta toimintavalmiuden ylläpitämisestä myös silloin, kun se käyttää niiden hoitamisessa ulkopuolisia palveluja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti luottolaitosten kanssa mahdollisuudesta korvata arvopaperikeskukselle huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun huoltovarmuusrahaston varoista poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Rahoitustarkastus antaisi tarkemmat ohjeet 1 momentin soveltamisesta.

1.5. Laki ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa

13 a §. Ulkomaisten luotto- ja rahoituslaitosten Suomessa oleville sivukonttoreille asetettaisiin samanlainen varautumisvelvollisuus kuin kotimaisille luotto- ja rahoituslaitoksille ehdotetaan säädettäväksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta poiketa 1 momentissa säädetyistä varautumisvelvollisuudesta Euroopan talusalueeseen kuuluvasta valtiosta olevien, lain 3 ja 4 §:ssä tarkoitettujen luotto- ja rahoituslaitosten sivukonttoreiden osalta. Poikkeussäännös perustuu Euroopan unionin periaatteisiin palvelujen ja pääomien vapaaseen liikkuvuuteen perustuvista sisämarkkinoista. Säännöksen soveltaminen edellyttäisi, että sivukonttori pitävän luotto- tai rahoituslaitoksen kotivaltion lainsäädäntö velvoittaa sivukonttorin varmistamaan toimintansa mahdollisimman häiriöttömän hoitamisen myös poikkeusoloissa ja että varautuminen suoritetaan 1 momenttia vastaavalla tai siihen rinnastettavalla tavalla. Säännöksen mukaan sivukonttori ei olisi velvollinen suorittamaan 1 momentissa säädetyjä varautumistoimenpiteitä, jos sivukonttori esittää yhtiön kotimaan lainsäädäntöön perustuvasta varautumisesta Suomessa riittävän selvityksen Rahoitustarkastukselle.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti kotimaisten luotto- ja rahoituslaitosten kanssa mahdollisuudesta korvata pykälässä tarkoitetuille sivukonttoreille

poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun huoltovarmuusrahaston varoista.

Rahoitustarkastus antaisi tarkemmat ohjeet 1 momentin soveltamisesta.

1.6. Vakuutusyhtiölaki

1 luku. Yleisiä säännöksiä

7 §. Lain 1 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 §, jossa vakuutusyhtiöille asetettaisiin velvollisuus varautua poikkeusoloja varten. Varautumisvelvollisuuden säätäminen vakuutusyhtiöille on tarpeen, jotta varmistetaan yhtiöiden riittävän häiriötön toiminta mahdollisimman pitkään myös kriisiolosuhteissa sekä turvataan poikkeusoloissakin välttämättömien toimintojen jatkuminen ja vakuutuspalvelujen tarjoaminen. Varautuminen voi tarkoittaa varatilojen, varajärjestelmien ja etätoimintavalmiuden sekä manuaalisen toiminnan valmiuden ylläpitämistä. Välttämättömiä poikkeusoloissa ylläpidettäviä toimintoja olisivat muun muassa eläke- ja korvauskäsittely sekä jatkuvien eläkkeiden ja korvausten maksatus. Vakuutusyhtiöllä olisi vastuu toimintavalmiutensa ylläpitämisestä silloinkin, kun se käyttää tehtäviensä hoitamisessa palveluyrityksen tai muun palvelun tuottajan palveluja. Vakuutusyhtiöiden varautuminen käytännössä vaatii yhteistoimintaa vakuutuslalla toimivien kesken sekä yhteistoimintaa myös muiden toimialojen, erityisesti rahoitusalan, kesken.

Vakuutusvalvontavirasto voisi myöntää poikkeuksia pykälässä säädetystä varautumisvelvollisuudesta, jos se on perusteltua vakuutusyhtiön koon, toiminnan laadun tai laajuuden taikka muun erityisen syyn vuoksi. Poikkeuksen antaminen voisi tulla kysymyksen esimerkiksi tapauksessa, jossa vakuutusyhtiö myy ainoastaan sellaisia vapaaehtoisia vakuutuksia, joiden merkitys kansalaisten toimeentulolle ja yritysten toiminnalle on kriisioloissa vähäinen. Poikkeuksia voitaisiin antaa myös esimerkiksi sellaiselle pienelle vakuutusyhtiölle, jonka varautumisesta huolehtii sen pääomistajana toimiva teollisuusyritys. Vakuutusvalvontavirasto voi ulottaa poikkeuksen koskemaan vain osaa pykälässä

tarkoitettua varautumisvelvollisuudesta. Poikkeuksen antaminen ei vapauta vakuutusyhtiötä ylläpitämästä 10 luvun 3 c §:ssä tarkoitettua riskienhallintajärjestelmää myös kriisioloja varten.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti luottolaitosten kanssa mahdollisuudesta korvata vakuutusyhtiölle huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun huoltovarmuusrahaston varoista poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Vakuutusvalvontavirasto antaisi tarkempia ohjeita pykälän 1 momentin soveltamisesta.

1.7. Vakuutusyhdistyslaki

1 luku. Yleisiä säännöksiä

8 §. Vakuutusyhdistykset ovat keskinäisiä vakuutuslaitoksia, jotka myöntävät vahinkovakuutuksia. Vakuutusyhdistykset eivät saa harjoittaa lakisääteistä toimintaa. Lain 1 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 8 §, jossa vakuutusyhdistyksille säädettäisiin vastaava pakollinen varautumisvelvollisuus kuin vakuutusyhtiöille. Vakuutusyhdistysten varautuminen voi käytännössä tapahtua yhteistoiminnassa muiden yhdistysten kanssa ja mahdollisesti myös yhdistysten jälleenvakuuttajan kanssa. Siten varsinkin pienten vakuutusyhdistysten kohdalla saattaisi tulla kyseeseen Vakuutusvalvontaviraston myöntämä poikkeus tästä velvollisuudesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti vakuutusyhtiöiden kanssa mahdollisuudesta korvata vakuutusyhdistyksille huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun huoltovarmuusrahaston varoista poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Vakuutusvalvontavirasto antaisi tarkempia ohjeita pykälän 1 momentin soveltamisesta.

1.8. Laki ulkomaisista vakuutusyhtiöistä

63 a §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 63 a §, jossa olisi vakuutusyhtiölain 1 luvun 7 §:ää soveltuvin osin vastaava säännös varautumisvelvollisuudesta. Varautumisvelvollisuus koskisi sekä kolmansien maiden vakuutusyhtiöiden että ulkomaisten ETA-

vakuutusyhtiöiden edustustoja Suomessa. Vaikka ulkomaisten vakuutusyhtiöiden osuus Suomen vakuutusmarkkinoista on nykyisin melko pieni, on aiheellista säätää lakisääteinen varautumisvelvollisuus myös niille. Tähän on syynä muun muassa se, että vakuutusentajien ei tulisi olla erilaisessa asemassa myöskään poikkeusoloissa vakuutuksen myöntäjästä riippuen. Ulkomaisille vakuutusyhtiölle ei tulisi myöskään tulla kilpailuetua siitä, että kotimaisille vakuutusyhtiöille asetetaan laissa sellaisia velvoitteita, joita niillä ei ole.

Vakuutusvalvontavirasto voisi myöntää Suomeen sijoittautuneille ulkomaisille vakuutusyhtiöille poikkeuksia laissa säädetystä varautumisvelvollisuudesta samaan tapaan kuin kotimaisillekin vakuutusyrityksille.

Pykälän 2 momentissa on ulkomaisten ETA-vakuutusyhtiöiden varautumisvelvollisuutta koskeva poikkeussäännös, joka perustuu Euroopan unionin periaatteisiin vakuutuspalvelujen sisämarkkinoista. Säännöksen soveltaminen edellyttää, että yhtiön kotimaan lainsäädäntö velvoittaa edustuston varmistamaan toimintansa mahdollisimman häiriötömän hoitamisen myös poikkeusoloissa ja että varautuminen suoritetaan 1 momenttia vastaavalla tai siihen rinnastettavalla tavalla. Ehdotuksen mukaan edustusto ei olisi velvollinen suorittamaan 1 momentissa säädettyjä varautumistoimenpiteitä, jos edustusto esittää yhtiön kotimaan lainsäädäntöön perustuvasta varautumisestaan riittävän selvityksen Vakuutusvalvontavirastolle.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti kotimaisten vakuutusyritysten kanssa mahdollisuudesta korvata ulkomaisille vakuutusyhtiöille huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun huoltovarmuusrahaston varoista poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Vakuutusvalvontavirasto antaisi tarkempia ohjeita pykälän 1 momentin soveltamisesta.

1.9. Eläkesäätiölaki

4 a §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 a §, jossa eläkesäätiöille asetettaisiin vastaava varautumisvelvollisuus kuin vakuutusyhtiöille. Toimivasta runsaasta sadasta elä-

kesäätiöstä yli 30 harjoittaa lakisääteistä työeläkevakuutusta. Lisäturvaa myöntävien eläkesäätiöiden koko vaihtelee suuresti muuttaman vakuutetun laitoksista useiden tuhansien vakuutettujen vakuutusturvaa hoitaviin eläkelaitoksiin. Lakisääteistä eläketurvaa myöntävillä eläkesäätiöillä ja osittain myös vapaaehtoista eläketurvaa myöntävillä eläkesäätiöillä on merkittävä osuus väestön toimeentulon turvaamisessa. Eläkesäätiöiden toimintoja on ulkoistettu muun muassa rekistereiden ylläpitämisen ja eläkkeiden maksatuksen osalta. Myös ulkoistettujen toimintojen osalta eläkesäätiöillä olisi vastuu varautumisesta.

Vakuutusvalvontavirastolla olisi mahdollisuus myöntää poikkeuksia eläkesäätiöille laissa säädetystä varautumisvelvollisuudesta samaan tapaan kuin vakuutusyhtiöille ja vakuutusyhdistyksille. Poikkeus voisi koskea esimerkiksi sellaisia pieniä eläkesäätiöitä, joiden toiminta ja varautuminen hoidetaan osana työnantajayhtiön toimintaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti vakuutusyhtiöiden ja vakuutusyhdistysten kanssa mahdollisuudesta korvata eläkesäätiöille huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun huoltovarmuusrahaston varoista poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Vakuutusvalvontavirasto antaisi tarkempia ohjeita pykälän 1 momentin soveltamisesta.

1.10. Vakuutuskassalaki

7 a §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 a §, jossa säädettäisiin vakuutuskassalain alaisille vakuutuskassoille vastaava varautumisvelvollisuus kuin vakuutusyhtiöille ja eläkesäätiöille. Vakuutuskassoja ovat eläkekassat, sairauskassat sekä hautaus- ja eravastuskassat. Etenkin lakisääteistä eläketurvaa myöntävillä eläkekassoilla on merkittävä osuus väestön toimeentulon turvaamisessa. Sairauksassoja ovat työpaikkakassat, jotka myöntävät sairausvakuutuslain mukaisia etuja sekä täydennyskassat, jotka myöntävät ainoastaan lisäetuksia. Palveluyrityksen tai muun palvelun tuottajan palvelujen käyttäminen tehtävien hoitamisessa ei vaikuttaisi vakuutuskassan velvollisuuteen varautua poikkeusoloihin.

Vakuutusvalvontavirastolla olisi mahdollisuus myöntää vakuutuskasloille poikkeuksia laissa säädetystä varautumisvelvollisuudesta samaan tapaan kuin vakuutusyhtiöille tai eläkesäätiöille. Poikkeus voisi koskea esimerkiksi sellaista vakuutuskassaa, jonka toiminta on erityisen vähäistä tai jonka myöntämät etuudet ovat poikkeusoloissa kansalaisten toimeentulon kannalta vähämerkityksisiä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti vakuutusyhtiöiden ja eläkesäätiöiden kanssa mahdollisuudesta korvata vakuutuskasloille huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun huoltovarmuusrahaston varoista poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Vakuutusvalvontavirasto antaisi tarkempia ohjeita pykälän 1 momentin soveltamisesta.

1.11. Merimieseläkelaki

64 e §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 64 e §, jossa merimieseläkekassalle asetettaisiin vastaava varautumisvelvollisuus kuin vakuutusyhtiöille, vakuutusyhdistyksille, eläkesäätiöille ja vakuutuskasloille. Merimieseläkekassa hoitaa ulkomaanliikenteen palveluksessa olevien merimiesten lakisääteistä vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perheläkevakuutusta. Merimieseläkekassan perustamisen ja toiminnan lakisääteisyys huomioon ottaen varautumisvelvollisuudesta ei voitaisi myöntää vastaavia poikkeuksia kuin edellä mainituille muille vakuutus- ja eläkelaitoksille.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti muun muassa vakuutusyhtiöiden kanssa mahdollisuudesta korvata merimieseläkekassalle huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun huoltovarmuusrahaston varoista poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Vakuutusvalvontavirasto antaisi tarkempia ohjeita pykälän 1 momentin soveltamisesta.

1.12. Maatalousyrittäjien eläkelaki

17 h §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 17 h §, jossa maatalousyrittäjien eläkelaitokselle asetettaisiin sama varautumisvelvollisuus

kuin merimieseläkekassalle. Maatalousyrittäjien eläkelaitos hoitaa maatalousyrittäjien lakisääteiset eläke- ja tapaturmavakuutukset sekä muun muassa luopumisetuudet ja lomituspalvelut.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti merimieseläkekassan kanssa mahdollisuudesta korvata maatalousyrittäjien eläkelaitokselle huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun huoltovarmuusrahaston varoista poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Vakuutusvalvontavirasto antaisi tarkempia ohjeita pykälän 1 momentin soveltamisesta.

1.13. Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki

11 k §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 11 k §, jossa työeläkekassalle asetettaisiin sama varautumisvelvollisuus kuin merimieseläkekassalle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti merimieseläkekassan kanssa mahdollisuudesta korvata työeläkekassalle huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun huoltovarmuusrahaston varoista poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Vakuutusvalvontavirasto antaisi tarkempia ohjeita pykälän 1 momentin soveltamisesta.

1.14. Taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaki

9 k §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 9 k §, jossa esiintyvien taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmien eläkekassalle asetettaisiin sama varautumisvelvollisuus kuin työeläkekassalle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti työeläkekassan kanssa mahdollisuudesta korvata esiintyvien taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmien eläkekassalle huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun huoltovarmuusrahaston varoista poikkeusoloihin varautumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Vakuutusvalvontavirasto antaisi tarkempia ohjeita pykälän 1 momentin soveltamisesta.

1.15. Työntekijäin eläkelaki

14 c §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 14 c §, jossa eläketurvakeskukselle asetettaisiin vastaava varautumisvelvollisuus kuin työeläkelaitoksille. Eläketurvakeskus on työeläkejärjestelmän lakisääteinen keskuselin, joka vastaa järjestelmän yhteisistä tehtävistä, kuten työeläkkeen perusteena olevasta työsuhderekerististä. Eläketurvakeskus on myös työeläkeasioissa kansainvälinen yhdyslaitos. Toimintansa luonteen mukaisesti eläketurvakeskuksen varautuminen poikkeusoloihin tapahtuu suurelta osin yhteistyössä työeläkelaitosten kanssa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti työeläkelaitosten kanssa mahdollisuudesta korvata eläketurvakeskukselle huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun huoltovarmuusrahaston varoista poikkeusoloihin varautumisesta aiheuttavia kustannuksia.

Vakuutusvalvontavirasto antaisi tarkempia ohjeita pykälän 1 momentin soveltamisesta.

1.16. Vakuutusopimuslaki

37 a §. Vakuutusopimuslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 37 a §, jossa säädettäisiin vakuutuksenantajan vastuun rajoituksesta, joka liittyy henkivakuutuksen sotarisktiin.

Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenantaja ei saisi henkivakuutusta tai sen lisävakuutusta koskevassa sopimuksessa vedota sopimusehtoon, jonka mukaan vakuutuksenantaja vapautuu vastuusta tai hänen vastuunsa vähenee vakuutetun kuoleman aiheutuessa Suomeen kohdistuvasta aseellisesta hyökkäyksestä tai sodasta. Lisäksi edellytettäisiin, että vakuutettu on Suomen kansalainen tai Suomessa asuva henkilö. Ehdotettu säännös on yhdenmukainen henkivakuutuksesta sodan aikana annetun lain 1 §:n 1 momentin ja 2 §:n 1 momentin säännösten kanssa.

Pykälän 2 momentti vastaa henkivakuutuksesta sodan aikana annetun lain 4 §:n säännöksiä. Sodan aikana vakuutuksenantajalla olisi oikeus periä sotalisämaksu niistä henkivakuutusopimuksista, joita 1 momentissa tarkoitettu sotariski koskee. Ehdotuksen mu-

kaan Vakuutusvalvontavirasto määräisi sotalisämaksun perusteet.

2. Voimaantulo

Säädettävä varautumisvelvollisuus voi edellyttää varautumisvelvollisilta suhteellisen laajojakin toimenpiteitä muun muassa varajärjestelmiä. Varautumisvelvollisille on varattava riittävä aika valmiussuunnitelmien laatimiseen ja varajärjestelmien toteuttamiseen. Tämän johdosta ehdotetaan, että varautumisvelvollisten olisi täytettävä varautumisvelvollisuutensa viimeistään kolmen vuoden kuluessa lakien voimaantulosta.

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne hyväksytyt ja vahvistettu.

3. Säättämisyjärjestys

Esitykseen sisältyvien ehdotusten keskeisenä tavoitteena on saattaa valmiuslaki vastaamaan vaatimuksia, joita yhteiskunnan toimintojen turvaaminen rahoitusmarkkinoiden ja vakuutustoiminnan säännöstelyn osalta poikkeusoloissa edellyttää. Samalla valmiuslakiin tehtäisiin ne muutokset, jotka johtuvat Suomen osallistumisesta euroalueeseen.

Valmiuslainsäädännön keskeisenä tarkoituksena on luoda asianmukainen oikeudellinen perusta niille toimivaltuuksille, joita hallituksen ja muiden viranomaisten katsotaan poikkeusoloissa tarvitsevan. Demokraattisen järjestelmän kannalta on erittäin tärkeää, että on olemassa valmiuslain kaltainen kriisitilanteissa sovellettava laki (ks. HE 248/1989 vp, s. 4; ks. myös PeVL 1/2000 vp). Jotta valmiuslainsäädäntö voisi poikkeusoloissa täyttää tehtävänsä, on olennaisen tärkeää, että kullakin hallinnonalalla pidetään huolta valmiuslain toimivaltuuksien ajanmukaisuudesta. Esityksellä pyritään siihen, ettei yhteiskunnan kannalta tärkeinä pidettävien rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan toiminta poikkeusoloissakaan kohtuuttomasti häiriytyisi.

Perustuslain 23 §:n mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksista sellaisia tilapäisiä poikkeuksia, jotka ovat välttämättömiä Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen samoin kuin vakavuudeltaan aseelliseen hyökkäykseen lain mukaan rinnastettavien,

kansakuntaa uhkaavien poikkeusolojen aikana. Lisäksi säännöksessä edellytetään, että säädettävät tilapäiset poikkeukset ovat Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisia.

Perusoikeusuudistukseen johtaneen hallituksen esityksen perustelujen mukaan hallitusmuodon 16 a §:n 2 momentissa (perustuslain 23 §) tarkoitettua poikkeamista merkitsevät ennen kaikkea puolustustilalaki ja valmiuslaki. Valmiuslaki merkitsee mainittujen perustelujen mukaan tällaista poikkeamista kuitenkin vain siltä osin kuin laki tulee koko laajuudessaan sovellettavaksi puolustustilalain rinnalla Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen ja sodan aikana.

Kun valmiuslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusia toimivaltuuksia, niitä tulee ensinnäkin arvioida perustuslain 23 §:n valtuutussäännöksen kannalta siltä osin kuin toimivaltuudet tulisivat sovellettaviksi Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen tai siihen vakavuudeltaan lain mukaan rinnastettavien, kansakuntaa uhkaavien poikkeusolojen aikana. Valmiuslain mukainen poikkeusolojen määritelmä kattaa ainakin kansainvälisen vaihdannan vakavien häiriöiden ja suuronnettomuuksien osalta laajemman alan kuin perustuslain 23 §:ssä tarkoitetaan. Koska ehdotetuista uusista valtuuksista 12 §:n mukaiset valtuudet tulevat sovellettaviksi kaikissa valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa ja 12 a §:n mukaiset valtuudet myös kansainvälisen vaihdannan vakavissa häiriötilanteissa, tulee ehdotettuja uusia toimivaltuuksia arvioida myös yksittäisten perusoikeussäännösten valossa.

Valmiuslaissa mahdollistetaan se, että siinä määritellyissä poikkeusoloissa voidaan valtioneuvoston asetuksin toteuttaa hallitusmuodossa suojattuihin perusoikeuksiin voimakkaastikin puuttuvia toimenpiteitä. Valmiuslain säätämisen yhteydessä eduskunnan perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota (PeVL 10/1990 vp) siihen, että valmiuslailla itsessään ei vielä poiketa perusoikeuksista, vaan siinä ainoastaan valtuutetaan valtioneuvosto toteuttamaan kriisiolosuhteissa välttämättömät poikkeukset perusoikeuksista. Toimivaltuuksien lisääminen valmiuslakiin merkitsee perusoikeuksien rajoittamista koskevan lainsäädäntövallan delegoinnin laajen-

tamista. Koska perusoikeuksiin kohdistuvat rajoitukset kaikkien ehdotettujen toimivaltuuksien osalta ilmenisivät vasta valtioneuvoston asetuksista, ei perustuslain 23 §:n valtuutussäännöksen soveltamisen edellytyksenä oleva lakitasoisuuden vaatimus täyty.

Suhteessa yksittäisiin perusoikeussäännöksiin valmiuslakiin ehdotetut uudet toimivaltuudet ovat merkityksellisiä lähinnä perustuslain 15 §:n mukaisen omaisuuden suojan ja 18 §:n mukaisen elinkeinovapauden kannalta. Ehdotuksia on arvioitava yhtäältä sääntelyn hierarkkiseen tasoon liittyvästä muodollisesta näkökulmasta. Toisaalta ehdotuksia on arvioitava säännösten sisällön kannalta.

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Vaikka tähän yleislausekkeeseen ei enää sisällykään sanoja "lain mukaan", voidaan omaisuuden suojaan tästä huolimatta edelleen puuttua tai sitä rajoittaa vain lain nojalla. Lakitasoisen sääntelyn vaatimukseen sisältyy muun muassa se, että perusoikeuksiin kohdistuvien rajoitusten olennaisen sisällön tulee ilmetä laista (PeVM 25/1994 vp). Ehdotetun 12 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin kieltää arvopapereiden, maksuvälineiden ja saamistodisteiden maastavienti ja maahantuonti tai tehdä se luvanvaraiseksi, säätää niitä koskeva kotiuttamisvelvollisuus samoin kuin kieltää niiden määrää tai laatua muuttavat toimenpiteet. Tällaiset toimivaltuudet merkitsevät omaisuuden käyttövapauteen kohdistuvaa rajoitusta. Koska näistä rajoituksista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella, ei perusoikeusrajoitusten lakitasoisuuden vaatimus täyty. Tämä liittyy valmiuslaille tyypilliseen delegointiasetelmaan, josta aiheutuu, että uusien toimivaltuuksien lisääminen lakiin joutuu herkästi ristiriitaan paitsi perustuslain 23 §:n niin myös 80 §:n kanssa.

Aineellisesti tarkasteltuna 12 §:n osalta huomiota voidaan kiinnittää siihen, että ne tulisivat sovellettaviksi vain poikkeusoloissa ja silloinkin vain, jos viranomaisten säännönmukaisten toimivaltuuksien avulla ei ole mahdollista hallita tilannetta. Tällaisissa tapauksissa toimivaltuuksien käyttöä voidaan perustella erittäin pakottavalla yleisellä edulla. Näin ollen tällaisten rajoitusvaltuuksien säätämisen voidaan katsoa olevan välttämättömästä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttami-

seksi. Ehdotettujen toimivaltuuksien käyttämistä rajoittaisivat edelleen valmiuslain 8 §:n ilmentämät tarkoitussidonnaisuus- ja välttämättömyysperiaate. Toimivaltuuksien sisältö jää kuitenkin lain tasolla varsin avoimeksi ja rajautuu lähinnä sen kohteiden eli arvopapereiden, maksuvälineiden ja saamistodisteiden määritelmien kautta. Tällainen sääntely ei täytä perusoikeusrajoituksilta edellytettävää täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimusta.

Suoritettavien korvausten osalta on merkilepantavaa, ettei ehdotetun 12 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohdan mukaisista toimenpiteistä pykälän 3 momentti ja valmiuslain 37 § huomioon ottaen suoritettaisi lainkaan korvausta. Sen sijaan ehdotetun 12 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaiseen toimenpiteeseen voitaisiin velvoittaa vain korvausta vastaan. Korvaus suoritettaisiin noudattaen valmiuslain 37 §:n periaatteita. Korvaus olisi siten lähtökohtaisesti täysimääräinen. Tästä voitaisiin kuitenkin poiketa, jos valtiontaloudelliset tai kansantaloudelliset syyt välttämättä vaativat.

Ehdotetun 12 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan Suomessa asuvalle säätää velvollisuus luovuttaa tai siirtää nimetyille valtion viranomaiselle ulkomaiset maksuvälineet, ulkomaisilla olevat kotimaiset maksuvälineet, ulkomaiset arvopaperit sekä saamiset ulkomaisilla asuvalta. Kyseessä on säännöksen tällaisten arvopapereiden ja muiden säännöksessä mainittujen omistusoikeuden siirtämisestä. Tällaista pakkolunastussäännöstä on arvioitava perustuslain 15 §:n 2 momentin pakkolunastussäännösten valossa. Koska siirtovelvollisuudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella, sääntelyn lakitasoisuuden vaatimus ei täyty. Ehdotus ei myöskään täytä vaatimusta, jonka mukaan pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen voidaan säätää vain täyttä korvausta vastaan.

Edellä esitetyn perusteella ehdotettu valmiuslain 12 § on ristiriidassa perustuslain 15 §:n kanssa. Verrattuna voimassa olevaan valmiuslain 11 §:ään ehdotettu 12 § ei kuitenkaan varsinaisesti sisällä uusia toimivaltuuksia vaan lähinnä joitakin norminanto- ja täytäntöpanovaltuuksien muutoksia. Valmiuslaki on poikkeuslakina säädetty perustuslainsäätämisyksessä. Voidaan pitää

selvänä, että voimassa oleva valmiuslain 11 § kuuluu niihin säännöksiin, joista kyseinen säätämisyjärjestys aikanaan johtui. Niin sanotun valtiosääntöisen aukkoteorian mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, jos uudet säännökset eivät laajenna alun perin säädettyjä poikkeuksia perustuslaista tai merkitse kokonaan uutta poikkeusta (PeVL 1/2000 vp).

Ehdotetun 12 §:n kannalta merkityksellistä tässä yhteydessä on lähinnä se, tarkoittaako 12 §:n 2 momentin 2 kohta yhdessä 3 momentin kanssa sitä, että kotiuttamisvelvollisen oikeus saada korvausta supistuisi nykyisin voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna. Valmiuslain säätämiseen johtaneesta hallituksen esityksestä kysymyksen ei voida saada vastausta. Hallituksen esityksessä 11 §:n perusteluissa näiltä osin vain toistetaan säännöksen sanamuoto. Valmiuslain korvaussäännöksen perusteluissa puolestaan kyllä viitataan 11 §:n sisältämään erityissääntöseen, mutta ei sen tarkemmin selosteta sen tarkoitusta. Mainitun 37 §:n perusteluista käy kuitenkin ilmi, että valmiuslakia sovellettaessa täyden korvauksen periaatetta on katsottu voitavan noudattaa vain hyvin suppeasti. Tämän vuoksi valmiuslain 37 §:n 2 momentissa onkin säännös, jonka nojalla täyden korvauksen periaatteesta voidaan poiketa myös niissä tapauksissa, joissa lähtökohtana 1 momentin mukaan on täysi korvaus. Näin ollen ei ole luultavaa, että 11 §:n 1 momentin 2 kohdasta suoritettavien korvausten osalta olisi tarkoitettu poiketa tästä ratkaisusta. Tähän viittaa myös voimassa olevan 1 momentin 2 kohdan sanamuoto, jossa käytetään ilmaisua ”korvausta vastaan”, kun taas 37 §:n 1 momentissa nimenomaisesti mainitaan vahingosta suoritettavan ”täysi korvaus”. Näyttäisi siis siltä, että ehdotettu 12 §:n 1 momentin 2 kohta ja 3 momentti eivät supista oikeutta korvaukseen siitä, mikä se jo on vallitsevan oikeustilan mukaan. Näin ymmärrettynä ehdotettu 12 § ei vaikuta säätämisyjärjestykseen.

Edellä mainituin tavoin valmiuslakiin ehdotettujen uusien toimivaltuuksien mahdollistamien perusoikeusrajoitusten olennainen sisältö määräytyisi kuitenkin vasta valtioneuvoston asetuksella. Ehdotus uuden 12 a §:n lisäämisestä valmiuslakiin on tämän vuoksi

ristiriidassa perustuslain 15 §:n 1 momentin kanssa.

Ehdotuksen mukaan valmiuslakiin lisättävän 12 a §:n mukaan valtioneuvosto saisi oikeuden valvoa ja säännöstellä myös rahoitusmarkkinoita ja vakuutustoimintaa. Pykälän nojalla on mahdollista muun muassa asettaa talletuksille nostorajoituksia, rajoittaa arvopaperikauppaa sekä rajoittaa ja jopa kieltää tilisiirtoja, säätää poikkeuksia henki- ja vahinkovakuutusopimusten ehdoista sekä vakuutusmaksuista ja -korvauksista. Tällaiset toimivaltuudet merkitsevät muun muassa sopimusvapauden rajoituksia ja oikeuttavat muutoinakin rajoittamaan omaisuuden käyttöä. Tämän vuoksi niitä on arvioitava suhteessa perustuslain 15 §:n mukaiseen omaisuudensuojaan. Koska ehdotettu 12 a § on rakenteeltaan ja kirjoitustavaltaan samantyyppinen kuin ehdotettu 12 §, soveltuu sen yhteydessä esitetty myös 12 a §:n arvioimiseksi. Koska 12 a § sisältää kuitenkin voimassa olevaan valmiuslakiin verrattuna uusia toimivaltuuksia, arvioinnin lopputuloksena on, että 12 a § on ristiriidassa perustuslain 15 §:n mukaisen omaisuudensuojan kanssa.

Ehdotettu 12 a §:n 1 momentti sisältää myös toimivallan säätää muista luotto- ja rahoituslaitosten, rahastoyhtiöiden ja sijoituspalveluyritysten sekä muiden rahoitusmarkkinoilla toimivien toimintaa ja hinnoittelua koskevista kielloista, poikkeuksista ja rajoituksista sekä muista vakuutus- ja eläkelaitosten sekä muiden vakuutuslalla toimivien toimintaa koskevista kielloista, poikkeuksista ja rajoituksista. Tällaista toimivaltuutta on arvioitava perustuslain 18 §:n 1 momentissa suojatun elinkeinovapauden kohdistuvana rajoituksena. Samalta kannalta voidaan arvioida myös toimivaltaa säätää arvopapereiden liikkeeselaskua, kauppaa ja välitystä koskevista rajoituksista.

Koska edellä mainituista rajoituksista säädetäisiin valtioneuvoston asetuksella, ei perusoikeusrajoitusten lakitasoisuuden vaatimus tässäkin täyty. Aineellisesti tarkasteltuna kuitenkin 12 a §:n 1 momentin mukaiset toimivaltuudet tulisivat sovellettaviksi vain poikkeusoloissa ja silloinkin vain, jos viranomaisten säännönmukaisten toimivaltuuksien avulla ei ole mahdollista hallita tilannetta. Näin ollen myös näiden toimival-

tuuksien käyttöä voidaan perustella erittäin pakottavalla yleisellä edulla, ja ehdotettujen rajoitusvaltuuksien säätäminen voidaan katsoa olevan välttämätöntä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Myös 12 a §:n 1 momentin toimivaltuuksien käyttämistä rajoittaisivat valmiuslain 8 §:n ilmentämät tarkoitussidonnaisuus- ja välttämättömyysperiaate. Kaikkiaan ehdotettujen toimivaltuuksien sisältö jää kuitenkin lain tasolla hyvin avoimeksi ja rajautuu tässäkin lähinnä sääntelyn kohteiden kautta. Lisäksi nekin ovat varsin yleisesti määriteltyjä. Tällainen sääntely ei täytä perusoikeusrajoituksilta edellytettävää täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimusta. Tämän vuoksi ehdotettu 12 a §:n 1 momentti on ristiriidassa myös perustuslain 18 §:n 1 momentin kanssa.

Ehdotetun 13 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin laajentaa Suomen Pankin, Rahoitustarkastuksen, Vakuutusvalvontaviraston tai muun valtion viranomaisen tehtäviä ja toimivaltaa siinä määrin kuin on tarpeen 12 ja 12 a §:n säännösten täytäntöön panemiseksi. Tätä ehdotusta on tarkasteltava suhteessa perustuslain 119 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Säännöksessä tarkoitettuihin yleisiin perusteisiin kuuluvat (ks. HE 1/1998 vp, s. 174/II) muun muassa yksikön toimiala sekä pääasialliset tehtävät. Ottaen huomioon valmiuslakiin ehdotettujen toimivaltuuksien laatu on selvää, että ne merkitsevät julkisen vallan käyttöä. Näin ollen perustuslain 119 §:n 2 momentista voidaan katsoa johtuvan, että tällaisista toimivaltuuksista tulisi säätää lailla. Koska ehdotetun 13 §:n 1 momentin mukaan toimivaltuuksien laajenus kuitenkin tapahtuisi valtioneuvoston asetuksella, on katsottava, että 13 §:n 1 momentti on ristiriidassa perustuslain 119 §:n 2 momentin kanssa.

Ehdotetun 13 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvoston olisi ennen Suomen Pankkia koskevan asetuksen antamista pyydettävä pankkivaltuuston lausunto. Lausuntoa ei kuitenkaan tarvitsisi pyytää, jos pankkivaltuusto on tehnyt esityksen Suomen Pankin tehtävien ja toimivallan laajentamisesta. Sama menettely koskee myös lain 12 §:n 2 momentissa ja

12 a §:n 3 momentissa tarkoitettuja asetuksia. Ehdotus on merkityksellinen Suomen Pankin valtiosääntöoikeudellisen aseman vuoksi.

Perustuslain 91 §:n 1 momentin mukaan Suomen Pankki toimii eduskunnan takuulla ja hoidossa sen mukaan kuin lailla säädetään. Vaatimuksen toimimisesta eduskunnan hoidossa on katsottu merkitsevän sitä, että Suomen Pankin tulee toimia eduskuntaan liittyvässä erillishallinnossa erillään säännönmukaisesta valtionhallinnosta (PeVL 5/1997 vp). Perustuslain 91 §:n 1 momentin sisältämästä lakivarauksesta johtuu, että Suomen Pankin asemasta säädetään lailla. Tämän aseman kannalta keskeisiä kysymyksiä ovat puolestaan Suomen Pankilla kulloinkin olevat tehtävät ja toimivalta (esim. PeVL 7/1998 vp). Ehdotuksen mukaan Suomen Pankin tehtäviä ja toimivaltaa voitaisiin säännellä valtioneuvoston asetuksella. Koska lailla säättämisen vaatimus ei tällöin täyty, ehdotettu 13 § ei sinänsä ole sopusoinnussa perustuslain 91 §:n 1 momentin kanssa. Normihierarkian kannalta samanlainen järjestely on kuitenkin omaksuttu jo voimassa olevassa valmiuslain 13 §:ssä. Näin ollen ehdotettu uusi säännös ei laajenna alun perin säädettyjä poikkeuksia perustuslaista eikä tämän vuoksi vaikuta säätämisyjärjestykseen.

Perustuslain 91 §:n 1 momentin toisen virkkeen mukaan eduskunta valitsee pankkivaltuutetut valvomaan Suomen Pankin toimintaa. Pankkivaltuutettujen muodostaman pankkivaltuuston asema muuttuisi ehdotetun 13 §:n 2 momentin myötä. Kun voimassa olevassa laissa Suomen Pankin tehtävien ja toimivallan muuttaminen edellyttää pankkivaltuuston valtioneuvostolle tekemää esitystä, ehdotuksen mukaan olisi riittävää, että pankkivaltuusto antaisi valtioneuvostolle asiassa lausunnon. Ehdotuksen perusteena on pankkivaltuuston aseman yleinen muuttuminen valmiuslain säätämisen jälkeen. Tämän lisäksi huomiota voidaan kiinnittää myös ehdotetun 12 §:n mukaiseen järjestelyyn, jossa valmiuslain nykyisen 11 §:n mukainen normiantovalta siirrettäisiin Suomen Pankilta valtioneuvoston käytettäväksi. Näin ollen Suomen Pankin mahdolliset tehtävät rajoituisivat 12 ja 12 a §:n säännösten täytäntöönpanoon. Ottaen huomioon, että valmiuslain järjestelmässä valtioneuvoston asetukset on

saatettava eduskunnan käsiteltäviksi, voidaan kokonaisuutena katsoa, ettei ehdotettu pankkivaltuuston aseman muutos ole ristiriidassa Suomen Pankkia koskevien perustuslain säännösten kanssa.

Varautumisvelvollisuutta koskevien ehdotusten mukaan velvollisuuden täyttämistä aiheuttavat kustannukset voitaisiin laissa mainituin edellytyksin korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa tarkoitettu huoltovarmuusrahastosta, joka on valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto. Perustuslain 87 §:n mukaan lailla voidaan säätää valtion rahaston jättämisestä talousarvion ulkopuolelle, jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää. Talousarvion ulkopuolisen rahaston tai sen käyttötarkoituksen olennaista laajentamista tarkoittavan lakiehdotuksen hyväksymiseen vaaditaan eduskunnassa vähintään kahden kolmasosan enemmistö annetuista äänistä.

Nykyisellään huoltovarmuusrahaston varojen käyttämisestä säädetään huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan huoltovarmuusrahastosta katetaan Huoltovarmuuskeskuksen toiminnasta, valtion varmuusvarastoinnista ja muusta huoltovarmuuden turvaamisesta kyseisen lain nojalla aiheutuvat menot. Pykälän 2 momentissa säädetään huoltovarmuusrahaston varojen käyttämisestä avustustyyppiin toimintaan (ks. HE 105/1992 vp). Huoltovarmuuden tarkoituksena on huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 1 §:n mukaan poikkeusolojen varalta turvata väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömät taloudelliset toiminnot. Laissa ei sinänsä määritellä poikkeusoloja, mutta lain 2 §:n 3 momentissa mainitaan, että viranomaisten toimivaltuuksista poikkeusoloissa säädetään valmiuslaissa ja puolustustilalaissa. Näin ollen on perusteltua lähteä siitä, että huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa tarkoitetaan samaa kuin valmiuslain 2 §:ssä.

Koska ehdotettujen varautumisvelvollisuutta koskevien säännösten tarkoituksena on varmistaa rahoitusmarkkinoilla ja vakuutusalaalla toimivien laitosten toimintakyky myös poikkeusoloissa, ehdotukset eivät merkitse huoltovarmuusrahaston käyttötarkoituksen laajentamista voimassa olevaan oikeustilaan

verrattuna.

Vakuutuslainsäätämislakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 37 a §, joka rajoittaisi vakuutusenantajan oikeutta vedota henkivakuutusta tai sen lisävakuutusta koskevassa sopimuksessa olevaan ehtoon, jonka mukaan vakuutusenantaja vapautuu vastuusta tai hänen vastuunsa vähenee, jos vakuutetun kuolema tai työkyvyttömyys aiheutuu Suomeen kohdistuvasta aseellisesta hyökkäyksestä tai sodasta. Säännös merkitsee sopimusvapauden rajoitusta ja on siten ristiriidassa perustuslain 15 §:n kanssa. Vastaava säännös sisältyy jo voimassa olevaan henkivakuutuksesta sodan aikana annettuun lakiin. Kyseinen laki on

säädetty aikoinaan perustuslainsäätämisyjärjestyksessä juuri tämän ristiriidan johdosta. Koska säännöksessä ei laajennettaisi jo aikaisemmin tehtyä poikkeusta perustuslaista, se voidaan niin sanotun valtiosääntöisen aukko-teorian mukaisesti hyväksyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Ehdotukseen liittyvien valtiosääntöoikeudellisten näkökohtien vuoksi hallitus pitää suotavana, että esityksestä pyydetäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**valmiuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty perustuslain 73 §:ssä säädetyllä tavalla, *muutetaan* 22 päivänä heinäkuuta 1991 annetun valmiuslain (1080/1991) 11–13 § ja *lisätään* lakiin uusi 12 a , 12 b ja 40 b–40 d § seuraavasti:

11 §

Tämän lain 12 ja 12 a §:ssä tarkoitetaan:

1) *Suomessa asuvalla* luonnollista tai oikeushenkilöä, jonka kotipaikka on Suomessa, sekä Suomessa sijaitsevaa ulkomaista sivuliikettä;

2) *ulkomailla asuvalla* luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka kotipaikka ei ole Suomessa, sekä ulkomailla sijaitsevaa suomalaista sivuliikettä;

3) *maksuvälineellä* seteleitä, maksuliikkeessä yleisesti käytettyjä metallirahoja, sähköistä rahaa, pankkivekseleitä, shekkejä ja muita niihin rinnastettavia maksuosoituksia, ja *ulkomaisilla maksuvälineillä* maksuvälineitä, jotka ovat ulkomaan rahan määräisiä tai sisältävät oikeuden maksuun ulkomaan rahana;

4) *arvopaperilla* arvopaperimarkkina- ja arvopaperilain (495/1989) tarkoittua arvopaperia sekä kaupankäynnistä vakioituja optioita ja termiineillä annetun lain (772/1988) 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettua vakioitua johdannaispimusta, siihen rinnastettavaa johdannaispimusta sekä muuta johdannaispimusta; ja *ulkomaisella arvopaperilla* arvopaperia, joka on ulkomailla asuvan liikkeeseen laskema, ja tällaiseen arvopaperiin kohdistuvaa oikeutta;

5) *saamistodisteilla* velkakirjoja, vekseleitä, talletustodistuksia, pankkikirjoja sekä muita niihin rinnastettavia sitoumusasiakirjoja.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan ulkomailla asuvaksi määritellä myös kansainvälinen rahoitus- tai muu laitos, jonka kotipaikka on Suomessa.

Mitä tämän lain 12 ja 12 a §:ssä säädetään arvopaperista, sovelletaan vastaavasti arvo-

osuusjärjestelmästä annetussa laissa (826/1991) tarkoitettuun arvo-osuuteen.

12 §

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää:

1) että arvopapereiden, maksuvälineiden ja saamistodisteiden maastavienti ja maahan-tuonti ovat kiellettyjä tai että ne ovat sallittuja valtioneuvoston asettamin ehdoin vain nimetyin valtion viranomaisen luvalla;

2) että Suomessa asuva on korvausta vastaan velvollinen valtioneuvoston vahvistamalla tavalla luovuttamaan tai siirtämään nimetyille valtion viranomaiselle omistamansa tai hallussaan olevat ulkomaiset maksuvälineet, ulkomailla olevat Suomen rahan määräiset maksuvälineet, ulkomaiset arvopaperit sekä saamiset ulkomailla asuvalta (*kotiuttamisvelvollisuus*) ja että nimetyillä valtion viranomaisella on oikeus valtioneuvoston asettamin ehdoin myöntää lupa poiketa kotiuttamisvelvollisuudesta;

3) että sellaiset toimet ovat kiellettyjä, jotka muuttavat tai saattavat muuttaa Suomessa asuvan omistuksessa tai hallussa olevien ulkomaisten maksuvälineiden, arvopapereiden tai ulkomailla asuvalta olevien saamisten määrää tai laatua, ja sellaiset Suomessa asuvan ja ulkomailla asuvan väliset toimet, jotka muuttavat tai saattavat muuttaa Suomessa asuvan varojen tai velkojen määrää tai laatua, tai että edellä mainitut toimet ovat sallittuja valtioneuvoston asettamin ehdoin vain nimetyin valtion viranomaisen luvalla.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan Suomen Pankki, Rahoitustarkastus, Vakuutusvalvontavirasto tai muu valtion viranomaisen

oikeuttaa huolehtimaan tämän pykälän nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään, suoritetaanko 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua kotiuttamisvelvollisuudesta maksettava korvaus Suomen rahana vai kotiutettavana ulkomaan rahana ja onko luovuttajalla tai siirtäjällä oikeus valita näiden perusteiden väliltä. Korvausta määrättäessä noudatetaan sitä kurssia, jota Suomen Pankki luovutus-hetkellä valuutanvaihdossaan soveltaa. Korvaus suoritetaan noudattaen 37 §:ssä säädettyjä periaatteita.

12 a §

Valtioneuvosto voi 2 §:n 1—4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa valvoa ja säännöstellä rahoitusmarkkinoita ja vakuutustoimintaa sekä asetuksella säättää:

- 1) rahoitusmarkkinoilla ja vakuutustoiminnassa noudatettavista koroista;
- 2) indeksiehtojen käytön rajoituksista;
- 3) luotonantoa ja niiden vakuuksia sekä Suomessa asuvan talletuksia ja muita yleisöltä vastaanotettuja takaisinmaksettavia varoja koskevista velvoitteista ja rajoituksista;
- 4) luotto- ja rahoituslaitosten, rahastoyhtiöiden ja sijoituspalveluyritysten sekä vakuutus- ja eläkelaitosten sijoituksia koskevista velvoitteista ja rajoituksista;
- 5) arvopapereiden liikkeeseenlaskua, kauppaa ja välitystä sekä henkivakuutusten myöntämistä ja välitystä koskevista rajoituksista, kuten arvopapereiden kaupan rajoittamisesta tai kieltämisestä ja sijoitussidonnaisten henkivakuutusten myöntämisen rajoittamisesta tai kieltämisestä;
- 6) maksuliikettä koskevista rajoituksista, kuten tilisiirtojen rajoittamisesta tai kieltämisestä;
- 7) arvopaperikaupan selvitystoiminnan ja arvo-osuusrekisterin toiminnan keskeyttämisestä tai rajoittamisesta;
- 8) poikkeuksia luottolaitoksille, sijoituspalveluyrityksille sekä vakuutus- ja eläkelaitoksille säädetyistä vakavaraisuusvaatimuksista;
- 9) luotto- ja rahoituslaitosten, sijoituspalveluyritysten, rahastoyhtiöiden, arvopaperipörssin, arvopaperikeskuksen ja optioyhtiön sekä vakuutus- ja eläkelaitosten kirjanpi-

dosta ja tilinpäätöksestä sekä tervehdyttämisestä, selvitystilasta ja konkurssista;

10) poikkeuksia talletussuojarahastoa, sijoittajien korvausrahastoa, kirjausrahastoa ja selvitysrahastoa koskevista velvoitteista, kuten poikkeuksia velvollisuudesta kartuttaa rahastoja tai velvollisuudesta maksaa korvauksia rahaston varoista;

11) muista luotto- ja rahoituslaitosten, rahastoyhtiöiden ja sijoituspalveluyritysten sekä muiden rahoitusmarkkinoilla toimivien toimintaa ja hinnoittelua koskevista kielloista, poikkeuksista ja rajoituksista;

12) poikkeuksia vakuutus- ja eläkelaitosten vastuvelan ja eläkevastuun laskemista ja kattamista koskevista vaatimuksista;

13) poikkeuksia henki- ja vahinkovakuutus-sopimusten voimassaolosta, ehdoista ja takaisinostosta sekä vakuutusmaksuista ja —korvauksista;

14) sellaisten korvauksien maksamisesta johtuvien kustannusten tasoittamisesta vakuutuslaitosten kesken, jotka 13 kohdan tai vakuutuslakilain (543/1994) 37 a §:n nojalla on jouduttu maksamaan sopimusehtoja laajemmin;

15) muista vakuutus- ja eläkelaitosten sekä muiden vakuutuslalla toimivien toimintaa koskevista kielloista, poikkeuksista ja rajoituksista.

Tämän pykälän säännöksiä henkivakuutuksesta sovelletaan vastaavasti muuhun eläkevakuutukseen kuin lakisääteiseen eläkevakuutukseen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan Suomen Pankki, Rahoitustarkastus, Vakuutusvalvontavirasto tai muu valtion viranomainen oikeuttaa huolehtimaan tämän pykälän nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta.

12 b §

Valtioneuvosto voi määräämillään ehdoilla ja vastavakuutta vaatimatta antaa poikkeusoloissa takuun vakuutuslaitoksen myöntämälle vahinkovakuutukselle sen varalta, että vakuutustapahtuman sattuessa vahingon määrä ylittää takuusitoumuksessa määrätyn enimmäismäärän (*poikkeusolojen vakuutus-takuu*). Valtioneuvosto vahvistaa poikkeusolojen vakuutustakuihin sovellettavat yleiset sopimusehdot. Poikkeusolojen vakuutustakuu saadaan antaa ainoastaan, jos:

1) vahinkovakuutusta voidaan pitää välttämättömänä väestön toimeentulon tai maan talouselämän turvaamiseksi poikkeusoloissa, ja

2) poikkeusolojen luonne huomioon ottaen asianmukaista jälleenvakuutusuojaa ei ole saatavilla.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa vahinkovakuutuksessa vakuutuksen kohteena tai vakuutettuna voi olla:

1) suomalainen kauppa-alue, ilma-alue, ajoneuvo tai raideajoneuvo;

2) 1 kohdassa tarkoitettussa aluksessa tai ajoneuvossa kuljetettava tavara;

3) ulkomainen kauppa-alue, ilma-alue, ajoneuvo tai raideajoneuvo ja siinä kuljetettava tavara, kun kysymyksessä oleva tavara on Suomelle tärkeä;

4) 1 tai 3 kohdassa tarkoitettussa aluksessa tai ajoneuvossa työskentelevä henkilö, kun kysymyksessä on lakisääteinen tapaturmavakuutus;

5) väestön toimeentulon tai maan talouselämän turvaamiseksi välttämätön muu etuus.

Poikkeusolojen vakuutustakuusta voidaan periä takuumaksu, jonka suuruutta määrättäessä on otettava huomioon poikkeusolojen luonne ja mahdollisuuksien mukaan valtiolle aiheutuvan riskin laatu ja laajuus. Lisäksi poikkeusolojen vakuutustakuuta koskevista päätöksistä voidaan periä käsittelymaksu, joka määrätään vakuutustakuuasioiden käsitteystä aiheutuvia keskimääräisiä kustannuksia vastaavaksi. Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarkemmin säätää periaatteista, joiden mukaan takuumaksu ja käsittelymaksu määräytyvät.

Tässä pykälässä tarkoitetuissa poikkeusolojen vakuutustakuissa valtion vastuun määrä saa olla enintään 200 miljoonaa euroa kutakin vahinkoa kohden ja yhteensä enintään 2 000 miljoonaa euroa kaikista vahingoista kalenterivuotta kohden.

Valtioneuvosto voi päättää, että poikkeusolojen vakuutustakuiden myöntäminen ja hallinnointi kokonaan tai osaksi siirretään 40 b §:ssä tarkoitettujen poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunnan tehtäväksi.

Poikkeusolojen vakuutustakuusta on muutoin voimassa, mitä valtion lainanannosta sekä valtioneuvostosta ja valtioneuvostosta annetussa laissa (449/1988) säädetään valtioneuvoston

takuusta.

13 §

Valtioneuvosto voi asetuksella laajentaa Suomen Pankin, Rahoitustarkastuksen, Vakuutusvalvontaviraston tai muun valtion viranomaisen tehtäviä ja toimivaltaa siinä määrin kuin on tarpeen 12 ja 12 a §:n säännösten täytäntöön panemiseksi.

Valtioneuvoston on ennen Suomen Pankkia koskevan asetuksen antamista pyydettävä pankkivaltuuston lausunto. Lausuntoa ei kuitenkaan tarvitse pyytää, jos pankkivaltuusto on tehnyt valtioneuvostolle esityksen Suomen Pankin tehtävien ja toimivallan laajentamisesta.

40 b §

Valtioneuvosto asettaa poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunnan enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Toimikunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja vähintään kolme muuta jäsentä. Puheenjohtajalla ja vähintään kahdella muulla jäsenellä on oltava sellainen vakuutustoiminnan tuntemus kuin toimikunnan toiminnan laatuun ja laajuuteen katsoen on tarpeen.

Jos toimikunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja tai muu jäsen eroaa tai kuolee kesken toimikauden, sosiaali- ja terveysministeriö määrää hänen tilalleen jäljellä olevaksi toimikaudeksi uuden puheenjohtajan, varapuheenjohtajan tai jäsenen.

Toimikunta on päätösvaltainen, kun kokouksen puheenjohtaja ja vähintään puolet muista jäsenistä ovat saapuvilla. Toimikunnassa päätökset tehdään yksinkertaisella äänen enemmistöllä. Äänen mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni. Vaali ratkaistaan kuitenkin arvalla.

Toimikunnalla on oikeus käyttää asiantuntijoita.

Toimikunnan puheenjohtajan, muiden jäsenten ja asiantuntijoiden palkkiot vahvistaa sosiaali- ja terveysministeriö.

40 c §

Poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunnan tehtävänä on:

1) seurata ja arvioida sosiaali- ja terveysministeriön apuna huoltovarmuuteen vaikut-

tavia tekijöitä 12 b §:n soveltamiseen liittyvissä kysymyksissä;

2) valmistella 12 b §:ssä tarkoitettuihin poikkeusolojen vakuutustakuihin sovellettavat yleiset ehdot;

3) valmistella 12 b §:n 3 momentissa tarkoitettua takuumaksun ja käsittelymaksun perusteet;

4) hoitaa muut sosiaali- ja terveysministeriön määräämät poikkeusolojen vakuutustakuihin liittyvät selvitys-, tutkimus- ja valmistelutehtävät;

5) myöntää ja hallinnoida poikkeusolojen vakuutustakuita sen mukaan kuin valtioneuvosto 12 b §:n 5 momentin nojalla päättää.

Toimikunnan on vuosittain viimeistään maaliskuussa annettava sosiaali- ja terveysministeriölle kertomus toiminnastaan.

Toimikunnan on poikkeusolojen vakuutuslakuiden käsittelyssä ja hallinnoinnissa noudatettava, mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) ja kielilaissa (148/1922) säädetään.

40 d §

Poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunnalla on oikeus saada tässä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi tarpeellisia tietoja viranomaisilta sekä vakuutus- ja eläkelaitoksilta sen estämättä, mitä vaitiolovelvollisuudesta tai tietojen luovuttamisesta muualla laissa säädetään.

Toimikunnan jäseniin, asiantuntijoihin ja muihin toimikunnan tehtäviä hoitaviin sovelletaan virkavastuuta koskevia säännöksiä heidän hoitaessaan toimikunnan tehtäviä.

Toimikunnan tässä laissa tarkoitettua toiminnan julkisuuteen sovelletaan sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, soveltuvin osin vakuutusyhtiölain (1062/1979) 18 luvun 6, 6 b ja 6 c §:n säännöksiä. Toimikunnan on annettava valtioneuvostolle, sosi-

aali- ja terveysministeriölle sekä Vakuutusvalvontavirastolle niiden määräämässä ajassa toiminnastaan tietoja, jotka ovat tarpeen tässä laissa tai vakuutustoimintaa koskevissa laeissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Tarkempia säännöksiä toimikunnan hallinnosta ja toiminnan järjestämisestä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan henkivakuutuksesta sodan aikana 24 päivänä lokakuuta 1939 annettu laki (364/1939) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen; 24 päivänä lokakuuta 1939 annettu sotavakuutuslaki (365/1939); sotavakuutuslain täytäntöönpanosta 25 päivänä marraskuuta 1988 annettu asetus (993/1988) sekä valtion vakuutusliikkeen alasta ja yleisistä perusteista 23 päivänä maaliskuuta 1943 annettu valtioneuvoston päätös (270/1943).

Kumotun sotavakuutuslain 2 §:ssä tarkoitettua valtion sotavakuutuslautakunnan on viipymättä ryhdyttävä niihin toimenpiteisiin, joita lautakunnan tekemien sopimusten irtisanominen ja lautakunnan toiminnan muu lopettaminen edellyttävät. Lautakunnan on suoritettava tässä momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden 31 päivään joulukuuta 2003 mennessä. Kumotun sotavakuutuslain ja sen nojalla annettuja kumottuja säännöksiä sovelletaan, kunnes sotavakuutuslautakunnan toiminta on lopetettu, kuitenkin enintään 31 päivään joulukuuta 2003.

Sosiaali- ja terveysministeriön on huolehdittava sotavakuutuslautakunnan hallinnoimien varojen tulouttamisesta valtion talousarvioon.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki**luottolaitostoiminnasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään luottolaitostoiminnasta 30 päivänä joulukuuta 1993 annettuun lakiin (1607/1993) uusi 6 a § seuraavasti:

6 a §

Varautuminen

Luottolaitoksen ja sellaisen rahoituslaitoksen, joka pääasiallisena liiketoimintanaan tarjoaa maksukortti- ja maksamispalveluja, tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla rahoitusmarkkinoiden valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä luot-

to- tai rahoituslaitoksen toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Rahoitustarkastus voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 6 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

3.

Laki**sijoitusrahastolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 29 päivänä tammikuuta 1999 annettuun sijoitusrahastolakiin (48/1999) uusi 4 a § seuraavasti:

4 a §

Rahastoyhtiön tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla rahoitusmarkkinoiden valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein (*varautuminen*).

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä rahastoyhtiön toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Rahoitustarkastus voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

20 .

Tämän lain 4 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta _____

4.

Laki

arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään arvo-osuusjärjestelmästä 17 päivänä toukokuuta 1991 annettuun lakiin (826/1991) uusi 13 a § seuraavasti:

13 a §

Varautuminen

Arvopaperikeskuksen tulee varmistaa arvo-osuusrekisterissä olevien tietojen säilyttäminen mahdollisimman häiriöttömästi myös poikkeusoloissa osallistumalla rahoitusmarkkinoiden valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein.

Jos 1 momentissa aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä arvo-

paperikeskuksen toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Rahoitustarkastus voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta _____ 20 .

Tämän lain 13 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

5.

Laki

ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa 30 päivänä joulukuuta 1993 annettuun lakiin (1608/1993) uusi 13 a § seuraavasti:

13 a §

Varautuminen

Ulkomaisen luottolaitoksen sivukonttorin

ja sellaisen ulkomaisen rahoituslaitoksen sivukonttorin, joka pääasiallisena liiketoimintanaan tarjoaa maksukortti- ja maksamispalveluja, tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikke-

usoloissa osallistumalla rahoitusmarkkinoiden valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein.

Tässä pykälässä säädetty velvoite ei koske 3 ja 4 §:ssä tarkoitettua luotto- ja rahoituslaitoksen sivukonttoria siltä osin kuin sivukonttori on luotto- tai rahoituslaitoksen kotivaltion lainsäädännön nojalla varmistanut tehtäviensä hoitamisen poikkeusoloissa 1 momenttia vastaavalla tavalla ja esittänyt siitä Rahoitustarkastukselle riittävän selvityksen.

Jos 1 momentissa aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä

1 momentissa tarkoitettua sivukonttorin toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitettua huoltovarmuusrahastosta.

Rahoitustarkastus voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 13 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

6.

Laki

vakuutusyhtiölain 1 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 28 päivänä joulukuuta 1979 annetun vakuutusyhtiölain (1062/1979) 1 lukuun uusi 7 § seuraavasti:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

7 §

Varautuminen

Vakuutusyhtiön tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein. Vakuutusvalvontavirasto voi myöntää poikkeuksia edellä tässä pykälässä säädetystä velvollisuudesta, jos se on perusteltua vakuutusyhtiön koon, toiminnan laadun tai laajuuden taikka muun erityi-

sen syyn vuoksi.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä vakuutusyhtiön toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitettua huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 1 luvun 7 §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

7.

Laki**vakuutusyhdistyslain 1 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 31 päivänä joulukuuta 1987 annetun vakuutusyhdistyslain (1250/1987) 1 lukuun uusi 8 § seuraavasti:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

8 §

Vakuutusyhdistyksen tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein. Vakuutusvalvontavirasto voi myöntää poikkeuksia edellä tässä pykälässä säädetystä velvollisuudesta, jos se on perusteltua vakuutusyhdistyksen koon, toiminnan laadun tai laajuuden taikka muun erityisen syyn vuoksi.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edel-

lyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä vakuutusyhdistyksen toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 1 luvun 8 §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

8

Laki**ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ulkomaisista vakuutusyhtiöistä 17 päivänä maaliskuuta 1995 annettuun lakiin (398/1995) uusi 63 a § seuraavasti:

63 a §

Ulkomaisen vakuutusyhtiön Suomen edustuston tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein. Vakuutusvalvontavirasto

voi myöntää poikkeuksia edellä tässä pykälässä säädetystä velvollisuudesta, jos se on perusteltua edustuston koon, toiminnan laadun tai laajuuden taikka muun erityisen syyn vuoksi.

Tässä pykälässä säädetty velvoite ei koske ulkomaisen ETA-vakuutusyhtiön Suomen edustustoa siltä osin kuin edustusto on yhtiön

kotimaan lainsäädännön nojalla varmistanut tehtäviensä hoitamisen poikkeusoloissa 1 momenttia vastaavalla tai siihen rinnastettavalla tavalla ja esittänyt siitä Vakuutusvalvontavirastolle riittävän selvityksen.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä vakuutusyhtiön toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden

turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 63 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

9.

Laki

eläkesäätiölain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 29 päivänä joulukuuta 1995 annettuun eläkesäätiölakiin (1774/1995) uusi 4 a § seuraavasti:

4 a §

Eläkesäätiön tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein. Vakuutusvalvontavirasto voi myöntää poikkeuksia edellä tässä pykälässä säädetystä velvollisuudesta, jos se on perusteltua eläkesäätiön koon, toiminnan laadun tai laajuuden taikka muun erityisen syyn vuoksi.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi

poikkeavat tavanomaisena pidettävästä eläkesäätiön toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 4 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

10.**Laki****vakuutuskassalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 27 päivänä marraskuuta 1992 annettuun vakuutuskassalakiin (1164/1992) uusi 7 a § seuraavasti:

7 a §

Varautuminen

Vakuutuskassan tulee varmistaa tehtävien­sä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistele­malla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein. Vakuutus­valvontavirasto voi myöntää poikkeuksia edellä tässä pykälässä säädetystä velvollisuu­desta, jos se on perusteltua vakuutuskassan koon, toiminnan laadun tai laajuuden taikka muun erityisen syyn vuoksi.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edel-

lyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä va­kuutuskassan toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustan­nukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitettu­sta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 7 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden ku­luessa tämän lain voimaantulosta.

11.**Laki****merimieseläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 26 päivänä tammikuuta 1956 annettuun merimieseläkelakiin (72/1956) uusi 64 e § seuraavasti:

64 e §

Eläkekassan tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etu­käteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edel-

lyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä elä­kekassan toiminnasta ja joista aiheutuu olen­naisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaami­sesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoite­tusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita

1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan _____
20 . päivänä kuuta _____

Tämän lain 64 e §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

12.

Laki

maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 14 päivänä heinäkuuta 1969 annettuun maatalousyrittäjien eläkelakiin (467/1969) uusi 17 h § seuraavasti:

17 h §

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muihin toimenpitein.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä eläkelaitoksen toiminnasta ja joista aiheutuu

olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitettusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan _____
20 . päivänä kuuta _____

Tämän lain 17 h §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

13.

Laki

lyhytaikaisissa työsuhteisissa olevien työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 9 päivänä helmikuuta 1962 annettuun lyhytaikaisissa työsuhteisissa olevien työntekijäin eläkelakiin (134/1962) uusi 11 k § seuraavasti:

11 k §

Työeläkekassan tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa

sekä muihin toimenpitein.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä työeläkekassan toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustan-

nukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 11 k §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

14.

Laki

taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 26 päivänä heinäkuuta 1985 annettuun taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelakiin (662/1985) uusi 9 k § seuraavasti:

9 k §

Eläkekassan tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä eläkekassan toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset

voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 9 k §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

15.

Laki

työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 8 päivänä heinäkuuta 1961 annettuun työntekijäin eläkelakiin (395/1961) uusi 14 c § seuraavasti:

14 c §

Eläketurvakeskuksen tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuu-

tusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edel-

lyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä eläketurvakeskuksen toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita

1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

Tämän lain 14 c §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

16.

Laki

vakuutusopimuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 28 päivänä kesäkuuta 1994 annettuun vakuutusopimuslakiin (543/1994) uusi 37 a § seuraavasti:

37 a §

Sotariski henkivakuutuksessa

Vakuutusenantaja ei saa henkivakuutusta tai sen lisävakuutusta koskevassa sopimuksessa vedota sopimusehtoon, jonka mukaan vakuutusenantaja vapautuu vastuusta tai hänen vastuunsa vähenee, kun vakuutettuna olevan Suomen kansalaisen tai Suomessa asuvan henkilön kuolema tai työkyvyttömyys

aiheutuu Suomeen kohdistuvasta aseellisesta hyökkäyksestä tai sodasta.

Sodan aikana vakuutusenantajalla on oikeus periä sotalisämaksu niistä vakuutusopimuksista, joita edellä tässä pykälässä säädetty riskin lisääntyminen koskee. Vakuutusvalvontavirasto määrää sotalisämaksun perusteet.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

Helsingissä 18 päivänä lokakuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ministeri *Suvi-Anne Siimes*

1.

Laki**valmiuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty perustuslain 73 §:ssä säädetyllä tavalla, *muutetaan* 22 päivänä heinäkuuta 1991 annetun valmiuslain (1080/1991) 11—13 § ja *lisätään* lakiin uusi 12 a, 12 b ja 40 b–40 d § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

Tämän lain 12 ja 12 a §:ssä tarkoitetaan:

1) **Suomessa asuvalla** luonnollista tai oikeushenkilöä, jonka kotipaikka on Suomessa, sekä Suomessa sijaitsevaa ulkomaista sivuliikettä;

2) **ulkomailla asuvalla** luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka kotipaikka ei ole Suomessa, sekä ulkomailla sijaitsevaa suomalaista sivuliikettä;

3) **maksuvälineellä** seteleitä, maksuliikkeessä yleisesti käytettyjä metallirahoja, sähköistä rahaa, pankkivekseleitä, shekkejä ja muita niihin rinnastettavia maksuosoituksia, ja **ulkomaisilla maksuvälineillä** maksuvälineitä, jotka ovat ulkomaan rahan määriäisiä tai sisältävät oikeuden maksuun ulkomaan rahana;

4) **arvopaperilla** arvopaperimarkkinalaisia (495/1989) tarkoitettua arvopaperia sekä kaupankäynnistä vakioituilla optioilla ja termiineillä annetun lain (772/1988) 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettua vakioitua johdannais-sopimusta, siihen rinnastettavaa johdannais-sopimusta sekä muuta johdannais-sopimusta; ja **ulkomaisella arvopaperilla** arvopaperia, joka on ulkomailla asuvan liikkeeseen laskema, ja tällaiseen arvopaperiin kohdistuvaa oikeutta;

5) **saamistodisteilla** velkakirjoja, vekseleitä, talletustodistuksia, pankkikirjoja sekä muita niihin rinnastettavia sitoumusasiakirjoja.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan ulkomailla asuvaksi määritellä myös kansain-

välinen rahoitus- tai muu laitos, jonka kotipaikka on Suomessa.

Mitä tämän lain 12 ja 12 a §:ssä säädetään arvopaperista, sovelletaan vastaavasti arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa (826/1991) tarkoitettuun arvo-osuuteen.

11 §

Valtioneuvosto voi määrätä:

1) että maksuvälineiden, *arvopapereiden* ja saamistodisteiden maastavienti ja maahantuonti ovat kiellettyjä tai että ne ovat sallittuja vain Suomen Pankin luvalla;

2) että Suomessa asuva on korvausta vastaan velvollinen Suomen Pankin tarkemmin määräämällä tavalla luovuttamaan tai siirtämään Suomen Pankille tai sen määräämälle omistamansa tai hallussaan olevat ulkomaiset maksuvälineet, ulkomailla olevat Suomen rahan määräiset maksuvälineet, ulkomaiset arvopaperit sekä saamiset ulkomailla asuvalta (*kotiuttamisvelvollisuus*) ja että Suomen Pankilla on oikeus myöntää lupa poiketa kotiuttamisvelvollisuudesta; *sekä*

3) että sellaiset toimet ovat kiellettyjä, jotka muuttavat tai saattavat muuttaa Suomessa asuvan omistuksessa tai hallussa olevien ulkomaisten maksuvälineiden, arvopapereiden tai ulkomailla asuvalta olevien saamisten määrää tai laatua, ja sellaiset Suomessa asuvan ja ulkomailla asuvan väliset toimet, jotka muuttavat tai saattavat muuttaa Suomessa asuvan varojen tai velkojen määrää tai laatua, tai että edellä mainitut toimet ovat sallittuja vain Suomen Pankin luvalla.

Antaessaan määräyksiä 1 momentin 2 kohdan nojalla kotiuttamisvelvollisuudesta valtioneuvoston tulee määrätä myös, suoritetaanko korvaus Suomen rahana vai kotiutettavana *ulkomaisena rahalajina* ja onko luovuttajalla tai siirtäjällä oikeus valita näi-

12 §

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää:

1) että *arvopapereiden*, maksuvälineiden ja saamistodisteiden maastavienti ja maahantuonti ovat kiellettyjä tai että ne ovat sallittuja *valtioneuvoston asettamin ehdoin* vain *nimety*n valtion viranomaisen luvalla;

2) että Suomessa asuva on korvausta vastaan velvollinen *valtioneuvoston vahvistamalla* tavalla luovuttamaan tai siirtämään *nimetylle valtion viranomaiselle* omistamansa tai hallussaan olevat ulkomaiset maksuvälineet, ulkomailla olevat Suomen rahan määräiset maksuvälineet, ulkomaiset arvopaperit sekä saamiset ulkomailla asuvalta (*kotiuttamisvelvollisuus*) ja että *nimetyllä valtion viranomaisella* on oikeus *valtioneuvoston asettamin ehdoin* myöntää lupa poiketa kotiuttamisvelvollisuudesta;

3) että sellaiset toimet ovat kiellettyjä, jotka muuttavat tai saattavat muuttaa Suomessa asuvan omistuksessa tai hallussa olevien ulkomaisten maksuvälineiden, arvopapereiden tai ulkomailla asuvalta olevien saamisten määrää tai laatua, ja sellaiset Suomessa asuvan ja ulkomailla asuvan väliset toimet, jotka muuttavat tai saattavat muuttaa Suomessa asuvan varojen tai velkojen määrää tai laatua, tai että edellä mainitut toimet ovat sallittuja *valtioneuvoston asettamin ehdoin* vain *nimety*n valtion viranomaisen luvalla.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan Suomen Pankki, Rahoitustarkastus, Vakuutusvalvontavirasto tai muu valtion viranomaisen oikeuttaa huolehtimaan tämän pykälän nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään, suoritetaanko 1 momentin 2 kohdassa tarkoitusta kotiuttamisvelvollisuudesta maksettava korvaus Suomen rahana vai kotiutettavana ulkomaan rahana ja onko luovuttajalla tai siirtäjällä oikeus valita näiden pe-

den perusteiden väliltä. Korvausta määrättäessä noudatetaan sitä kurssia, jota Suomen Pankki luovutushetkellä valuutanvaihdossaan yleisesti soveltaa.

Antaessaan 1 momentissa mainitun luvan Suomen Pankilla on oikeus liittää siihen ehtoja.

12 §

Mitä 11 §:n 1 momentin 2 kohdassa on säädetty kotiuttamisvelvollisuudesta, sovelletaan myös kultaan ja muihin jaloihin metalleihin, jos niitä ei ole valmistettu esineiksi, joiden arvo huomattavalta osalta perustuu muuhun kuin esineeseen käytettyyn raaka-aineeseen.

rusteiden väliltä. Korvausta määrättäessä noudatetaan sitä kurssia, jota Suomen Pankki luovutushetkellä valuutanvaihdossaan soveltaa. *Korvaus suoritetaan noudattaen 37 §:ssä säädettyjä periaatteita.*

12 a §

Valtioneuvosto voi 2 §:n 1—4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa valvoa ja säännöstellä rahoitusmarkkinoita ja vakuustustoimintaa sekä asetuksella säätää:

- 1) rahoitusmarkkinoilla ja vakuustostojen toiminnassa noudatettavista koroista;
- 2) indeksiehtojen käytön rajoituksista;
- 3) luotonantoa ja niiden vakuuksia sekä Suomessa asuvan talletuksia ja muita yleisöltä vastaanotettuja takaisinmaksettavia varoja koskevista velvoitteista ja rajoituksista;
- 4) luotto- ja rahoituslaitosten, rahastoyhtiöiden ja sijoituspalveluyritysten sekä vakuutus- ja eläkelaitosten sijoituksista koskevista velvoitteista ja rajoituksista;
- 5) arvopapereiden liikkeeseenlaskua, kauppaa ja välitystä sekä henkivakuutusten myöntämistä ja välitystä koskevista rajoituksista, kuten arvopapereiden kaupan rajoittamisesta tai kieltämisestä ja sijoitussidonnaisten henkivakuutusten myöntämisen rajoittamisesta tai kieltämisestä;
- 6) maksuliikettä koskevista rajoituksista, kuten tilisiirtojen rajoittamisesta tai kieltämisestä;
- 7) arvopaperikaupan selvitystoiminnan ja arvo-osuusrekisterin toiminnan keskeyttämisestä tai rajoittamisesta;
- 8) poikkeuksia luottolaitoksille, sijoituspalveluyrityksille sekä vakuutus- ja eläkelaitoksille säädettyistä vakavaraisuusvaatimuksista;
- 9) luotto- ja rahoituslaitosten, sijoituspalveluyritysten, rahastoyhtiöiden, arvopaperipörssin, arvopaperikeskuksen ja optioyhtiön sekä vakuutus- ja eläkelaitosten kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä sekä tervehtämisestä, selvitystilasta ja konkurssista;
- 10) poikkeuksia talletussuojarahastoa, sijoittajien korvausrahastoa, kirjausrahastoa

ja selvitysrahastoa koskevista velvoitteista, kuten poikkeuksia velvollisuudesta kartuttaa rahastoja tai velvollisuudesta maksaa korvauksia rahaston varoista;

11) muista luotto- ja rahoituslaitosten, rahastoyhtiöiden ja sijoituspalveluyritysten sekä muiden rahoitusmarkkinoilla toimivien toimintaa ja hinnoittelua koskevista kielloista, poikkeuksista ja rajoituksista;

12) poikkeuksia vakuutus- ja eläkelaitosten vastuuvelan ja eläkevastuun laskemista ja kattamista koskevista vaatimuksista;

13) poikkeuksia henki- ja vahinkovakuutussopimusten voimassaolosta, ehdoista ja takaisinostosta sekä vakuutusmaksuista ja -korvauksista;

14) sellaisten korvauksien maksamisesta johtuvien kustannusten tasoittamisesta vakuutuslaitosten kesken, jotka 13 kohdan tai vakuutuslakilain (543/1994) 37 a §:n nojalla on jouduttu maksamaan sopimusehdoista laajemmin;

15) muista vakuutus- ja eläkelaitosten sekä muiden vakuutuslaitosten toimivien toimintaa koskevista kielloista, poikkeuksista ja rajoituksista.

Tämän pykälän säännöksiä henkivakuutuksesta sovelletaan vastaavasti muuhun eläkevakuutukseen kuin lakisääteiseen eläkevakuutukseen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan Suomen Pankki, Rahoitustarkastus, Vakuutusvalvontavirasto tai muu valtion viranomaisen oikeuttaa huolehtimaan tämän pykälän nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta.

12 b §

Valtioneuvosto voi määräämillään ehdoilla ja vastavakuutta vaatimatta antaa poikkeusoloissa takuun vakuutuslaitoksen myöntämälle vahinkovakuutukselle sen varalta, että vakuutus tapahtuman sattuessa vahingon määrä ylittää takuusitoumuksessa määrätyn enimmäismäärän (**poikkeusolojen vakuutustakuu**). Valtioneuvosto vahvistaa poikkeusolojen vakuutustakuihin sovellettavat yleiset sopimusehdot. Poikkeusolojen vakuutustakuu saadaan antaa ainoastaan, jos:

1) vahinkovakuutusta voidaan pitää välttämättömänä väestön toimeentulon tai maan talouselämän turvaamiseksi poikkeusoloissa, ja

2) poikkeusolojen luonne huomioon ottaen asianmukaista jälleenvakuutussuojaa ei ole saatavilla.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa vahinkovakuutuksessa vakuutuksen kohteena tai vakuutettuna voi olla:

1) suomalainen kauppa-alue, ilma-alue, ajoneuvo tai raideajoneuvo;

2) 1 kohdassa tarkoitettussa aluksessa tai ajoneuvossa kuljetettava tavara;

3) ulkomainen kauppa-alue, ilma-alue, ajoneuvo tai raideajoneuvo ja siinä kuljetettava tavara, kun kysymyksessä oleva tavara on Suomelle tärkeä;

4) 1 tai 3 kohdassa tarkoitettussa aluksessa tai ajoneuvossa työskentelevä henkilö, kun kysymyksessä on lakisääteinen tapaturmavakuutus;

5) väestön toimeentulon tai maan talouselämän turvaamiseksi välttämätön muu etuus.

Poikkeusolojen vakuutustakuusta voidaan periä takuumaksu, jonka suuruutta määrätessä on otettava huomioon poikkeusolojen luonne ja mahdollisuuksien mukaan valtiolle aiheutuvan riskin laatu ja laajuus. Lisäksi poikkeusolojen vakuutustakuuta koskevista päätöksistä voidaan periä käsittelymaksu, joka määrätään vakuutustakuuasioden käsittelystä aiheutuvia keskimääräisiä kustannuksia vastaavaksi. Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarkemmin säätää periaatteista, joiden mukaan takuumaksu ja käsittelymaksu määräytyvät.

Tässä pykälässä tarkoitetuissa poikkeusolojen vakuutustakuissa valtion vastuun määrä saa olla enintään 200 miljoonaa euroa kutakin vahinkoa kohden ja yhteensä enintään 2 000 miljoonaa euroa kaikista vahingoista kalenterivuotta kohden.

Valtioneuvosto voi päättää, että poikkeusolojen vakuutustakuiden myöntäminen ja hallinnointi kokonaan tai osaksi siirretään 40 b §:ssä tarkoitettujen poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunnan tehtäväksi.

Poikkeusolojen vakuutustakuusta on muutoin voimassa, mitä valtion lainanannosta sekä valtioneuvostokauksesta ja valtioneuvostotakuusta

annetussa laissa (449/1988) säädetään valtiontakuusta.

13 §.

Valtioneuvosto voi pankkivaltuusmiesten esityksestä laajentaa Suomen Pankin tehtäviä ja toimivaltaa siinä määrin kuin on tarpeen 11, 12 ja 14 §:n nojalla annettujen määräysten täytäntöön panemiseksi.

13 §

Valtioneuvosto voi *asetuksella laajentaa Suomen Pankin, Rahoitustarkastuksen, Vakuutusvalvontaviraston tai muun valtion viranomaisen* tehtäviä ja toimivaltaa siinä määrin kuin on tarpeen 12 ja 12 a §:n säännösten täytäntöön panemiseksi.

Valtioneuvoston on ennen Suomen Pankkia koskevan asetuksen antamista pyydettyvä pankkivaltuuston lausunto. Lausuntoa ei kuitenkaan tarvitse pyytää, jos pankkivaltuusto on tehnyt valtioneuvostolle esityksen Suomen Pankin tehtävien ja toimivallan laajentamisesta.

40 b §

Valtioneuvosto asettaa poikkeusolojen vakuustakuutoimikunnan enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Toimikunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja vähintään kolme muuta jäsentä. Puheenjohtajalla ja vähintään kahdella muulla jäsenellä on oltava sellainen vakuustustoiminnan tuntemus kuin toimikunnan toiminnan laatuun ja laajuuteen katsoen on tarpeen.

Jos toimikunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja tai muu jäsen eroaa tai kuolee kesken toimikauden, sosiaali- ja terveysministeriö määrää hänen tilalleen jäljellä olevaksi toimikaudeksi uuden puheenjohtajan, varapuheenjohtajan tai jäsenen.

Toimikunta on päätösvaltainen, kun kokouksen puheenjohtaja ja vähintään puolet muista jäsenistä ovat saapuvilla. Toimikunnassa päätökset tehdään yksinkertaisella äänten enemmistöllä. Äänten mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni. Vaali ratkaistaan kuitenkin arvalla.

Toimikunnalla on oikeus käyttää asiantuntijoita.

Toimikunnan puheenjohtajan, muiden jäsenten ja asiantuntijoiden palkkiot vahvistaa sosiaali- ja terveysministeriö.

40 c §

Poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunnan tehtävänä on:

1) seurata ja arvioida sosiaali- ja terveysministeriön apuna huoltovarmuuteen vaikuttavia tekijöitä 12 b §:n soveltamiseen liittyvissä kysymyksissä;

2) valmistella 12 b §:ssä tarkoitettuihin poikkeusolojen vakuutustakuihin sovellettavat yleiset ehdot;

3) valmistella 12 b §:n 3 momentissa tarkoitettun takuumaksun ja käsittelymaksun perusteet;

4) hoitaa muut sosiaali- ja terveysministeriön määräämät poikkeusolojen vakuutustakuihin liittyvät selvitys-, tutkimus- ja valmistelutehtävät;

5) myöntää ja hallinnoida poikkeusolojen vakuutustakuita sen mukaan kuin valtioneuvosto 12 b §:n 5 momentin nojalla päättää.

Toimikunnan on vuosittain viimeistään maaliskuussa annettava sosiaali- ja terveysministeriölle kertomus toiminnastaan.

Toimikunnan on poikkeusolojen vakuutustakuiden käsittelyssä ja hallinnoinnissa noudatettava, mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) ja kielilaissa (148/1922) säädetään.

40 d §

Poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunnalla on oikeus saada tässä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi tarpeellisia tietoja viranomaisilta sekä vakuutus- ja eläkelaitoksilta sen estämättä, mitä vaitiolovelvollisuudesta tai tietojen luovuttamisesta muualla laissa säädetään.

Toimikunnan jäseniin, asiantuntijoihin ja muihin toimikunnan tehtäviä hoitaviin sovelletaan virkavastuuta koskevia säännöksiä heidän hoitaessaan toimikunnan tehtäviä.

Toimikunnan tässä laissa tarkoitetun toiminnan julkisuuteen sovelletaan sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, soveltuvin osin vakuutusyhtiölain (1062/1979) 18 luvun 6, 6 b ja 6 c §:n säännöksiä. Toimikunnan on annettava valtioneuvostolle, sosiaali- ja terveysministeriölle sekä Vakuutusvalvontavirastolle niiden määräämässä

ajassa toiminnastaan tietoja, jotka ovat tarpeen tässä laissa tai vakuutustoimintaa koskevissa laeissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Tarkempia säännöksiä toimikunnan hallinnosta ja toiminnan järjestämisestä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan henkivakuutuksesta sodan aikana 24 päivänä lokakuuta 1939 annettu laki (364/1939) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen; 24 päivänä lokakuuta 1939 annettu sotavakuutuslaki (365/1939); sotavakuutuslain täytäntöönpanosta 25 päivänä marraskuuta 1988 annettu asetus (993/1988) sekä valtion vakuutusliikkeen alasta ja yleisistä perusteista 23 päivänä maaliskuuta 1943 annettu valtioneuvoston päätös (270/1943).

Kumotun sotavakuutuslain 2 §:ssä tarkoitetun valtion sotavakuutuslautakunnan on viipymättä ryhdyttävä niihin toimenpiteisiin, joita lautakunnan tekemien sopimusten irtisanominen ja lautakunnan toiminnan muu lopettaminen edellyttävät. Lautakunnan on suoritettava tässä momentissa tarkoitetut toimenpiteet 31 päivään joulukuuta 2003 mennessä. Kumotun sotavakuutuslain ja sen nojalla annettuja kumottuja säännöksiä sovelletaan, kunnes sotavakuutuslautakunnan toiminta on lopetettu, kuitenkin enintään 31 päivään joulukuuta 2003.

Sosiaali- ja terveysministeriön on huolehdittava sotavakuutuslautakunnan hallinnoimien varojen tulouttamisesta valtion talousarvioon.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin

2.

Laki**luottolaitostoiminnasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään luottolaitostoiminnasta 30 päivänä joulukuuta 1993 annettuun lakiin (1607/1993)
uusi 6 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 a §*Varautuminen*

Luottolaitoksen ja sellaisen rahoituslaitoksen, joka pääasiallisena liiketoimintanaan tarjoaa maksukortti- ja maksamispalveluja, tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla rahoitusmarkkinoiden valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä luotto- tai rahoituslaitoksen toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Rahoitustarkastus voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*

Tämän lain 6 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

3.

Laki**sijoitusrahastolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 29 päivänä tammikuuta 1999 annettuun sijoitusrahastolakiin (48/1999) uusi 4 a §
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 a §

Rahastoyhtiön tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla rahoitusmarkkinoiden valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein (varautuminen).

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä rahastoyhtiön toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Rahoitustarkastus voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 4 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta

4.

Laki**arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään arvo-osuusjärjestelmästä 17 päivänä toukokuuta 1991 annettuun lakiin (826/1991)
uusi 13 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*13 a §**Varautuminen*

Arvopaperikeskuksen tulee varmistaa arvo-osuusrekisterissä olevien tietojen säilyttäminen mahdollisimman häiriöttömästi myös poikkeusoloissa osallistumalla rahoitusmarkkinoiden valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein.

Jos 1 momentissa aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä arvopaperikeskuksen toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Rahoitustarkastus voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*

Tämän lain 13 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

5.

Laki**ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa 30 päivänä joulukuuta 1993 annettuun lakiin (1608/1993) uusi 13 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*13 a §**Varautuminen*

Ulkomaisen luottolaitoksen sivukonttorin ja sellaisen ulkomaisen rahoituslaitoksen sivukonttorin, joka pääasiallisena liiketoimintanaan tarjoaa maksukortti- ja maksamispalveluja, tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla rahoitusmarkkinoiden valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein.

Tässä pykälässä säädetty velvoite ei koske 3 ja 4 §:ssä tarkoitetun luotto- ja rahoituslaitoksen sivukonttoria siltä osin kuin sivukonttori on luotto- tai rahoituslaitoksen kotivaltion lainsäädännön nojalla varmistanut tehtäviensä hoitamisen poikkeusoloissa 1 momenttia vastaavalla tavalla ja esittänyt siitä Rahoitustarkastukselle riittävän selvityksen.

Jos 1 momentissa aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä 1 momentissa tarkoitetun sivukonttorin toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitusta huoltovarmuusrahastosta.

Rahoitustarkastus voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 13 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

6.

Laki**vakuutusyhtiölain 1 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 28 päivänä joulukuuta 1979 annetun vakuutusyhtiölain (1062/1979) 1 lukuun uusi 7 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

Yleisiä säännöksiä

7 §

Varautuminen

Vakuutusyhtiön tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein. Vakuutusvalvontavirasto voi myöntää poikkeuksia edellä tässä pykälässä säädetystä velvollisuudesta, jos se on perusteltua vakuutusyhtiön koon, toiminnan laadun tai laajuuden taikka muun erityisen syyn vuoksi.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä vakuutusyhtiön toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämän lain 1 luvun 7 §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

7.

Laki

vakuutusyhdistyslain 1 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 31 päivänä joulukuuta 1987 annetun vakuutusyhdistyslain (1250/1987) 1 lukuun uusi 8 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

Yleisiä säännöksiä

8 §

Vakuutusyhdistyksen tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein. Vakuutusvalvontavirasto voi myöntää poikkeuksia edellä tässä pykälässä säädetystä velvollisuudesta, jos se on perusteltua vakuutusyhdistyksen koon, toiminnan laadun tai laajuuden taikka muun erityisen syyn vuoksi.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä vakuutusyhdistyksen toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 1 luvun 8 §:ssä säädetty vel-

vollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

8

Laki

ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ulkomaisista vakuutusyhtiöistä 17 päivänä maaliskuuta 1995 annettuun lakiin (398/1995) uusi 63 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

63 a §

Ulkomaisen vakuutusyhtiön Suomen edustuston tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein. Vakuutusvalvontavirasto voi myöntää poikkeuksia edellä tässä pykälässä säädetystä velvollisuudesta, jos se on perusteltua edustuston koon, toiminnan laadun tai laajuuden taikka muun erityisen syyn vuoksi.

Tässä pykälässä säädetty velvoite ei koske ulkomaisen ETA-vakuutusyhtiön Suomen edustustoa siltä osin kuin edustusto on yhtiön kotimaan lainsäädännön nojalla varmistanut tehtäviensä hoitamisen poikkeusoloissa I momenttia vastaavalla tai siihen rinnastettavalla tavalla ja esittänyt siitä Vakuutusvalvontavirastolle riittävän selvityksen.

Jos I momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä vakuutusyhtiön toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita I momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta

Voimassa oleva laki

Ehdotus

20 .

Tämän lain 63 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

9.

Laki

eläkesäätiölain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 29 päivänä joulukuuta 1995 annettuun eläkesäätiölakiin (1774/1995) uusi 4 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 a §

Eläkesäätiön tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein. Vakuutusvalvontavirasto voi myöntää poikkeuksia edellä tässä pykälässä säädetystä velvollisuudesta, jos se on perusteltua eläkesäätiön koon, toiminnan laadun tai laajuuden taikka muun erityisen syyn vuoksi.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä eläkesäätiön toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 4 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

10.

Laki**vakuutuskassalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 27 päivänä marraskuuta 1992 annettuun vakuutuskassalakiin (1164/1992) uusi 7 a §
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 a §

Varautuminen

Vakuutuskassan tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelulla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein. Vakuutusvalvontavirasto voi myöntää poikkeuksia edellä tässä pykälässä säädetystä velvollisuudesta, jos se on perusteltua vakuutuskassan koon, toiminnan laadun tai laajuuden taikka muun erityisen syyn vuoksi.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä vakuutuskassan toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 7 a §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

11.

Laki**merimieseläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 26 päivänä tammikuuta 1956 annettuun merimieseläkelakiin (72/1956) uusi 64 e §
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

64 e §

Eläkekassan tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä eläkekassan toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitettusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 64 e §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

12.

Laki**maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 14 päivänä heinäkuuta 1969 annettuun maatalousyrittäjien eläkelakiin (467/1969)
uusi 17 h § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 h §

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunniteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein.

Jos I momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä eläkelaitoksen toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita I momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 17 h §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

13.

Laki**lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 9 päivänä helmikuuta 1962 annettuun lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelakiin (134/1962) uusi 11 k § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 k §

*Työeläkekassan tulee varmistaa tehtävien-
sä mahdollisimman häiriötön hoitaminen
myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuu-
tusalan valmiussuunnitteluun ja valmistele-
malla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa
toimintaa sekä muin toimenpitein.*

*Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edel-
lyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi
poikkeavat tavanomaisena pidettävästä työ-
eläkekassan toiminnasta ja joista aiheutuu
olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kus-
tannukset voidaan korvata huoltovarmuuden
turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992)
tarkoitettusta huoltovarmuusrahastosta.*

*Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita
1 momentin soveltamisesta.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

*Tämän lain 11 k §:ssä säädetty velvolli-
suus on täytettävä viimeistään kolmen vuo-
den kuluessa tämän lain voimaantulosta.*

14.

Laki**taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 26 päivänä heinäkuuta 1985 annettuun taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelakiin (662/1985) uusi 9 k § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 k §

Eläkekassan tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa laatimalla osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä eläkekassa toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitettusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 9 k §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

15.

Laki

työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 8 päivänä heinäkuuta 1961 annettuun työntekijäin eläkelakiin (395/1961) uusi
14 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

14 c §

Eläketurvakeskuksen tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla vakuutusalan valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä eläketurvakeskuksen toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitetusta huoltovarmuusrahastosta.

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 14 c §:ssä säädetty velvollisuus on täytettävä viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

16.

Laki**vakuutusopimuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 28 päivänä kesäkuuta 1994 annettuun vakuutusopimuslakiin (543/1994) uusi
37 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

37 a §

Sotariski henkivakuutuksessa

Vakuutuksenantaja ei saa henkivakuutusta tai sen lisävakuutusta koskevassa sopimuksessa vedota sopimusehtoon, jonka mukaan vakuutuksenantaja vapautuu vastuusta tai hänen vastuunsa vähenee, kun vakuutettuna olevan Suomen kansalaisen tai Suomessa asuvan henkilön kuolema tai työkyvyttömyys aiheutuu Suomeen kohdistuvasta aseellisesta hyökkäyksestä tai sodasta.

Sodan aikana vakuutuksenantajalla on oikeus periä sotalisämaksu niistä vakuutusopimuksista, joita edellä tässä pykälässä säädetty riskin lisääntyminen koskee. Vakuutusvalvontavirasto määrää sotalisämaksun perusteet.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*
